

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN: TUNÇ TAYANÇ

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE
ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ

ÖZGÜN ADI
UNTERHALTUNGEN DEUTSCHER AUSGEWANDERTEN

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN
TUNÇ TAYANÇ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2012
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
PINAR DUA DEVECİ

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

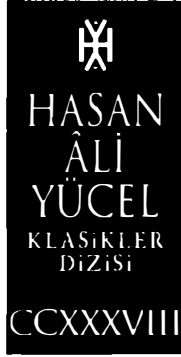
1. BASIM, OCAK 2015, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-347-1 (CİLTİ)
ISBN 978-605-332-348-8 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

JOHANN WOLFGANG
VON GOETHE

ALMAN GÖÇMENLERİN
SOHBETLERİ

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
TUNÇ TAYANÇ

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Alman Göçmenlerin Sohbetleri.....	1
[Şarkıcı Antonelli'nin Hikâyesi].....	21
[Esrarengiz Bir Vuruş Sesinin Hikâyesi].....	31
[Mareşal Bassompierre'in Hikâyesi].....	35
[Bassompierre'in Başörtüsü Hikâyesi].....	39
[Dürüst ve Şerefli Avukatın Hikâyesi].....	41
[Ferdinand ve Ottilie'nin Hikâyesi].....	59
Masal.....	79

Fransız ordularının savunmayı geçip de anavatanımıza girdiği, Almanya, Avrupa, hatta dünyanın geri kalanı için bile acı sonuçları olan o kötü günlerde, tek suçları atalarını sevgi ve saygıyla anmak, iyi yürekli bir babanın çocuklarına ve ardından geleceklere bırakmaktan zevk alacağı kimi ayrıcalıklar elde etmiş olmak olan saygıdeğer kişilerin hepsini kendilerini tehdit altında hissettiren endişeler yüzünden soy-lu bir aile malikânelerini terk ederek Ren'in öteki kıyısına kaçtı.

Orta yaşlı bir dul olan Barones C., malikânesinde olduğu gibi bu kaçışta da çocuklarını, yakınlarını ve dostlarını teselli edecek kadar kararlı ve etkili olduğunu gösterdi. Geniş bir çevrede birçok deneyim kazanarak yetişmişti, becerikli bir ev kadını olarak biliniyordu ve her türlü zorlukla başa çıkabilecek yetenekteydi. Başkalarına yardımcı olabilmek için çırpınırdı, geniş çevresi de bunu yapabilmesine elverişliydi. Şimdi hiç de beklemediği bir anda küçük bir kafilenin önderi olmak durumundaydı, onlara yol göstermesi, bakımlarını sağlaması, korku ve gerilim dolu bir ortamda neşelen-dirmesi gerek-mekteydi. Aslında neşelenmek kaçaklarınıza hiç de yabancı değildi, en umulmadık olaylarda bile alaycılıkları ve kahkahaları eksik olmazdı.

Kaçışın aceleye gelmesi herkesin karakterini ortaya çıkardı. Kimi yersiz bir korkuya, zamansız bir gerginliğe, kimi

de gereksiz endişeye kapıldı, kimi aşırıya kaçtı, kimi de tepkisiz kaldı, ancak sonuçta bu üzücü koşullarda eğlenceli bir geziye çıkmış olsalardı eğleneceklerinden daha çok eğlenme olanağını buldular.

Nasıl kimi zaman bir güldürüyü izlerken türlü maskaralıklara hiç gülmeden boş boş bakar, buna karşılık bir trajedi izlerken hiç de uygun olmayan bir anda kahkahamızı tutamazsak, gerçek hayatta da öyle olur, dengemizi bozan bir terslikle karşılaştığımızda kendimizi tutamaz, arkasındaki koşullara güleriz.

Özellikle baronesin büyük kızı, neşeli, hayat dolu, her şey yolunda giderken kibirli olan Luise, söylediğine göre ilk anda öyle bir korkuya kapılmıştı ki enine boyuna düşünmeden hiç işine yaramayacak nesneleri büyük bir ciddiyetle bavaluna tikiştirmiş, hatta malikânedeki yaşlı hizmetkârlardan birini nişanlısıyla karıştırmıştı.

Nişanlısının müttefik ordusunda bir asker olarak her an tehlikeyle yüz yüze olduğunu, bunun evlenmelerini geciktireceğini, belki de hiç evlenemeyeceklerini pekâlâ bildiğini söyleyerek kendini savunmuş, bunun alay konusu yapılmasını istemediğini belirtmişti.

Kararlı biri olan büyük kardeşi Friedrich annesinin her söylediğini eksiksiz yerine getiriyordu, at sırtında kafilenin hazırlanmasına, taşıyıcılara, arabacıbaşına ve rehberine göz kulak oluyordu. Baronesin geleceği parlak olan oğullarından küçük olanın bilgili öğretmeni hanımefendiye arabada eşlik edecekti; yaşlı bir din adamı ile uzun zamandır aileye yakın olan kuzen Karl, biri yaşlı öbürü genç iki akraba ile birlikte bir başka arabada onları izleyecekti. Kadınli erkekli hizmetkârlar üstü açık bir arabayla peşlerinden gideceklerdi. Birkaç moladan sonra geride kalacak olan tepeleme dolu birkaç yük arabası kafiye tamamlamaktaydı.

Kolaylıkla anlaşılabileceği üzere bütün bu insanlar malikânelerini geride bırakmış olmaktan üzüntü duyuyordu, ancak Ren'in bu yakasından ayrılmaktan kuzen Karl'ın duy-

duğu üzüntü ötekilerin üzüntüsünden daha fazlaydı: Üzüntüsü gençliğinin ardından sağlıklı görünümünü ve tutkulu doğasını yitirmişçesine bir sevgiliyi geride bırakmış olmaktan değildi sadece, daha da çok özgürlük adı altında önce gizlice, sonra da açıkça pek çok hayran yaratmasını bilen göz kamaştırıcı bir güzelliğin etkisine girmişti, bu güzellik kimilerine kötü davranırken başkaları tarafından büyük bir coşkuyla yüceltiliyordu.

Tutku nasıl sevenlerin gözlerini genellikle kör ederse, bu durum kuzen Karl için de geçerliydi. Sevenler tek bir büyük mutluluk ister, karşılığında her şeyden vazgeçebilirler. O mutluluk tek ve bütün varlıkları haline geleceğinden ne konum, ne zenginlik, ne de diğer ilişkiler umurlarında olur. Kendimizi bir şeye adamamızla varlığımız tamamen dolar, başka her şey dışlanır, anne babalar, yakınlar ve dostlar bize yabancı görünür.

Kuzen Karl kendisini tutkusunun şiddetine teslim etmişti ve konuşmaların arkasına saklanmıyordu. Soylu biri olduğundan ve ikinci oğul olduğu halde kendisine yüklü bir miras kalmasını beklediğinden, duygularını daha özgürce ifade edebileceğini düşünüyordu. Gelecekte kendisinin olacak olan bu mal varlığı şimdi ona hiç de iyi bakmayacak düşmanların ellerindeydi. Ancak Karl bütün bunlara karşın dünyaya böylesine yararlar vaat eden ve birkaç üyesinin alevi söz ve beyanlarının ardından zihniyeti hakkında bir kanıya vardığı bir ulusun düşmanı olamazdı. Bu Yeni Frankların¹ ister iyi, ister kötü, yaptıkları her şeyi ölçsüzce göklere çıkararak, başarılarına övgüler düzerek, topluluğun pek de olmayan keyfini sık sık kaçırıyor, yakınları ve dostları olan birinden duydukları sözlerle içinde bulundukları üzüntünün ikiye katlanmasına sebep oluyordu.

Friedrich onunla birkaç kez tartışacak olmuşa da artık konuşmuyordu. Ancak barones en azından kısa bir süre için

---

1 “Yeni Franklar”la kastedilen “devrimci Fransızlar”dır.

de olsa susmasını sağlamayı bilmişti. Luise ise en büyük sorundu, karakterini ve değerlendirmelerini çoğu zaman hiç de uygun olmayan yöntemler kullanarak sorgulamaya çalışıyordu. Öğretmen sakın bir şekilde haklı olduğunu, din adamı da aynı sakinlikle haksız olduğunu söylüyordu; görünüşünden ve açık fikirlerinden etkilenen hizmetkâr kızlarsa konuşmasını can kulağı ile dinliyorlardı, çünkü söylediklerini dinlerken başka zaman kaçırdıkları gözlerini onun o sevecen gözlerine dikebiliyorlardı.

Yolculuğun zor yanı olan günlük ihtiyaçların karşılanması ve çevredeki yerleşim alanlarının kötü durumları bütün topluluğun kendi anlık sorunlarıyla ilgilenmesine neden oluyor, sürekli rastladıkları, sayıları ve kaderleri çok farklı olan Fransız ve Alman kaçaklarsa erdemli olmayı sürdürmenin, özellikle de yansız ve barışçıl kalmanın ne kadar önemli olduğunu gösteriyordu.

Günün birinde barones insanların ne kadar kötü durumda olduklarının böylesine genel bir karışıklık ve gerginlik ortamında çok daha açık görüldüğünün farkına vardığını söyledi. “Burjuva anayasası,” dedi, “tehlikelerle dolu bir denizde fırtına patladığında genç-yaşlı, sağlıklı-hasta, çok sayıda insanla yol alan bir gemiye benziyor, kimin yüzebileceği ancak gemi parçalandığında görülür, hatta iyi yüzme bilenler bile bu koşullarda kurtulamayabilirler.

“Çoğunlukla hatalarını ve işe yaramaz alışkanlıklarını yanlarında taşıyan kaçaklar görüp şaşırıyoruz. Ancak yolculuğa çıkan bir İngiliz nasıl çaydanlığını dünyanın dört bir köşesinde asla yanından ayırmıyorsa, işte aynı şekilde insanların çoğu da önyargılarını, kendini beğenmişliklerini, hoşgörüsüzlüklerini, sabırsızlıklarını, şımarıklıklarını, kararlarındaki sahtekârlıklarını, çıkarıcılıklarını da beraberinde götürür. Düşüncesizler bu kaçış sanki bir gezintiymiş gibi keyif alırlar, açgözlüler de bu sefalette bile her istediklerinin yerine getirilmesini isterler. Aslında başkaları için yaşamayı,

başkaları için kendini kurban etmeyi gerektiren o saf erdem ne kadar az!”

Bu tür gözlemlere olanak veren değişik tanışıklıkların ortaya çıktığı kışın artık sonuna gelmişti. Talih bir kez daha Alman ordularına gülmüş, Fransızlar yeniden Ren’in öbür yakasına sürülmüşler, Frankfurt kurtarılmış, Mainz geri alınmıştı.

Muzaffer orduların ilerlemesini sürdüreceği ve geride bıraktıkları malın mülkün bir bölümünü geri alabilecekleri umuduyla aile Ren’in sağ yakasındaki en güzel yerlerden birinde olan mülklerine yerleşiverdi. O güzelim nehrin pence-relerinin önünden akıp gittiğini yeniden görmek ne kadar iç açıcı, evin her köşesinde dolaşabilmek ne kadar sevindirici, tanıdık mobilyalara, eski resimlere ve her türlü eşyaya kavuşmak ne kadar hoş, ne zamandır yitirdikleri en önemsiz şey bile ne kadar değerli, Ren’in bu yakasındaki her şeyi eskisi gibi bulmak ne kadar umut vericiydi!

Baronesin dönüşü hemen komşular tarafından duyuldu, bütün eski tanıdıklar, dostlar, hizmetkârlar onunla konuşmak, geçen aylarda neler olup bittiğini tekrar tekrar anlat-tırmak, kimi durumlar hakkında öğüt ve yardımını istemek için koşuştular.

Ziyaretçiler arasında baronesi en şaşırtan S.’nin özel danışmanının² ailesiyle birlikte gelmesi oldu, adam gençliğinden bu yana devlet hizmetinde çalışmış, hizmetinde bulunduğu prenslerin güvenini kazanmış biriydi. Katı ilkeleri vardı ve birçok konuda kendine özgü düşüncelere sahipti. Konuşurken de iş yaparken de hata yapmazdı, başkalarından da öyle olmalarını beklerdi. Tutarlı olmak ona göre en büyük erdemdi.

Prensi de, ülkesi de, kendisi de Fransız salgınından çok çekmişlerdi; hep adaletten söz eden ulusun keyfi tutumunu, ağzından özgürlükten başka bir şey çıkmayanların zalimlik-

---

2 Goethe, Sachsen-Weimar dükü Karl August’un danışmanlığını yapmıştı.

lerini görmüştü. Öte yandan bu koşullarda bile büyük bir kitlenin sadık kaldığına, eylem yerine sözün, servet yerine senedin olanca şiddetiyle kabullenildiğine tanık olmuştu. Zaman zaman evhamlı ruh haliyle baktığı ve üzüntüyle yargıladığı yadsınamasa bile, yaygınlaşan zihniyet ve düşünceler kadar şanssız bir harekâtın sonuçları da gözünden kaçmamıştı.

Baronesin gençlik arkadaşı olan eşi, bunca sıkıntıdan sonra onun kollarındayken cennete gitmişti. Birlikte büyümüşler, eğitim görmüşlerdi, birbirlerinden gizli saklı hiçbir şeyleri yoktu, gençliklerindeki ilk ilişkilerini, evliliklerini, anne olarak sevinçlerini, kaygılarını, üzüntülerini, hepsini konuşarak, mektuplaşarak paylaşmışlardı, bağları hiç kopmamıştı. Ancak bu alışkanlıkları ortaya çıkan huzursuzluk yüzünden son zamanlarda kesintiye uğramıştı. Bu nedenle ne kadar çok konuşmaya dalarlarsa, birbirlerine söyleyecekleri o kadar çok şey oluyordu; bu arada özel danışmanın kızları da Luise ile yakınlıklarını geliştirmektedirler.

Ne yazık ki rüzgârın esişine göre kimi zaman uzaktan belli belirsiz, kimi zaman da yakından çok iyi duyulan top sesleri bu hoş ortamın keyfini sık sık kaçıırıyordu. Öte yandan günün haberleri üzerine siyasal konuşmalar yapmaktan kaçınmanın olanaksız olması da topluluğun geçici hoşnutluğunu bozuyordu, iki taraf da değişik düşünce ve görüşlerini çok canlı dile getiriyordu. Ölçsüz insanlar dokunacağını deneyimle bildikleri halde yine de nasıl şarap içiyor ve sindirmesi zor yemekler yiyorlarsa, topluluğun kimi üyeleri de aynı şekilde sözlerini tartmıyor, başkalarına acı verecek, sonunda kendilerine de tatsız saatler geçirecek kışkırtmalara karşı koyamıyorlardı.

Özel danışmanın eski düzenden yana görüşleri savunduğu, Karl'ın da önlerindeki yeniliklerin eski, hastalıklı durumu iyileştireceğini ve canlandıracağını söyleyerek tam karşısında yer aldığı kolayca tahmin edilebilir.

Başlangıçta özellikle barones zamanında araya girerek iki tarafı da dengede tuttuğundan konuşmalar daha ölçülü gitmekteydi, ama tecrit edilmiş olan Mainz'ın kuşatmaya alınması ve bu güzel kent ile başlarının çaresine bakmaya terk edilmiş sakinleri konusunda korkulmaya başlanması konusuna gelindiğinde iki taraf da kendi görüşlerini sınırsız bir coşkuyla dile getirmeye yöneldi.

Özellikle de kentte kalan Kulüp³ üyeleri bütün konuşmaların konusuydu, yaptıklarına karşı olunmasına ya da savunulmasına bağlı olarak cezalandırılmaları ya da serbest bırakılmaları isteniyordu.

Özel danışman cezalandırılmalarını isteyenlerdendi, bu da Karl'ın hiç hoşuna gitmiyor, karşısındaki kişiyi anlayışsızlıkla, dünyayı da kendini de tanımamakla suçluyordu.

Bir öğleden sonra çok hararetli bir konuşma başladığında, “Nasıl böyle kör olursunuz,” diye bağırdı danışman, “kendi içinde büyük karışıklıklarla başa çıkmaya çalışan, bir olay olmadığında da kendi zenginliğine bakmaktan başka bir şey bilmeyen devasa bir ülkenin iş birliği yapıldığında yola geleceğini mi sanıyorsunuz? Kullanılıp bir yana atılacak ya da en azından dikkate bile alınmayacaklar. Bir şekilde Fransızların arasına alınabileceğinize inanarak ne kadar büyük bir yanılğı içindesiniz!

“Ham hayallerin karanlığında kendini, güçlerini ve niteliklerini bilmediğinden ona eşit olacağını sanan küçük ve zayıf kadar güçlü ve büyük olana gülünç gelen bir şey olamaz. Şimdiye kadar koruduğunuz büyük ülkenin muzaffer herhangi bir başka krallıktan daha az kibirli ve haddini bilmez olacağına inanabiliyor musunuz?

“Şimdilerde omuz atkılı belediye memuru⁴ olarak sağa sola koşuşan bazıları nasıl lanetleniyorlarsa, kendi köylüle-

---

3 Mainz Ekim 1792'de Fransızlar tarafından alındığında, onları hararetle karşılayan Fransız Devrimi taraftarları vardı, Fransa'daki Jakobenleri örnek alarak “Eşitlik ve Özgürlük Dostları Derneği” kurmuşlardı ve kısaca Kulüpcüler diye anılmaktaydılar.

4 Devrim yönetiminin görevlileri simge olarak omuz atkısı takarlardı.

rinin yeni ve tiksindirici bir düzene zorlanmasına yardımcı olanlar da sonradan bu tamamen güvendikleri yeni düzende aşağılanacaklardır. Kent çok geçmeden teslim olduktan sonra bu kişilerin terk edileceklerini ya da bize teslim edileceklerini içtenlikle umuyorum. O zaman hak ettikleri ödülü alacaklar, cezalarını çekecekler, onları elimden geldiğince tarafsız olarak yargılayacağım.”

“Tarafsız mı?” diye haykırdı Karl, “Bu sözcüğü bir daha duymak bile istemiyorum! Bu insanlar nasıl olur da böyle doğrudan suçlanabilirler? Elbette onların gençliklerinde ve hayatları boyunca, o eski düzende şu ya da bu şekilde korunan kişilere hizmet ettiklerini bilmiyorsunuz! Anlaşılan o eski binaların yaşanabilir az sayıda odasında oturup da başkalarına hizmet ettiklerinin farkında değilsiniz! Ya da devlet saraylarımızın önem verilmeyen bölümlerinde günlerini dilenci gibi ve baskı altında geçirmek zorunda kalmaktan rahatsızlık duymuyorlar mı? Birkaç aracın yardımıyla hafifletilmiş işlere bakarak yapmaya alıştırdıkları şeylerin iyi olduğunu mu düşünüyorlar? Elbette devlet adamlarımızın hâlâ saygı göreceklere inandıkları sessizlikte sadece tek boyutluluk, düzensizlik, uyuşukluk görülebiliyor, sadece zorluk ile keyfin eşit dağıtılması gerektiğini gizlice diliyorlar. Aralarında şu an en iyiyi yapabilecek durumda olmasa da aracılıklarıyla kötülüğü bastırılabilir, daha iyi bir geleceği hazırlayabilecek en azından birkaç aydın ve erdemli insan bulabileceğini kim yadsıyabilir ki? Ve böyle birileri varsa, zamanı geldiğinde umutlarının belki de ellerinden alınacağından üzüntü duyulmaz mı?”

Özel danışman bir konuyu idealize etme eğilimi olan gençlerle dalga geçti, buna karşılık Karl eski kafalı olan ve zorunlu olanı kabullenemeyenlere saldırmaktan vazgeçmedi.

Bu tür karşılıklı sözlerle konuşma giderek sertleşti, bunca yıldır birçok toplumu ikiye bölen her konuya iki taraf da değindi. Barones bir barış olmasa da en azından bir ateşkes

sağlamak için çabaladı, cana yakın bir kadın olan danışmanın eşi Karl'ın kalbini kazanmaya çalıştı, hiçbir işe yaramadı, danışman gençlik ve cahillik üzerine verip veristirmeyi, özellikle de daha kendini idare edemeyen çocukların ateşle oynuyor olmalarıyla alay etmeyi sürdürdü.

Hiddetten gözü kararan Karl geri adım atmadı, Fransız ordularına şans dilediğini, eski köleliklerine son vermek için her Almanca çağrıda bulunduğunu, Fransız ulusunun kendilerine sığınan soylu Almanlara saygı göstermeyi bileceğine, onları kendilerinden göreceğine ve öyle davranacağına, canlarına kıymak ya da kaderlerine terk etmek yerine onurlandıracağına, mal mülk vereceğine ve ödüllendireceğine duyduğu inancı dile getirdi.

Buna karşılık danışman aman dilenmesinin Fransızların umurunda olduğunu düşünmeyi gülünç bulduğunu, belki de bu insanların müttefiklerin⁵ eline düşeceklerini ve hepsinin asılmasını umduğunu savundu.

Bu tehdide dayanamayan Karl iyice bağırmaya başladı, giyotinin Almanya'da da verimli bir toprak bulacağı ve suçlu olan hiçbir kafanın kurtulamayacağı umudunda olduğunu söyledi. Ayrıca doğrudan danışmanı hedef alan, nereden bakılırsa bakılsın aşağılayıcı bazı sert suçlamalarda da bulundu.

"O zaman," dedi danışman, "saygı gösterilmesi gereken hiçbir şeyi umursamayan bir topluluktan ayrılmam gerekiyor. İkinci kez, üstelik bu sefer bir vatandaşım tarafından sürülmüş olmaktan üzüntü duyuyorum, ancak görüyorum ki yeni Franklardan bekleyeceğimizden de daha azı bunlardan beklenebilir, bu nedenle de eski özdeyişin yeniden doğrulandığını görüyorum: Bu dönemlerin eline düşmektense Türklerin eline düşmek çok daha iyidir."

---

5 Burada sözü edilen müttefikler, Fransa'ya karşı 1792'de oluşturulan "Birinci Koalisyon"da yer alan Prusya Krallığı, Avusturya Arşidüklüğü, Büyük Britanya İmparatorluğu, Sardunya ve Piemonte'dir.

Sözlerini bitirdiğinde kalktı ve odadan çıktı, eşi onu izledi, kimseden çıt çıkmadı. Barones hoşnutsuzluğunu kısa ama sert bir biçimde dile getirdi, Karl odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Danışmanın eşi yaşlı gözlerle geri geldi: Eşi eşyaların toplanmasını ve arabanın getirilmesini istemişti. Barones yanına giderek onu yatıştırmaya çalıştı, genç hanım ağlamayı sürdürdü ve birbirlerine sarıldılar, bu kadar çabuk ve beklenmedik bir biçimde ayrılmak zorunda kaldıkları için çok üzgündüler. Barones geri döndü, elinden bir şey gelmemişti. Eşyalar taşınmaya başlanmıştı. Ayrılığın o sözcüklere sığmayan acı anları gelmişti. Son bavul ve çanta da ortadan kalktığında yapacak bir şey kalmamıştı. Atların görünmesiyle gözyaşları daha da arttı.

Araba yola koyuldu, barones gözlerinden yaşlar süzülerek arkasından baktı. Pencerenin önünden çekildi, gergefinin başına oturdu. Herkes sessiz ve utanç içindeydi, özellikle de bir köşeye oturmuş, eline aldığı bir kitabın sayfalarını çeviren, arada sırada da teyzesine göz atan Karl'ın tedirginliği açıktı. Sonunda ayağa kalktı, şapkasını aldı, sanki gidecekmiş gibiydi, ancak kapıya geldiğinde geri döndü, gergefe doğru ilerledi ve soylu bir ifadeyle "Sizi çok üzdüm sevgili teyzeciğim," dedi, "canınızın sıkılmasına neden oldum, düşüncesizliğimi bağışlayın, hatamı biliyorum ve derin bir üzüntü duyuyorum."

"Bağışlayabilirim," diye yanıt verdi barones, "sana kin beslemeyeceğim, çünkü soylu, iyi birisin, ancak bozduğunu düzeltemezsin. Uzun süredir görmediğim bir arkadaşımın senin hatan yüzünden ayrı düştüm, talihsizlik yine beni buldu, oysa bizi çevreleyen ve tehdit eden felaketi bir süre için unutmuştum. O da uzun süredir korku içinde oradan oraya savrulmuştu, sevdiği eski bir arkadaşının yanında, rahat bir evde, uygun bir ortamda biraz yatışacakken yeniden kaçmak zorunda kaldı, kimi konularda tuhaflikları olsa da çok efendi ve dürüst olan, halklar ve dünya, olaylar

ve ilişkiler üzerine çok geniş bilgisi bulunan ve keyifle paylaşmaya hazır olan eşinden de yoksun kaldık. Bütün bunlar senin hatandan kaynaklandı, yitirdiklerimizi nasıl telafi edebilirsin ki?”

Karl: “Sevgili teyzem, bana yardımcı olun: Hatamın yerince farkındayım, sonuçlarını böylesine açıkça gözlerimin önüne sermeyin.”

Barones: “Tersine, olabildiğince açık görmelisin! Burada yardımcı olmak söz konusu değil, sorun kendini ikna edip edemeyeceğin. Bu ne yaptığın ilk hata ne de son olacak. Bizleri bir çatının altına sokan, küçük bir odaya tıkan tehlike, birbirimize karşı daha hoşgörülü olmamızı gerektirmiyor mu? Bizi ve yakınlarımızı önlenemez biçimde kuşatan korkunç olaylar yeterli değil mi? Bizden bir şey almayacak, bir şeyleri yağmalamayacak olanlara karşı daha dikkatli ve düşünceli olmaya çaba sarf etmen gerekmiyor mu? Duyguların bir fırtına ya da bir başka doğa olayı gibi dünyayı altüst eden olaylara karşı böylesine kör ve umursamaz olmak zorunda mı?”

Karl hiçbir şey söylemedi, bu arada şimdiye kadar pencerenin yanında durmakta olan öğretmen baronese sokuldu ve dedi ki: “Davranışlarını düzelterek, bu olay hem ona hem de bize bir uyarı olacak. Her gün kendimizi sınavacağız, hissettiğiniz acıyı gözlerimizin önüne getireceğiz, kendimizi kontrol edebilecek gücümüz olduğunu da göstermeye çalışacağız.”

Barones: “Erkekler ne kadar kolay kendilerini kandırabiliyorlar, özellikle de bu durumda! Egemenlik öylesine çekici bir sözcük ve kendini kontrol etmek istemek kulağa o kadar hoş geliyor ki... Ne kadar zevk duyarak söylüyorsunuz, bizden de bunu gerçekten yapacağınıza inanmamızı istiyorsunuz. Hayatım boyunca bunu en düşük düzeyde yapabilen bir erkek görebilseydim keşke! Eğer bir şeyi pek umursamıyorlarsa o zaman elbette çok anlayışlı oluyorlar,

ama eğer bir şeyi çok istiyorlarsa, kendilerini ve başkalarını onun ne kadar gerekli, zorunlu, vazgeçilemez olduğuna inandırmaya çalışıyorlar. En küçük bir özveride bulunan birini bile bilmiyorum.”

Öğretmen: “Haksız olduğunuz pek enderdir ve sizi hiç şu andaki kadar bıkkın ve öfkeli görmemiştim.”

Barones: “Duyduğum öfke yüzünden en azından utanmıyorum. Arkadaşımı arabada, rahatsız yol koşullarında, gösterdiğimiz ev sahipliğinden incinmiş, gözyaşları içinde düşündükçe hepimizi kalbimden söküp atmak istiyorum.”

Öğretmen: “En büyük felaketlerde bile böyle davrandığınızı, böyle hiddetli olduğunuzu görmemiştim.”

Barones: “Büyükleri izleyen küçük bir felaket bardağı taşıyırverir, üstelik bir dostu yitirmek hiç de küçük bir felaket değildir.”

Öğretmen: “Sakinleşin ve hepimizin davranışlarının düzeleceğine, elimizden geleni yapacağımıza inanın.”

Barones: “Asla! Hiçbiriniz inanmamı beklemeyin, ancak bundan böyle sizden taleplerim olacak, kendi evimde ben buyuracağım.”

“İsteyin yeter, sadece emredin!” diye bağırdı Karl, “Dikbaşlılığımızdan yakınmanıza gerek kalmayacak.”

“Katı olsam da çok sert davranmayacağım,” diye gülmüsed barones. Kendini toplamıştı: “Buyurmak hoşuma gitmiyor, hele açık düşünceli kişilere, ama bir öğüt vereceğim ve bir istekte bulunacağım.”

Öğretmen: “Her ikisi de bizim için çiğnenmeyecek bir yasa olacak.”

Barones: “Dünyada olup biten ve ne yazık ki bizim de kurbanı olduğumuz büyük olaylara kişilerin duyduğu ilgiyi yönlendirmeyi düşünmem akıllıca olmaz. Herkesin kendi düşünce biçimine göre oluşmuş görüşlerini değiştiremem, güçlendiremem, etkileyemem, bunları açıklamamasını istemek de bir o kadar akılsızlık olur. Ancak birinin düşündüğünü

ötekinin söylediği benzer görüşteki kişilerin barış içinde bir arada olmalarını, birbirleriyle güzel güzel konuşabilmelerini içinde olduğum bu çevreden bekleyebilirim. Kendi odanızda, yaptığınız gezintilerde, aynı görüşte olanlarla karşılaştığınızda, şu ya da bu görüşü savunabilir, görüşünüzü kabul ettirmenin tadını çıkarabilirsiniz. Ancak çocuklar, bir aradayken bu gibi konular gündeme geldiğinde, hoşsohbet biri olabilmek için kendi özelliklerimizden özveride bulunmak zorunda olduğumuzu unutmayalım, dünya durduğu sürece en azından görünüşte de olsa hoşsohbet olabilmek için herkes kendini biraz kontrol etmek zorundadır. Bu nedenle sizden erdem gereği değil, ortak nezaket gereği sokakta karşılaştığınız birine çocukluğunuzdan bu yana gösterdiğiniz özeni şimdi bana ve başkalarına göstermenizi bekliyorum.

“Ayrıca,” diye sürdürdü barones, “edindiğimiz terbiyeye ne oldu anlamıyorum. Birine ya da ötekine uygun gelmeyen konuları topluluk içinde konuşmaktan nasıl da kaçınılırdı. Bir Protestan, Katoliklerin herhangi bir kilise törenini gülünç bulmaktan kaçınırdı; en sofu Katolik bile bir Protestan’ın önünde eski dinin kurtuluş için tek yol olduğunu asla söylemezdi. Oğlunu yitiren bir annenin önünde bir başka anne kalkıp da çocuklarına duyduğu derin sevgiyi sergilemezdi, birisi böyle düşüncesizce bir söz edecek olsa herkes utanırdı. Çevredeki herkes yapılan dikkatsizliği düzeltmeye çalışırdı. Şimdi bütün bunların tersini yapmıyor muyuz? Başkasını tedirgin edecek, soğukkanlılığını bozacak konulara değinmek için hiçbir fırsatı kaçırmamaya çalışıyoruz. Çocuklarım ve dostlarım, gelin eski düzene dönelim! Şimdiye kadar pek çok üzüntü yaşadık, kim bilir belki de günün sisi ve gecenin alevleri evlerimizin ve geride bıraktığımız mülklerin yok olduğunu gösterecek. Hiç olmazsa bunları bir aradayken haretle tartışmayalım, sessizlikte yeterince acı veren bu tür şeylerin sık sık yinelenerek ruhumuzda derin izler bırakmasını önleyelim!

Babanız öldüğünde sözleriniz ve davranışlarınızla her an bana bu yeri doldurulamayacak kaybı hatırlattınız mı? Anısının hiç de uygun olmayan anlarda yol açacağı şeylerden kaçınmak, sevginiz, sessiz çabalarınız ve gösterdiğiniz özenle her türlü kaybı hafifletmek, yaraları iyileştirmek için her şeyi yapmadınız mı? Genellikle iyi niyetli ama kaba bir yardımdan öteye geçmeyen toplumsal dayanışmaya özellikle de şimdi her zamandan daha çok gerek duymuyor muyuz? İnsanları yaralayan yakında genel refahın tekrar ortadan kaldıracağı bir felaket değil de muazzam sayıdaki bedbaht arasında karakteri ya da aldığı terbiye yüzünden rastgele ya da yapay bir hoşnutluğun tadını çıkaranlar değil mi?”

Karl: “Sevgili teyzem bizi yeterince aşağıladınız, bize yeniden elinizi uzatmayacak mısınız?”

Barones: “Alın, ama bir koşulla: Yol göstericiliğine uycaksınız. Genel bir af ilan edelim! Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi.”

Bu sırada ayrılık sonrasında içtenlikle gözyaşları dökmüş olan akrabalar girdiler, ama kuzen Karl’a dostça bakmayı beceremediler.

“Gelin çocuklar,” diye seslendi barones, “ciddi bir konuşma yaptık aramızda, bunun bir süredir unuttuğumuz barışı ve uyumu yeniden sağlamasını umuyorum; belki de birbirimize sarılmaya ve kısa da olsa günün tadını çıkarmaya hiç bu kadar ihtiyacımız olmamıştı. Gelin bir karar verelim: Birlikte olduğumuzda günlerin getirdikleri üzerine konuşmayı yasaklayalım! Ne kadar uzun süredir o öğretici ve eğlendirici konuşmaları yapmadık! Sevgili Karl, özelliklerini, insanlarını, alışkanlıklarını ve kullandıkları şeyleri o kadar iyi bildiğin o uzak ülkelerden ve zenginliklerden ne kadar uzun zamandır söz etmedin! Ne kadar uzun zamandır...” (öğretmene söylemektedir) “eski ve yeni tarihi, yüzyılların karşılaştırılmasını, dikkate değer insanları sessiz bırak-

tınız! Kadın yardımcılarımızın ceplerinden çıkan, topluluğu neşelendiren, o güzel ve zarif şiirler nerelerde? O önyargısız felsefi gözlemleri nerede yitirdiniz? Yaptığınız yürüyüşlerde bulduğunuz ilginç bir taş, en azından bizim bilmediğimiz bir bitki, ender bulunan bir böceklerle dönmenizin var olan bütün canlılar arasındaki bağlantıyı hiç olmazsa düşlememize olanak veren o hazzı bütünüyle mi yok oldu? Gelin bir anlaşma yaparak, bir karar vererek, bir kural koyarak bütün bu konuşmaları yapmaya yeniden başlayalım! Hepiniz öğretici, yararlı, özellikle de hoşsohbet olmak için bütün gücünüzü harcadın! Dünya yerle bir de olsa bunların hepsinden –hatta şimdi olduğundan daha çoğundan– yararlanalım. Çocuklar bana söz verin!”

Gönülden söz verdiler.

“Artık gidin, güzel bir akşamüstü oldu. Nasıl isterseniz öyle zaman geçirin, uzun süredir ilk kez dostça konuşmaların yapıldığı bir akşam yemeği yiyeceğiz.”

Böylece herkes ayrıldı, sadece Luise annesinin yanında kaldı, oyun arkadaşını yitirmiş olmayı çabucak unutamamıştı ve Karl’ın yürüyüş yapma önerisini aksi aksi reddetti. Anne kız uzun bir yürüyüşten dönen ve olup bitenden haberi olmayan yaşlı din adamı içeri girinceye kadar bir süre sessizce oturdular. Şapkası ile bastonunu bıraktı, oturdu, bir şeyler anlatmak istiyordu, ama annesiyle konuşmaya başlamış olan Luise sözünü kesti: “Birileri konulan bu kuralı epey sevimsiz bulacak. Daha önce taşrada yaşarken de zaman zaman konuşacak konu bulunamazdı, elbette kentte olduğu gibi her gün zavallı bir kıza kara çalınması, genç bir erkeğin zan altında bırakılması söz konusu değildi, ancak yine de iki büyük ulus hakkında saçma sapan şakalar yapmak, Fransızlar kadar Almanları da gülünç bulmak, birini Jakoben ötekini Kulüpçü diye yaftalamak gibi kaçış yolları vardı. Bu kaynak kurutulacak olursa, aramızdan kimilerinin ses çıkarmadığını göreceğiz.”

“Sevgili kızım, bu sözler biraz bana mı?” diye gülerek konuşmaya başladı yaşlı adam. “Bilirsiniz ki topluluğun geri kalanı için kimi zaman kendimi feda etmek beni memnun eder. Her fırsatta sizi yetiştiren kişiyi onurlandırırınız, herkes sizi sevimli ve hoş buluyor, ancak içinizde bütün çabanıza karşın tamamen kontrol edemediğiniz, size zarar vermeye yönelmiş küçük de olsa kötü bir ruh olduğu anlaşıyor. Söyleyin saygıdeğer hanımefendi,” diye baronese dönerek sürdürdü konuşmayı, “yokluğumda neler oldu? Topluluğumuzda ne tür konuşmaların yapılması dışlandı?”

Barones olan biten konusunda bilgi verdi. Yaşlı adam dikkatle dinledi ve görüşünü açıkladı: “Bu düzenleme sonunda belki de kimi kişilerin topluluğu başkalarından daha çok eğlendirmesine neden olur.”

“Böyle olursa seviniriz,” dedi Luise.

“Bu kural,” diye devam etti yaşlı adam, “yapacak işi olanlara hiç de zor gelmez, hatta başka zaman açıklayamadıkları konuları toplulukta konuşabilmek hoşlarına bile gider. Yanıldığımı düşünmeyin sevgili kızım, toplumdaki dedikoducuları, meraklı gözleri ve kara çalanları nasıl açıklayabiliriz ki? İnsanların ruhunu ve kafasını aydınlatacak bir okuma parçasında, ilginç herhangi bir konunun ortaya konulmasında, yurttaşlardan biriyle ilgili bir haber duyulduğunda dinleyenlerin dikkat kesildiklerini, canlanıverdiklerini çok gördüm. Kendinize de başkalarına da sorun: Bir olayı çekici kılan nedir? Önemi ya da etkisi değil, yeni olmasıdır. Sadece yeni önemli görünür, çünkü şaşkınlık yaratır, hayal gücümüzü harekete geçirir, duygularımızı kolayca kışkırtır ve kafamızı çok yormayı gerektirmez. Herkes başına pek dert açmayan her habere kulak kesilir, elbette yeni olanın bir sonucu çabucak değişiklik göstermesidir, böylece büyük kitlelerin kendilerini sürekli oyalayan, her zaman zahmetsiz bir biçimde yenilenen ihanet ve kıskançlıktan daha fazla hoşuna giden bir şey yoktur.”

“Peki!” diye bağırdı Luise, “Nasıl başa çıkabileceğinizi bildiğiniz ortada, kişilerin ötesinde bütün bir insan soyunu da sorumlu tutuyorsunuz!”

“Bana bir kerecik de olsa adil davranmanızı beklemiyorum,” diye yanıtladı yaşlı adam, “ancak şunu da söylemeliyim: Biz ötekiler, topluluğa bağlı olanlar topluluk kurallarına uygun davranmalıyız; evet daha önce bir şey yapabiliriz, rahatsız edici bir şeydense, ki dünyada insanı düşünmeye ve tepki vermeye kışkırtmaktan daha fazla rahatsız eden bir şey yoktur, aykırı bir şey yapabiliriz. Buna yönelen her şeyden kaçınmak, her toplantıda tatsızlık çıkarken sessiz kalmak gerekir.”

“Birkaç şişe şarap içmek ve günün güzel birkaç saatini uyuyarak geçirmek istiyorsunuz,” diye karşılık verdi Luise.

“Yaptıklarına,” diye sürdürdü yaşlı adam, “hiçbir zaman çok değer vermedim, çünkü başkalarının gözünde nasıl tembelin biri olduğumu biliyorum. Bu nedenle belki de söylediğiniz gibi bu topluluğa hoş birkaç saat geçirtebilecek bir derleme yaptım.”

“Ne derlemesi?” diye sordu barones.

“Skandallarla dolu bir derlemeden başka bir şey değildir,” dedi Luise.

“Yanıliyorsunuz,” dedi yaşlı adam.

Luise de, “Göreceğiz,” diye yanıt verdi.

“Bırak da konuşsun,” dedi barones, “ayrıca başkalarına kaba ve hiç de dostça olmayan biçimde davranmaya da alışma! Kötü alışkanlıklarımızı şakalara katmak için bir nedenimiz yok. Sevgili dostum söyleyin bana, derlemenizde neler var? Kendimize gelmemize yardımcı olacak mı? Uzun zaman önce mi başladınız? Şimdiye kadar neden hiç duymadık?”

“Anlatayım,” diye yanıt verdi yaşlı adam. “Epey uzun süredir bu dünyadayım, karşılaştığım insanlara hep dikkat ettim. Genel olarak o büyük tarihe bakacak ne gücüm var,

ne de keyfim; dünyadaki her olay da beni şaşırtıyor, ama ister doğru ister yanlış olsun, kimi zaman kamunun gözleri önünde olan, ağızdan ağıza dolaşan çok sayıda özel hikâye arasında bir yeniliğin çekiciliğinin çok ötesinde olanlar vardır, üzerimizde neşelendirici etkisi olanlar, insanın doğası ve içsel gizlerini sergileyenler vardır, saçmalıklarıyla bizleri eğlendirenler de söz konusudur. Gündelik yaşamda dikkatimizi çeken ya da öfkemizi uyandıran, aynı zamanda tanıdık olan ya da anlatanların da tanıdıkları ile ilgili olan bütün bu hikâyelerden yapısı bana özel görünen, ilgimi uyandırıp dikkatimi çeken, üzerlerine yeniden düşündüğümde saf ve sakin bir keyif verenleri derledim.”

“Çok merak ettim,” dedi barones, “hikâyelerinizin nelerle ilgili olduğunu ve aslında ne anlama geldiğini dinlemek isterim.”

“Şöyle düşünebilirsiniz,” diye yanıtladı yaşlı adam, “davalar ve aile içi konular genellikle söz konusu değil. Bunlar sadece olaya karışanları ilgilendirir.”

Luise: “Öyleyse neleri anlatıyor?”

Yaşlı Adam: “İnkâr edecek değilim, genellikle erkeklerle kadınları bir araya getiren ya da aralarını bozan, mutlu ya da mutsuz eden duyumları, ancak çoğunlukla şaşırtıcı olanları...”

Luise: “Yani? Sanırım eğitimimiz için açık saçık şakalardan oluşan bir derleme anlatacaksınız! Böyle söylediğim için beni bağışlayın anne, ama o kadar açık ki insanın gerçeği söylemesi gerekiyor.”

Yaşlı Adam: “Derlemenin tamamında açık saçık diye adlandırabileceğim bir şeyler bulacağınızı sanmıyorum.”

Luise: “O zaman nasıl tanımlıyorsunuz?”

Yaşlı Adam: “Açık saçık bir konuşma, açık saçık bir anlatı bana katlanılmaz gelir, çünkü üzerinde durmaya değmeyen, biraz ilginç, biraz kışkırtıcı sıradanlıkları önümüze getirir, kafamızı doğru dürüst uğraştırmak yerine yanlış istekleri

canlandırır. İnsanın üstü örtülmeden apaçık görmesi ya da gözlerini tamamen kaçırması gereken konuları gizler.”

Luise: “Sizi anlamıyorum! Hikâyelerinizle bize en azından biraz incelik kazandırmayacak mısınız? Kulaklarımız kaba şakalarla mı dolacak? Bizim bir kız okulu olduğumuzu düşünün, bir de bunun karşılığında teşekkür mü bekleyeceksiniz?”

Yaşlı Adam: “İkisi de değil. Önce yeni bir şey öğrenmeyeceksiniz, özellikle de bir süredir görebildiğim kadarıyla ciddi gazetelerdeki belli eleştirileri hiç kaçırmıyorsunuz.”

Luise: “İğneleyici oldunuz.”

Yaşlı Adam: “Nişanlısınız, gerçekten özür dilerim. Ancak size karşı da kullanabileceğim oklarım olduğunu göstermek zorundayım.”

Barones: “Nereye varmak istediğinizi anlıyorum, ama onun da kavramasını sağlayın!”

Yaşlı Adam: “Konuşmanın başında söylediğimi yinelemem gerekiyor, ama dikkat etmek niyetinde değilsiniz.”

Luise: “Burada niyete ve fazla söze ne gerek var! İnsan nasıl istiyorsa öyle görebilir, bunlar da şu veya bu biçimde utanç verici hikâyeler olacak, başka bir şey değil!”

Yaşlı Adam: Sevgili kızım, sağlıklı düşünenlerin kötülük, küstahlık, zarar verme isteği ve yardıma gönülsüzlüğü fark ettikleri halde bakışlarını başka yöne çevirmelerinin bir skandala yol açtığını, buna karşılık küçük hatalar ve zaafları eğlenceli bulup özellikle düşünceler ve hikâyelerle oyalandığını, iyi birinin ise kendisi, istekleri ve niyetleriyle çeliştğini; kendini beğenmiş aptalların saçmalıkları yüzünden utandırıldığını, doğru yola sokulduğunu ya da aldatıldığını; her kibrin doğal ve tesadüfi biçimde cezalandırıldığını; tasarılar, istekler ve umutların önce altüst edilip, kesintiye uğratarak, boşa çıkıp, sonra da hiç beklenmedik biçimde yakınlaşıp, gerçekleşip tatmin edildiğini yinelemeli miyim? Ancak rastlantının insanoğlunun zayıflığı ve yeter-

sizliği ile oynadığı durumlarda dikkat kesilirler, hikâyesiyle özdeşleştiiği kahramanlardan hiçbirinin ne onun tarafından kınanmaktan korkmasına ne de övgü beklemesine gerek vardır.”

Barones: “Yaptığınız girizgâh hemen bir örneği dinleme isteği uyandırdı. Hayatımızda –ki zamanımızın büyük bölümünü *bir* çevrede geçirdik– böyle bir derleme yapmaya elverişli çok şey olduğunu biliyordum.”

Yaşlı Adam: “Elbette bu gözlemciye, onun olup bitene nasıl baktığına bağlı, ancak eski kitaplardan ve geleneklerden de birçok şey aldığımı yadsıyacak değilim. Eski tanıdıklarınızı yeni bir gözle görmekten belki de rahatsız olmayacaksınız. Ancak bunun bana da bir yararı olacak: Kimse anlattığım hikâyeler üzerine yorum yapamayacak!”

Luise: “Ancak dostlarımızı ve komşularımızı yeniden tanımamızı önlemeyeceksiniz, hoşumuza giderse bulmacayı da çözeceğiz.”

Yaşlı Adam: “Kesinlikle! Ancak karşılığında böyle bir durum söz konusu olduğunda, anlattığım hikâyenin birkaç yüz yıl önce olduğunu ya da oluşturulduğunu kanıtlayabilmem için eski bir kitaba başvurmama izin vereceksiniz. Ayrıca kahramanlarını tanıyamadığımız eski bir masalın gözlerimizin önünde olduğunu anlattığımda gülümsememi de hoş göreceksiniz.”

Luise: “Söyleyecekleriniz hiç bitmeyecek! En iyisi bu akşam için sözleşelim ve şimdi deneme olarak bir parçacık anlatın.”

Yaşlı Adam: “Size katılamayacağım için beni bağışlayın. Bu eğlence bir araya gelen topluluk içindir. Onları bundan yoksun bırakamayız. Ayrıca söyleyeceklerimin kendi başına bir değeri olmadığını da önceden belirtmek isterim. Ancak herkes ciddi bir sohbeta doyup biraz dinlenir, sonra hafif bir tatlı aranırsa ben hazırım ve anlattıklarımın tatsız bulunmayacağını umarım.”

Barones: “O zaman yarın sabaha kadar sabır göstermemiz gerekecek...”

Luisse: “Neler anlatacağını öyle merak ediyorum ki...”

Yaşlı Adam: “Böyle yapmamalısınız, çünkü yüksek beklentiler pek tatmin edilemez.”

Akşam yemekten sonra barones odasına çekildiğinde ve topluluğun geri kalanı bir arada kaldığında, ortalarda dolaşan birçok haber ve söylenti üzerine konuştular. Her zaman olduğu gibi neye inanacaklarını, neden kuşku duyacaklarını bilemiyorlardı.

Yaşlı adam, “Bize iyi gelen neyse ona inanalım,” dedi, “hoşumuza gitmeyi bir yana koyalım, gerçek olabileceğini düşündüklerimizi de doğru olarak kabul edelim.”

Zaten insanların böyle davrandıklarını söyleyenler oldu ve söz dönüp dolaşıp doğamızın olağanüstü olana inanmaya ne kadar yatkın olduğuna geldi. Roman kahramanlarından, hayaletlerden söz edildi, yaşlı adam bu tür hikâyeler anlatmaya söz verdiğinde Luise dedi ki: “Tam uygun bir havadayken bu tür hikâyelerden birini anlatırsanız çok hoş olurdu, hepimiz can kulağıyla dinler ve müteşekkik kalırdık.”

Yaşlı adam ikiletmeden anlatmaya başladı:

[Şarkacı Antonelli'nin Hikâyesi]

“Napoli’de bulunduğum sırada epey heyecan yaratan, çok farklı değerlendirmelere yol açan bir hikâye dinledim. Kimileri olayın tamamen uydurma olduğunu iddia etti, başkaları ise olayın doğru olduğunu, ama altında bir hile yattığını ileri sürdü. Onların da kendi aralarında bir görüş birliği yoktu, hileyi yapanın kim olabileceği konusunda farklı düşünüyorlardı. Ruhların canlılar ve cansızlar üzerinde etkili olamayacağının kesin olmadığını, her garip olayın yalan ya da hile ile açıklanmasının doğru olmayacağını ileri sürenler de vardı. Gelelim hikâyeye:

“Ben oradayken Antonelli adlı bir kadın şarkıcı Napoli halkının sevgilisi olmuştu. Hayatının baharındaydı, bir kadının karşısındakini heyecanlandırıp cezbeden, az sayıda hayranını da büyüleyen ve mutlu eden görünüşünde ve yeteneğinde hiçbir eksiklik yoktu. Övgüye ve aşka duyarsız değildi, ama doğuştan ölçülü ve akılcıydı, onun konumunda biri için gerekli olan huzuru bozmadan her ikisini de sunan dostlarıyla ilişkiyi nasıl sürdürebileceğini biliyordu. Genç, soylu, zengin birçok kişi peşinde olduğu halde çok azı ilgisini çekebiliyordu, hayranını seçmede genellikle gözlerinin ve kalbinin sesini dinliyorsa da küçük kaçamaklarının hepsinde kendisini gözlemleyen herkesin saygısını uyandıran katı, güvenilir bir karakter sergiliyordu. Hayranlarından biriyle ahbap olduğumdan kendisini birkaç kez görme olanağı buldum.

“Birkaç yıl geçti, bu sürede aralarında zayıf ve güvenilmez birçok züppenin de bulunduğu birçok erkeği yeterince tanıdı. Bir kadın için çok şey ifade eden bir âşkın en çok ihtiyaç duyulduğunda, hayatın badirelerinde, ev işlerinde, anlık kararlarda desteğinin genellikle ne kadar değersiz olduğunu anladığı kanısındaydı, sadece kendini düşündüğünden sevgilisine zarar verebilir, bencilliği yüzünden en kötüyü önerebilir, en tehlikeli adımları atmak konusunda onu yanlış yönlendirebilirdi.

“Kafası eski ilişkileriyle çoğunlukla meşgul olmadığından, ruhu başka bir şekilde beslenmeye ihtiyaç duyuyordu. Sonunda bir dostu olsun istedi, bu ihtiyacı hisseder hissetmez de kendisine yaklaşmak isteyenler arasında güven duyduğu ve bunu her bakımdan hak etmiş görünen bir genç adam buluverdi.

“Cenovalıydı, şirketinin kimi önemli işleri için o sıralarda Napoli’de bulunuyordu. Neşeli mizacı sayesinde pek zor bir eğitimden keyif almıştı. Çok bilgili olduğu gibi, kafa ve beden olarak da gayet gelişmişti, kendini bir an için bile

kaybetmeyen, ama kendini başkaları için unutmuş gibi görünen birinin nasıl olabileceği konusunda örnek sayılırdı. Doğduğu kentin ticaret ruhunu yansıtıyordu, attığı her adımı daha büyük bir resmin parçası olarak görüyordu. Yine de durumu çok parlak değildi, şirketi epey karışık işlere kalkışmış ve tehlikeli davalarla yüz yüze gelmişti. Zaman geçtikçe olay daha da karmaşıklaşmış, kendisine bir dost gerektiğini düşündüğünden genç hanımefendimizi onun dostu olmaya cesaretlendiren, üzerine çok iyi oturan bu üzüntülü görünümü olmuştu.

“Bugüne kadar Antonelli’yi sadece sağda solda ve şans eseri görmüştü, oysa şimdi kendisine istediği zaman evine gelebilme ayrıcalığı tanınmıştı. Hatta ısrarla davet ediliyordu, o da karşı çıkmıyor, gelmezlik etmiyordu.

“İsteğini ve güvenini kazanmada hiç zaman yitirmedi. Genç kadının bu önerisi hem şaşırtmış, hem de hoşuna gitmişti. Sadece dostu olarak kalmasını, bir sevgilinin isteklerinde bulunmamasını istemişti. İçinde bulunduğu durumu açıklamış, engin mali deneyimiyle kendisine en iyi tavsiyelerde bulunabileceğini, çıkarına olan bağlantıları çabucak kurabileceğini belirtmişti. O da karşılığında kendi durumunu açıklamıştı, onu eğlendirip rahatlatmayı bilmese ve varlığı çok şey katmasa bu kadar çabuk kafasına dank etmezdi, Antonelli’yi kendi danışmanı olarak görüyordu; aralarında çok soylu bir saygıya ve en ince ihtiyaçlara dayanan karşılıklı bir dostluk çabucak oluşmuştu.

“Ancak ne yazık ki varılan bir anlaşmanın koşullarına uyulup uyulamayacağı her zaman bilinemez. Sadece dost olarak kalmaya, bir sevgili olmamaya söz vermişti, ama Antonelli’nin yeğlediği hayranları her yerde karşısına çıkıyor, ona ters düşüyor ve tamamen katlanılmaz oluyorlardı. Genç kadın çoğunlukla yaptığı üzere bu tür insanların iyi ve kötü yanlarını dostuna anlatırken hayranının bütün hatalarını tamamen biliyormuş gibi görünse bile belki de aynı ak-

şamı saygıdeğer dostu yerine değersiz bir adamın kollarında geçirmesi çok acı veriyordu.

“İyi –belki de kötü– bir şey oldu, güzel hanımefendinin kalbi boş kalıverdi. Dostu bunu keyif duyarak anlamakta gecikmedi ve bu boş yeri başka herkesten çok hak ettiği konusunda onu ikna etmeye çalıştı. Antonelli isteksizce ve direnç göstererek dinledi. “Korkarım ki,” dedi, “bu itiraflar dünyadaki en değerli şeyi, bir dostu yitirmeme neden olacak.” Öngörüsü doğru çıktı, genç adam bu ikili konumunu uzun bir zaman sürdüremedi, bir dost olarak saygı görmek, bir sevgili olarak tek olmak, zeki ve hoş birisi olarak da sürekli eğlenmek istiyordu. Ancak bu istekler hiçbir biçimde hayat dolu kıza göre değildi, ne kendini kurban etmekten, ne de tek bir kişiye her türlü hakkı vermekten yanaydı. Böylece giderek ziyaretlerini sınırlamaya, daha az görmeye ve özgürlüğünü dünyadaki hiçbir şeye değişmeyeceğini anlatmaya çalıştı.

“Bunu anladığında, başına gelebilecek en büyük felaketle karşılaştığını hissetti, ama ne yazık ki bu felaket tek başına gelmedi, çünkü mali durumu da çok kötüleşti. Kendini suçladı: İlk gençliğinden bu yana varlığının hiç tükenmeyeceğini düşünmüş, gezmek ve geniş bir dünyada soyunun ve gelirinin elverdiğinin ötesinde soylu ve zengin birini oynamak uğruna işlerini boşlamıştı. Bel bağladığı davalar yavaş yürüyor ve pahalıya mal oluyordu. Bu nedenle birkaç kez Palermo’ya gitmek zorunda kalmış, son gidişinde de akıllı kız evinin idaresini değiştirmeye yönelik yeni düzenlemeler yapmış ve giderek onu uzaklaştırmıştı. Döndüğünde onu kendi evinden uzakta bir başka evde bulmuş, o sıralarda tiyatro ve benzeri eğlence dünyasında çok etkili olan S. Markisi’nin onunla yakınlaşmış olduğunu görmüştü. Bu durum aklını başından almış ve ciddi şekilde yatağa düşürmüştü. Dostu bunu öğrendiğinde hemen yanına gitti, onunla ilgilendi ve bakımı için gerekli düzenlemeleri yaptı. Hazırda nakdi olmadığını

öğrendiğinde de onu bir süre rahatlatacak hatırı sayılır bir para bıraktı.

“Özgürlüğünü kısıtlamaya kalkmış olduğu için, dostu Antonelli’nin gözünde bayağı itibar kaybetmişti, ona düşkünlüğü azaldıkça dikkati artıyordu, sonunda işlerini ne kadar akılsızca yürüttüğünü fark ettiğinde zekâsı ve karakteri konusunda kendini yanlış tanıttığını da anlamıştı. Oysa karşı taraf bu büyük değişimin farkında değildi, tersine iyileşmesi için gösterdiği çabayı, günün yarısını yatağının yanı başında geçirmesini bir dostluk belirtisinin ötesinde, acımadan çok sevgi belirtisi olarak algılamıştı, iyileşir iyileşmez de önceki ayrıcalıklı durumuna kavuşabileceğini umuyordu.

“Ne kadar yanılıyordu! Sağlığı düzelip de gücü yerine geldikçe Antonelli’nin ona olan düşkünlüğü ve güveni de azalmaktaydı, eskiden ne kadar hoşuna gidiyorsa, şimdi de o kadar can sıkıcı geliyordu. Ayrıca yine farkında olmasa da bütün bu olaylar sırasında çok acı çekmiş, huysuz biri olmuştu, başına gelenlerin sorumluluğunu başkalarında arıyor, her konuda haklı olduğunu düşünüyordu. Kendini suçsuz, kırgın ve acılı biri olarak görüyor, sevdiğinin kendine duyduğu bağlılığın bütün bu rahatsızlıkları ve uğursuzlukları düzelterceğini umuyordu.

“Dışarı çıkıp da onu ziyarete gittiği ilk gün bütün bu beklentilerini dile getirmişti. Antonelli’nin öteki bütün dost ve tanıdıklarından ayrılmasından, tiyatro dünyasından elini ayağını çekmesinden, kendini tamamen ona adamasından daha azını kabul edemezdi, sadece onunla birlikte ve onun için yaşamalıydı. Genç kadın bu isteklerinin gerçekleşmesinin olanaksız olduğunu önce şaka yollu, sonra ciddi biçimde anlattıysa da sonunda acı gerçeği yüzüne söylemek zorunda kalmıştı: Aralarındaki ilişki sona ermişti. Antonelli’yi bıraktı ve ortadan kayboldu.

“Birkaç yıl daha çok sınırlı bir çevrede, kendisiyle aynı binada oturan yaşlı dindar bir kadının yanında yaşadı, kü-

çük bir emekli maaşı ile geçindi. Bu süre içinde davalardan birini, kısa bir süre sonra da ötekini kazandı, ama sağlığı bozulmuş, yaşama sevincini de yitirmişti. Ciddi olarak ikinci kez hastalandığında doktor ölmek üzere olduğunu söylemiş, o da sessizce kaderine boyun eğmişti, tek isteği güzel dostunu bir kez daha görebilmektir. Gözde olduğu zamanlarda olumlu yanıtlarla dönen hizmetkârı ile bu isteğini ona iletmış, ama bu kez isteği reddedilmişti. Hizmetkârını ikinci kez göndermişse de Antonelli kararını değiştirmemişti. Nihayet adamı gecenin geç saatlerinde üçüncü kez göndermişti. Bu sırada marki ve birkaç başka dostu ile ben de akşam yemeğinde hanımefendinin konuğuyduk, yanıma gelerek dert yandı. Ben de dostuna son bir incelik göstermesini önerdim, hatta rica ettim. Ancak gelen hizmetkâra yine olumsuz yanıt verdi. Adam da bir daha gelmedi.

“Yemekten sonra sohbeti koyulaştırmıştık, herkesin keyfi yerindeydi. Gece yarısına doğru odanın ortasından yükselen, acıklı, insanın içine işleyen, korku dolu, uzun bir ses duyuldu. Ne olduğunu anlamak için birbirimize, çevremize bakındık. Ses odanın ortasında ansızın çınladıktan sonra duvarlarda yavaş yavaş kayboluyor gibiydi. Marki ayağa fırlayarak pencereye atıldı, bizler de baygınlık geçiren güzel kadının yanına koştuk. Kendine gelmesi epey zaman aldı. Kıskanç ve hırslı İtalyan onun gözlerinin açıldığını gördüğünde acı acı söylenmeye başladı: ‘Dostlarınızla bir araya gelmek için sözleştiğinizde, bu tür sesler daha az garip ve daha az şiddetli olsun!’ Genç kadın her zamanki akıllılığıyla, herkesi her zaman eğlendirmeyi kendisi için hak bilse de başlangıç olarak bu kadar acıklı ve korkutucu sesler seçmeyi pek yeğlemeyeceğini söyledi.

“Doğruyu söylemek gerekirse, ses inanılmayacak kadar korkutucuydu. Uzun titreşimleri kulaklarımızda, hatta dudaklarımızdaydı. Antonelli de bembeyaz olmuş, baygınlık geçirmişti, gecenin yarısını onunla geçirmek zorunda kal-

dık. Ses bir daha duyulmadı. Sonraki gece aynı topluluk bir önceki gün kadar neşeli olmasa da bir aradaydık ve... aynı saatte o şiddetli, korkunç ses yine yükseldi.

“Bu arada sesin niteliği, nereden geldiği üzerine bir sürü laf ettik, ama hiçbiri inandırıcı gelmedi. Neyse, sözü neden uzatmalı ki? Genç kadın yemeği ne zaman evde yese, aynı saatte, kimi zaman daha güçlü, kimi zaman daha zayıf bir şekilde duyulur oldu. Bütün Napoli bu olayı konuşmaktaydı. Binada bulunan herkes, bütün dostları ve tanıdıkları bu olayda yer aldılar, elbette polis çağırılmıştı. Etrafa hafiyeler ve gözcüler salındı. Sokaklardakilere göre ses açık yerlerden yükseliyor, odada da yanı başınızdaymış gibi duyuluyordu. Genç kadın yemeğini evin dışında yediğinde hiçbir şey duyulmuyor, ne zaman evde kalsa o ses işitiliyordu.

“Ancak evin dışında olması da bu öfkeli refakatçiden tamamen kurtulduğu anlamına gelmiyordu. Çekiciliği sayesinde önemli evlerin kapıları önünde açılıyor, ayrıcalıklı biri olarak her yerde hoş karşılanıyordu, o da bu öfkeli misafirinden kurtulabilmek için geceleri dışarıda geçirmeye alışmıştı.

“Bir gece kendi yaşlarında ve konumunda bir erkek arabasıyla onu evine bırakmıştı. Kapısının önünde veda edeceği sırada ses ikisinin tam ortasında yükselmiş ve binlerce kişinin de bildiği üzere adam kendini ölü gibi arabasına zor atmıştı.

“Bir başka zaman fazlasıyla etkilenebileceği genç bir tenorla birlikte gece kentteki bir hanım arkadaşlarına gitmekten, tenor bu garip olay üzerine konuşulduğunu duyduğunu, ama neşeli bir genç olarak böyle bir şey olabileceğine inanmadığını söylemiş. Bunu konuşmaya başlamışlar. Genç tenor, ‘Görünmez refakatçinizin sesini ben de duymak isterdim,’ demiş, ‘buraya çağırın, ne de olsa iki kişiyiz, korkmayız!’ Artık düşüncesizlikten mi, cesareten mi, onu kışkırtanın ne olduğunu bilemem, Antonelli ruhu çağırmış ve

kulakları sağır eden o ses anında arabanın içinde peş peşe üç kez yükselmiş ve sonra yankılanarak uzaklaşmış. İkisi de gittikleri evin önünde, arabanın içinde baygın bulunmuşlar, zorlukla kendilerine getirilebilmişler ve başlarına geleni anlatmışlar.

“Güzelimizin kendine gelebilmesi için bir süre geçmesi gerekti. Sürekli yinelenen bu korku sağlığının bozulmasına neden oldu, sesler çıkaran hayalet sanki ara vermişti, bir süredir duyulmadığı için artık tamamen kurtulduğunu umuyordu. Ancak umutlanmak için çok erkendi.

“Karnaval mevsimi sona erdiğinde hanım arkadaşlarından ve hizmetkârlarından biriyle birlikte kısa bir yolculuğa çıktı. Sayfiyeye gitmek istiyordu; gidecekleri yere ulaşmadan gecenin karanlığı bastırdığı, arabanın da bir yeri kırıldığı için kötü bir handa geceleme zorunda kaldılar ve mümkün olduğu kadar durumu idare ettiler.

“Arkadaşı yatağa yeni girmişti, hizmetkâr da gece lambasını yakmış, hanımı ile öteki yatağa yatmak üzereydi ki şaka yollu sordu: ‘Dünyanın bir ucundayız, hava da berbat, bizi burada da bulabilir mi?’ Sözüünü bitiremeden o ses her zamankinden daha şiddetli ve korkutucu bir biçimde yükseldi. Hanımefendinin arkadaşı oda cehennemine dönmüş gibi yatağından fırladı, olduğu gibi merdivenlerden aşağıya koştu, handakilerin hepsini ayağa kaldırdı. O gece kimse gözünü kırpmadı. Bu sesin son kez duyuluşu oldu, ancak ne yazık ki davetsiz misafir varlığını bundan sonra rahatsız edici başka yollarla gösterdi.

“Bir süre sessiz kaldı, sonra bir gece alışılmış saatte hanımefendi konuklarıyla birlikte yemekten, sanki bir tüfek ya da iyi doldurulmuş pistolden çıkan bir kurşun pencereden içeri girdi. Herkes sesi duyduğu, ateşi gördüğü halde yapılan ayrıntılı inceleme sonunda camda en ufak bir iz bulunmadı. Yine de oradakiler olayın çok ciddi olduğunu, hanımefendinin canına kastedildiğini düşündüler. Polise başvuruldu,

komşu evler araştırıldı, ancak şüpheli hiçbir şey tespit edilemediğinden sonraki gün dört bir yana nöbetçiler konuldu. Hanımefendinin yaşadığı bina didik didik arandı, sokağa hafiyeler yerleştirildi.

“Hiçbiri işe yaramadı. Takip eden üç ay boyunca aynı saatte, aynı pencereden, cama en küçük bir zarar verilmeksizin içeriye ateş edildi, ilginç olan bunun hep gece yarısından tam bir saat önce olmasıydı; tabii ki Napoli’de İtalyan saati geçerlidir ve gece yarısının herhangi bir özelliği bulunmamaktadır.

“Giderek önceki gibi bu gösteri de kanıksandı, hayaletin zarar vermeyen kini pek önemsenmez oldu. Öyle ki ateş edilmesi kimi zaman orada bulunanları korkutmuyor, hatta sohbeti kesmelerine bile neden olmuyordu.

“Çok sıcak bir günün gecesinde Antonelli saatin kaç olduğunu düşünmeden malum pencereyi açtı, marki ile birlikte balkona çıktı. Birkaç dakika olmuştu ki ikisinin arasına edilen ateş onları şiddetle odaya savurdu, baygın halde yere yığılıp kaldılar. Kendilerine geldiklerinde marki sol yanağında, genç kadın da sağ yanağında okkalı bir tokat yemiş gibi bir ağrı hissettiler, ancak başka hiçbir yara bere olmadığını olay pek çok alaycı söylentiye yol açtı.

“O günden sonra evin içinde silah sesi hiç duyulmadı, o da sonunda görünmez takipçisinden tamamen kurtulduğunu düşündü. Bir akşam arabayla bir hanım arkadaşına giderken yüreğine yeniden korku salan beklenmedik bir olay oldu. Yolları sevgili Cenovalı dostunun eskiden oturduğu Chiaia’dan geçiyordu.⁶ Ayın her yanı aydınlattığı bir geceydi. Yanında oturan kadın, ‘Bu Bay ...’ın öldüğü ev değil mi?’ diye sordu. Antonelli, ‘Bildğim kadarıyla bu ikisinden biri,’ diye yanıt verdi, aynı anda evlerin birinden ateş edildi ve arabanın içinde yankılandı. Saldırıya uğradıklarını düşünen arabacı olabildiğince çabuk oradan uzaklaştı. Gidecek-

---

6 Napoli’de sahil yolu.

leri yere ulaştıklarında iki kadın da arabanın içinden ölü gibi çıkarıldılar.

“Ancak bu korku sonuncusu oldu. Görünmeyen refakatçi yöntemini değiştirdi, birkaç gece sonra penceresinin altında şiddetli bir alkış sesi duyuldu. Sevilen bir şarkıcı ve oyuncu olarak bu sesi duymaya daha alışkındı, korkutucu bir yanı yoktu, hayranlarından birinin yaptığı düşünülebilirdi. Bu nedenle de çok önemsemedi, ancak dostları ondan daha dikkatliydi ve daha önce de yapıldığı gibi gözcüler yerleştirdiler. Sesi duyuyorlar, ama yine daha önceki gibi ortalarda kimseyi görmüyorlardı, çoğu bu olayların yakında tamamen son bulacağını umdu.

“Bir süre sonra bu ses de kesildi, yerini daha katlanılabili sesler aldı. Gerçi melodik değillerdi, ama inanılmaz ölçüde hoş ve sevimliydi. Dikkatli izleyicilere göre yan sokağın köşesinden geliyor gibiydi, hava boşluğunda süzülerek pencerenin altına kadar geliyor, orada da hafifleyerek yok oluyordu. İlahi bir ruh çalmaya hazırlandığı bir parçaya güzel bir prelüd ile dikkatleri çekmek istiyor gibiydi. Bu garip olay yaklaşık bir buçuk yıl kadar sürdükten sonra sona erdi, bu ses de sonunda kayboldu ve bir daha duyulmadı.”

Anlatıcı bir an için ara verdiğinde, dinleyenler anlatılan bu hikâyenin doğru olduğu ya da olabileceği üzerine düşüncelerini ve kuşkularını seslendirmeye başladılar.

Yaşlı Adam, ilginç olaksa doğru olması gerektiğini ileri sürdü: Çünkü kurmaca bir hikâyenin kimseye yararı yoktu. Birisi ortadan yok olan dostunun ve nasıl öldüğünün kimse tarafından sorgulanmamış olmasını tuhaf bulduğunu söyledi, belki de olayların açıklaması böylece öğrenilebilecekti.

Yaşlı adam, “Bu da yapıldı,” dedi. “İlk olaydan sonra merak ettim ve evine gittim, bir bahane uydurarak son günlerinde ona annesi gibi bakmış olan hanımla konuştum.

Bana dostunun şarkıcıya onulmaz bir tutkuyla bağlanmış olduğunu, ölümü yaklaştıkça ondan başka hiçbir şeyden söz etmediğini, onun kimi zaman bir melek, kimi zaman bir şeytan olduğunu söylediğini anlattı.

“Hastalığı ilerledikçe belki de güzel birkaç söz, özür duyabilmek ya da sevgi ve dostlukla ilgili bir belirti bulabilmek umuduyla onu bir kez daha görebilmekten başka bir şey istememişti. Sürekli reddedilmek ona korkunç gelmiş, son ve kesin reddedilişi ise sonunu getirmişti. Umutsuzca haykırmıştı: ‘Hayır! Hiçbir şekilde kurtulamayacak! Benden kaçtı, ama ölümünden sonra rahat yüzü görmeyecek!’ Bu sözleri söyledikten sonra ölmüştü, anlamalıyız ki biri mezarında bile sözünü tutabilir.”

Herkes yeniden hikâye üzerinde yorum yapmaya, görüş belirtmeye başladı. Sonunda Fritz dedi ki: “Ben bir şeyden kuşkulaniyorum, ama bütün koşulları yeniden gözden geçirip vardığım sonuçları daha iyi irdilemeden açıklamak istemiyorum.”

Gözler merakla ona döndüğünde bir yanıt vermektense, bir önceki hikâyeyle aynı olmayan, ama tam bir kesinlikle açıklanamadığından benzer nitelikte olan bir hikâye anlatmak için izin istemeyi yeğledi.

[Esrarengiz Bir Vuruş Sesinin Hikâyesi]

“Bir dostumun arkadaşı, geniş ailesi ile birlikte eski bir şatoda yaşayan cesur bir soylu, bir kimsesizin eğitimini üstlenmişti, kız büyüyüp de on dört yaşına geldiğinde genellikle evin hanımının işleriyle ilgilenmeye, kendisinden istediklerini yerine getirmeye başlamıştı. Herkes ondan memnundu, o da kendisine kol kanat gerenlere özen ve sadakat göstererek teşekkürünü dile getirmekten başka bir şey istemiyor gibi görünüyordu. Çekiciydi ve çevresinde kendisiyle evlenmek

isteyen birkaç aday vardı. Ancak bunlardan biriyle evlenmesinin onu mutlu edeceği düşünülmüyordu, o da durumunu değiştirmek için en küçük bir istek göstermiyordu.

“Günün birinde kızcağız iş yaparken altında bir yerden, oradan buradan gelen vuruş sesleri duyulmuş. Başlangıçta tesadüf gibi görünse de sesler durmamış, attığı her adıma eşlik etmiş, o da korku içinde hanımefendinin odasından dışarı kaçmış ve sesler kesilmiş.

“Bu vuruş seslerini yanında yürüyen ya da pek uzağında olmayanlar da duyuyormuş. Önceleri gülüp geçilen bu durum giderek tatsızlaşmış. Tez canlı biri olan evin beyi olayı araştırmış. Kız yürümeye başlayıncaya kadar ses duyulmuyormuş, ayakta hareketsiz durduğunda da bir ses gelmiyormuş, ancak adımını atar atmaz ses duyulmaya başlıyormuş. Ayrıca vuruşlar kimi zaman düzenli değilmiş, ama özellikle kız büyük salona doğru yürüdüğünde çok şiddetleniyormuş.

“Günün birinde evin beyi ustalar getirtmiş ve vuruş seslerinin en şiddetli olduğu bir anda, kızın arkasındaki döşemeyi çabucak söktürmüş. Hiçbir şey bulunamamış, sadece ev halkının yakalamak için epey uğraştığı birkaç büyük sıçan ortaya çıkmış.

“Olaydan ve yaşadığı şaşkınlıktan etkilenen evin beyi sert önlemlere başvurmuş: Duvarda asılı duran büyük kırbacını almış, sesi bir daha duyacak olursa, genç kızı ölünceye kadar kırbaçlayacağına yemin etmiş. O günden sonra kızcağız evin içinde nereye giderse gitsin, o ses bir daha hiç duyulmamış.”

“Görünen o ki,” diye görüşünü açıkladı Luise, “o güzel çocuk kendi hayaletini yaratmış ve bir nedenle bu şakaya başvurup aileyle eğlenmiş.”

“Hiç de değil,” diye yanıtladı Fritz, “bu olayı bir hayalete bağlayanlar, koruyucu bir hayaletin genç kızın evden ayrılmasını istediğine, ama başına bir şey gelmesini de iste-

mediğine inanırlar. Başkaları da kızın âşıklarından birinin, kızın evden ayrılıp kendi kollarına düşmesini sağlayabilmek için bu sesleri çıkaracak teknik bilgiye ya da beceriye sahip olduğunu ileri sürerler. İstediginize inanabilirsiniz, ama daha önce evdeki en canlı, en şen şakrak kişi olan zavallı çocuk bu olay üzerine yataklara düşmüş, acıklı bir hayalete dönüşmüştür. Ancak böylesine bir değişikliğin birden çok anlamı da olabilir.”

“Bu tür olaylar,” diye yanıtladı Karl, “ne yazık ki daha ayrıntılı araştırılmıyor ve böylesine ilgimizi çeken olaylarla ilgili karar verilirken, olayı ortaya çıkaran koşullar doğru dürüst anlaşılmadığından hep iki farklı olasılık arasında kalınıyor.”

“Tam da böyle olayların olduğu anda,” dedi yaşlı adam, “araştırmak bu kadar zor olmasaydı keşke, böylece kandırmaca mı, yanılgı mı olduğu gözden kaçırılmamış olurdu. Göz bağıcılığı yaptığını bildiğimiz bir sihirbaz kolayca anlaşılabilir miydi?”

Sözlerini daha yeni bitirmişti ki odanın köşesinden çok şiddetli bir çatırtı yükseldi. Herkes yerinden fırladı, Karl alaycı bir ifadeyle “Ölmekte olan bir âşıktan gelmiyordur herhalde?” dedi.

Sözlerini geri alabilmeyi istedi, çünkü Luise nişanlısının hayatını düşünerek kül gibi bir yüzle titriyordu.

Onu oyalamak isteyen Fritz eline bir lamba alarak köşedeki yazı masasına gitti. Kubbemsi kapağı ikiye ayrılmıştı, kırılma sırasındaki sesi işitmişlerdi, ama bu yazı masasının Röntgen’in⁷ en iyi işlerinden biri olduğunu, uzun yıllardır aynı yerde durduğunu, nasıl olup da tam da bu konuşmanın yapıldığı sırada parçalandığını düşündüler. Genellikle eşsiz ve dayanıklı bir iş olarak gösterilirdi, ısıda en ufak bir değişikliğin bile olmadığı bir anda bu nasıl olabilirdi?

---

7 Abraham Röntgen (1711–1793) ile oğlu David Röntgen (1743–1807) Goethe’nin zamanında yaşamış olan ünlü Alman dolap yapımcılarıdır.

“Çabuk,” diye bağırdı Karl, “önce bu işin doğrusunu bulalım, barometreye bakalım!”

Cıva birkaç gündür durduğu noktadan kıpırdamamıştı; termometre de gündüz ile gece arasındaki farktan öteye oynamamıştı.

“Elimizde bir nemölçer olmaması ne kadar kötü,” diye açıklamada bulundu, “oysa şu sırada en çok gerek duyduğumuz alet.”

“Anlaşılan,” dedi yaşlı adam, “hayaletler konusunda ne zaman araştırma yapmaya kalksak, en gerekli alet elimizde olmuyor.”

Konuşmaları odaya bir hizmetkârın telaşla girmesiyle kesildi, gökyüzüne yükselen alevler görünüyordu, ancak yangının kentte mi, yoksa yakınlarda mı olduğu bilinmiyordu.

Olan biten yüzünden herkes zaten diken üstünde olduğundan gelen haber daha da korkutucu oldu. Fritz çabucak evin terasına çıktı, büyük yatay bir camın üzerinde arazinin haritası durmaktaydı ve farklı yerlerin konumu gece bile neredeyse kesin olarak belirlenebilirdi. Ötekiler korku ve heyecan içinde bir arada kaldılar.

Fritz geri geldiğinde dedi ki: “İyi bir haber getirmedim. Çünkü çok büyük bir olasılıkla yangın kentte değil, teyzemizin mülkünde. Yeri çok iyi biliyorum ve korkarım yanılmıyorum.” Herkes o güzelim yapıya acıdı ve nelerin yanıp gittiğinin hesabını yaptı. “Bu arada aklıma tuhaf bir düşünce geldi,” dedi Fritz, “yazı masasının garip durumu konusunda bizi en azından sakinleştirebilir. Öncelikle sesi tam olarak ne zaman duyduğumuzu belirleyelim.” Hesapladılar, yaklaşık on bir buçukta olmuş olmalıydı.

“Şimdi belki de güleceksiniz,” diye devam etti Fritz, “size ne tahmin ettiğimi anlatayım. Annemizin uzun yıllar önce neredeyse bunun aynısı olan bir yazı masasını teyzemize hediye ettiğini biliyorsunuz. İkisi de *aynı* zamanda *aynı* tahattan *aynı* usta tarafından özenle yapılmıştı, ikisi de bugü-

ne kadar sapasağlam kaldılar, bahse girerim ki teyzemizin evindeki yazı masasının yandığı anda ikizi de bunun acısını hissetti. Yarın sabah gidip bu garip olayı olabildiğince iyi araştıracağım.”

Friedrich gerçekten böyle mi düşünüyordu, yoksa bu düşünceyi ortaya atarak kız kardeşini yatıştırmaya mı çalışıyordu, buna karar verecek durumda değiliz; yine de böyle inkâr edilemez bağlar üzerine konuşma fırsatını kaçırmadılar, sonunda da *aynı* gövdeden gelen tahtalar arasında, *aynı* sanatçının tamamladığı eserler arasında bir bağ olmasını son derece olası buldular. Bunların da doğal olaylar gibi sık sık yinelenen, elle tutulabilen, ancak açıklanamayan olaylardan olduğuna karar verdiler.

“Bana göre,” dedi Karl, “her olgu gibi her olay da kendi içinde özellikle ilginçtir. Onu açıklayan ya da başka koşullara bağlayan, örneğin doğa bilimciler ve tarih yazıcılar sadece bir şaka yapmış ve bizi aldatmış olur. Ancak tek başına bir konu ya da hadise açıklanabilir ya da olası olduğu için değil, gerçek olduğu için ilginçtir. Gece yarısına doğru alevler teyzenin yazı masasını yok etmişse, aynı zamanda buradaki de garip bir şekilde kırılmışsa, nasıl açıklanabilir ve neyle ilişkili olursa olsun, bizim için bir gerçektir.”

Gece ilerlemişti, ama kimse yatağa gidecek kadar yorgun hissetmiyordu kendini, Karl öncekinden daha az ilginç olmayan, belki de daha kolay açıklanabilir ve kavranabilir bir hikâyeye anlatmak için izin istedi.

“Mareşal Bassompierre,” dedi, “Anılarında anlatır, onun adına konuşmama izin verin:

[Mareşal Bassompierre’in Hikâyesi]

“Altı yedi ay önce, küçük köprüden ne zaman geçsem –o tarihlerde Pont Neuf⁸ daha yapılmamıştı– dükkânında iki

---

8 Seine Nehri üzerinde bulunan en eski ve ünlü bir köprü.

meleğin bulunduğu bir levha asılı olan güzel bir dükkân sahibesinin eğilerek beni selamladığını, gözden kayboluncaya kadar da bakışlarıyla beni izlediğini fark ettim. Bu davranışı beni çok şaşırttı, ama ben de ona selam vererek teşekkür ettim. Bir keresinde at sırtında Fontainebleau'den Paris'e gidiyordum, yine o küçük köprüye geldiğimde dükkânın kapısına çıktı ve 'Hizmetkârınızım efendim,' dedi. Ben de selam verdim, arada sırada dönüp baktığımda gözden kayboluncaya kadar arkamdan baktığını gördüm.

"Aynı günün akşamı Fontainebleau'deki birkaç hanımefendiye mektup gönderecek olduğumdan uşağım da bir arabayla yanımda geliyordu. Verdiğim talimat uyarınca uşağım orada durdu, genç kadına giderek adımı söyledi, beni görmek ve selam vermek istediğinin farkında olduğumu, yakından tanımayı arzu ederse, istediği zaman ziyaretime gelebileceğini belirtti.

"Uşağıma kendisine daha iyi bir haber getiremeyeceği, nereye istersem oraya gelebileceği, ancak bir koşulu olduğu, benimle bir geceyi aynı çatı altında geçirmek istediği yanıtını verdi.

"Öneriyi kabul ettim ve uşağıma birlikte olabileceğimiz bir yer bilip bilmediğini sordum. Onu bir muhabbet tellalının evine getirebileceğini söyledi, ancak veba yaygın olduğundan evimden kendi şiltemi, yorganımı, çarşaflarımı getirmemi salık verdi. Dediklerini kabul ettim, o da bana güzel bir yatak hazırlayacağını söyledi.

"Akşam olduğunda sözü edilen eve gittim, karşıma yaklaşık yirmi yaşlarında çok güzel bir kadın çıktı, başında zarif bir gece başlığı, üzerinde çok şık bir gömlek, yeşil yünden kısa bir etek altlığı vardı. Ayağında terlikler vardı ve omuzlarına bir tür şal atmıştı. İnanılmayacak kadar hoşuma gitti, biraz oynaşmaya kalkıştığımda okşamalarımı çok ustaca savuşturdu ve üzerime bir çarşaf çekmemi istedi. İsteğini yerine getirdim, insana hiç bu kadar zevk veren zarif bir dişi

tanımadığımı söylemeliyim. Sabah olduğunda kendisini bir daha görüp göremeyeceğimi sordum, pazardan önce yola çıkmayacaktım, perşembeyi cumaya bağlayan geceyi birlikte geçirmiştik.

“Benim kadar onun da bunu istediği yanıtını verdi, ancak pazar bütün gün kalmayacak olursam mümkün olamayacaktı, çünkü sadece pazarı pazartesiye bağlayan gece beni yeniden görebilirdi. Biraz ayak direyecek olduğumda dedi ki: ‘Şu an için benden bıktın ve pazar günü yola çıkmak istiyorsun, ama çok geçmeden yeniden beni düşüneceksin ve benimle bir gece daha geçirebilmek için bir günü gözden çıkaracaksın.’

“İkna olmam kolay oldu, pazar günü kalmaya söz verdim ve aynı yerde buluşabileceğimizi söyledim. Bunun üzerine şöyle yanıt verdi: ‘İstediniz diye adi bir eve geldiğimi çok iyi biliyorum, ama bunu isteyerek yaptım, sizinle birlikte olmak için öyle istekliydim ki her koşulu kabul ederdim. Duyduğum tutku yüzünden bu iğrenç yere geldim, ancak ikinci kez gelecek olursam kendimi bir fahişe gibi hissedeceğim; kocamdan ve sizden başka biri tarafından istenmektense ölmeyi yeğlerim. Ancak insan sevdiği kişi için, hele bir Bassompierre için nelere katlanamaz ki? Sizin için, varlığıyla burayı onurlandıran biri istediği için bu eve geldim. Beni bir kez daha görmek istiyorsanız, teyzemin evine gelmelisiniz.’

“Bana evi inceden inceye tarif etti ve dedi ki: ‘Sizi gece saat ondan gece yarısına kadar bekleyeceğim, kapı açık olacak. Önce küçük bir giriş göreceksiniz, teyzemin evinin kapısı onun sonunda olduğundan ilerlemelisiniz. Sonra karşınıza bir merdiven gelecek. Birinci kata çıkacaksınız, ben kollarımı açmış sizi bekliyor olacağım.’

“Hazırlıklarımı yaptım, adamlarım ile eşyaları gönderdim ve güzel dışıyı yeniden göreceğim pazar gecesini sabırsızca bekledim. Saat 10’u gösterdiğinde belirlenen yerdey-

dim. Bana iyice anlattığı kapıyı buldum, ama kapalıydı, evde de bir alev gibi zaman zaman harlanan bir ışık gördüm. Geldiğimi duyurmak için sabırsızca kapıya vurdum, ancak duyduğum kim olduğunu soran bir erkek sesi oldu.

“Geri döndüm, sokaklarda bir aşağı bir yukarı dolaştım. Sonunda yeniden kapıya gittim. Kapı açıktı, girişten hızla geçtim, merdivenden yukarıya çıktım. Ancak odada şilte yakmakta olan birkaç adam, bütün odayı aydınlatan alevlerin ışığında da masanın üzerinde boylu boyunca yatan çıplak iki ceset görünce öylesine şaşırdım ki... Hemen kendimi dışarıya attım ve ne aradığımı soran birkaç mezarıcı ile burun buruna geldim. Benden uzak durmaları için kılıcımı çektim, bu garip olaydan etkilenmiş olarak eve döndüm. Salgın hastalıktan korunmak için Almanya’da çok başvurulmuş bir yöntemle sarıldım, üç dört kadeh şarap içtim, sakinleştikten sonra da ertesi gün Lothringen’e doğru yola çıktım.

“Döndüğümde bu kadın hakkında bir şeyler öğrenebilmek için ne yaptırısam işe yaramadı. İki melek olan dükkâna bile gittim, ancak kiracılar, daha önce orada kimin olduğunu bilmiyorlardı.

“Bu serüven aşağı sınıftan birini karşıma çıkardı, ancak emin olun tatsız son bir yana, hatırladığım en güzel olaylardan biri oldu ve o güzel dişiyi özlem duymadan bir kez bile düşünemedim.”

“Bu bilmeceyi de çözmek o kadar kolay değil,” dedi Fritz. “Çünkü kadın vebadan da ölmüş olabilir, kurtulmak için kaçmış da bu açık değil.”

“Ancak yaşıyor olsaydı,” dedi Karl, “hiç kuşku yok ki âşğını köşede beklerdi ve hiçbir tehlike onu aramaktan alıkoynamazdı. Korkarım ki masada yatan cesetlerden biri oydu.”

“Yeter!” dedi Luise, “Bu hikâyeye yeterince korkunç! Gözümüzün önünde bu görüntülerle yatağa gidecek olursak nasıl bir gece geçiririz?”

“Daha eğlenceli bir hikâye biliyorum,” dedi Karl, “Bassompierre, atalarından birinden aktarır:

[Bassompierre’in Başörtüsü Hikâyesi]

“Delicesine sevdiği bir kadın her pazartesi yazlık evine gelir, büyükbaba geceyi orada onunla geçirirmiş, karısı da ava çıktığını düşünürmüş.

“İki yıl bir sorun çıkmadan böyle geçmiş, ancak karısı kuşkulanmaya başlamış ve bir sabah gizlice yazlık eve girdiğinde kocasını güzel kadının koynunda uyur bulmuş. Uyardırmak istememiş ya da göze alamamış, ama başörtüsünü çıkarmış, uyuyan kadının ayağının üzerine bırakmış.

“Kadın uyanıp da başörtüsünü görünce çılgılığı basmış, yüksek sesle âşığını bir daha göremeyeceğinden yakınmaya başlamış, çünkü yüz milden daha yakına gelemeyecekmiş. Ayrılırken de ona üç armağan vermiş: Küçük bir meyve sepeti, bir yüzük ve bir kâse, her biri kızlarından biri içinmiş ve armağanlarına çok dikkat etmesini istemiş. Adam bunları özenle korumuş, üç kızının çocukları da karşılaştıkları her iyi olayın bu armağanlara sahip olmaktan kaynaklandığına inanmışlar.”

Luise, “Bu güzel Melusine’in masalını ve benzer çocuk hikâyelerini andırıyor,” dedi.

“Böyle bir gelenek,” diye yanıt verdi Friedrich, “ve benzer bir tılsım bizim ailemizde de var.”

Karl, “Nasıl?” diye sordu.

“Bu sırdır. Baba hayattayken yalnızca en büyük oğluna söylenir, ölümünden sonra da bu mücevhere sahip olur.”

“O zaman senin korumanda mı?” diye sordu Luise.

Friedrich ayrılmadan önce ışığı söndürürken “Zaten çok konuştum,” diye yanıtladı.

Aile her zaman olduğu gibi birlikte kahvaltı etti, sonra barones yine gergefinin başına oturdu. Kısa süren bir sessiz-

likten sonra din adamı gülümseyerek konuşmaya başladı: “Bir topluluğu eğlendirmeyi üstlenen şarkıcıların, ozanların ve hikâyecilerin bunu uygun zamanda yaptıkları pek görülmüş değildir, genellikle canları istese de kendilerinden istenilmesini beklerler, gerçekten istendiğinde de kendilerini naza çekerler. Ancak ben şimdi herhangi bir hikâye dinlemek isteyip istemediğinizi sorarak farklı davranmış olmayı umuyorum.”

“Seve seve,” diye yanıt verdi barones, “herkesin de benimle aynı görüşte olduğunu sanıyorum. Ancak denemek için bir hikâye anlatacaksanız, neleri sevmediğimi söylemek zorundayım. ‘Binbir Gece Masalları’ gibi bir olayı bir başkasına bağlayan, anlatanın zaman zaman susarak kulak kesilmemizi sağlamaya çalıştığı, akla yatkın bir sonuç üzerinde durmak yerine sıkıcı ve genellikle önemsiz ayrıntılara boğduğu hikâyelerden hoşlanmıyorum. Ağzımızın tadını kaçırmaktan başka bir işe yaramayan, bir şiir özelliğinde olması gereken hikâyeleri anlamsız bulmacalara çevirmeye yönelik çabalara engel olurum. Konunuzu nasıl isterseniz öyle seçebilirsiniz, ama iyi bir toplulukta olduğumuz için en azından biçimi görmemizi sağlamaya özen gösterin. Başlangıç olarak öyle bir hikâye anlatın ki az sayıda kişi ve olay içersin, iyi kurgulanmış ve düşünülmüş olsun, gerçek ve doğal olsun, bayağı olmasın, gerektiğinden çok eylem ve duyguya yer vermesin; ne hareketsiz olsun, *bir* lekenin üzerinde yavaşça hareket etsin, ne de aceleyle koşuştursun; kahramanları herkesin hoşuna gitsin, mükemmel değil ama iyi, sıradışı değil ama ilginç ve sevimli olsunlar. Hikâyeniz dinlediğimiz sürece eğlenceli olsun, bitirdiğinizde memnun kalalım ve hatırladığımızda tat alalım.”

“Sizi çok iyi tanımasaydım saygıdeğer hanımefendi,” dedi din adamı, “ileri sürdüğünüz bu yüksek ve katı koşullarla, daha torbamda neler olduğunu ortaya dökmeden beni gözden düşürmek istediğinizi düşünürdüm. Sizin ye-

terlilik ölçütlerinize o kadar zor ulaşılabilir ki! Hele şimdi,” bir an düşündükten sonra devam etti, “anlatmaya niyetlendiğim hikâyeyi başka bir zamana bırakmam gerekiyor, hep severek hatırladığım eski bir hikâyeyi anlatmaya kalkarsam, yanlış bir seçim yapmış olup olmayacağımı da gerçekten bilemiyorum:

[Dürüst ve Şerefli Avukatın Hikâyesi]

“İtalya’da bir kıyı kentinde bir zamanlar, gençliğinden bu yana çalışkanlığı ve akıllılığıyla örnek gösterilen bir tüccar vardı. İyi bir denizciydi, kendi kullandığı gemiyle İskenderiye’ye yaptığı yolculuklarda satın aldığı ya da takas ettiği pahalı malları ülkesinde satarak ya da Avrupa’nın kuzeyindeki yerlere göndererek büyük bir servet sahibi olmuştu. İşine öylesine bağlıydı ki pahalı eğlencelere zamanı kalmıyordu, bu nedenle de serveti yıldan yıla artmıştı.

“Elli yaşına kadar böyle çalışmıştı, sıradan vatandaşların hayatlarına tat katan toplu eğlenceler konusunda pek bir şey öğrenmemişti, karşı cins de çok iyi bildiği ve kendisine çoğunlukla para kazandıran takı ve pahalı nesnelere düşkünlüklerinden öteye dikkatini çekmemişti.

“Bu nedenle de günün birinde, özellikle çocukların kutladıkları yıllık bir festival sırasında yük dolu gemisi doğduğu kentin limanına girerken, duygu dünyasında baş gösteren değişiklikleri pek anlayamamıştı. Kilisedeki törenden çıkan kız ve erkek çocuklar çok değişik ve gösterişli giysileriyle kentin sokaklarını dolduruyorlar, sonra da çeşitli oyunlar oynamak, göz boyamak ve becerilerini sergilemek, küçük ödülleri olan yarışlara katılmak üzere kentin hemen dışındaki alanda toplanıyorlardı.

“Başlarda festivale katılmaktan bizim denizci de hoşnuttu, ama çocukların yaşama sevincini, onları keyifle izleyen anne babaları uzun uzun izledikten, bunca insanın mutluluk

dolu olduğunu gördükten sonra kendi durumunu düşündüğünde ne kadar yalnız olduğunun farkına vardı. Bomboş evi onu ilk kez rahatsız etti ve düşüncelere daldı:

“Ne kadar mutsuzum! Neden bunca zaman farkına varamadım? Neden insanları mutlu eden bunca şeyi ancak yaşlanınca bilebildim? Bunca çalışma! Bunca tehlike! Elime ne geçti? Ambarlarım malla dolu, sandıklarımnda değerli taşlar, dolaplarımnda yığınla takı var, ama bunlar beni ne mutlu ediyor, ne tatmin ediyor. Ne kadar çok getirsem müşteriler o kadar çoğunu istiyorlar, bir takı başka takıları, bir altın daha çok altını gerektiriyor... Beni aile reisi olarak tanımıyorlar, sadece sesleniyorlar: Git! Acele et! Bize daha çoğunu getir! Altın yalnızca altınla mutlu oluyor, takı da takıyla! Hayatım boyunca bunlar beni yönetti, geç olsa da bunların tek başına bana keyif vermediğini hissediyorum. Ne yazık ki şimdi, yaşıml ilerlediğinde bunları düşünmeye başladım ve kendi kendime diyorum ki: Bu zenginlikten keyif almıyorsun, senden sonra da keyif alacak kimse yok! Sevdiğin bir kadına hiç takı taktın mı? Kızına bir şey verebildin mi? İyi kızların kalbini çalabilecek bir oğlun oldu mu? Asla! Ne sen, ne de senin kanından gelen biri bu zenginliğinden biraz yararlanabildi, öldüğünde bunca zorlukla kazandığını bir yabancı har vurup harman savuracak!

“Bu akşam o mutlu anne babalar çocuklarıyla yemeğe oturup becerilerini övecekler, onları iyi şeyler yapmaya özendirecekler! Gözleri mutluluktan parlayacak, geleceğe umutla bakacaklar! Ya senin hiç umudun yok mu? Çoktan ihtiyarladın mı? Bunları bugüne kadar kaçırmış olman yeterli değil mi? Hayır, birine güzel sözler söylemek senin yaşında bile çılgınlık sayılmaz; bütün bu zenginlikle iyi bir kadınla evlenebilir, onu mutlu edebilirsin, evinde çocukların koşup oynadığını gördüğünde, başkalarına erken verilen ve yük olan, kafalarını karıştıran bu meyveler geç de olsa sana büyük keyif verebilirler.’

“Kendi kendine konuşarak kararını pekiştirdiğinde gemicilerinden ikisini çağırdı ve düşüncelerini onlara da söyledi. Her durumda hazır ve nazır olmaya alışkın olduklarından bu kez de gerekeni yaptılar ve hemen kentteki en genç ve güzel kızları soruşturmaya giriştiler; bir zamanlar gönlünü mallara kaptırmış olan efendilerinin en iyisini bulup sahip olması gerekiyordu.

“Kendisi de onlardan geri kalmadı. Dolaştı, gördü, işitti, sonunda da aradığını buldu: O sırada yaklaşık on altı yaşında, iyi yetişmiş, görünüşü de karakteri de istediği gibi olan, kentin en güzel kızı.

“Eşi yaşadığı sürece ve ölümünden sonra güzelin durumunun ne olacağı üzerine yapılan kısa bir görüşmeden sonra görkemli ve eğlenceli bir düğün yapıldı ve o günden sonra tüccarımız zenginliğine ilk kez gerçekten sahip oldu, keyfini çıkarmaya başladı. Güzel bedenini sarıp sarmalasın diye en güzel kumaşları getiriyor, eskiden kutularında duran takılar göğsünde ve saçlarında başka türlü ışıldıyorlar, yüzükler takıldıkları parmaklarla paha biçilemeyecek kadar değerli görünüyorlardı.

“Artık sadece zengin olduğunu değil, öncesine göre daha da zenginleştiğini hissediyordu, varlığı paylaşılarak ve kullanılarak çoğalmış gibi görünüyordu. Böylece mutluluk içinde yaklaşık bir yılı geride bıraktılar, çalışıp didinmeyle geçen bir hayata duyduğu sevgi yerini evcimen duygulara bırakmıştı. Ancak eski bir alışkanlıktan kurtulmak o kadar kolay değildir, erken yaşta girilen yoldan bir süre sapılsa bile tamamen ayrılinamaz.

“Demir alan ya da mutlulukla limana dönen başka gemileri gördükçe bizim tüccarın da eski tutkusu canlanıyordu; hatta kimi zaman evinde, karısının yanında bile kendini rahatsız ve mutsuz hissediyordu. Zamanla bu istek arttı, önce bir özleme, sonra da gerçekten hastalığa dönüştü.

“‘Sana neler oluyor?’ diye kendine soruyordu. ‘Yaşı ilerlemiş birinin yeni bir yaşam biçimini kabul etmesinin delilik

olduğunu anlıyorsun. Hep peşinde koştuğumuz, aradığımız şeyleri aklımızdan nasıl çıkarır, içimizden nasıl atabiliriz ki? Bir zamanlar sudaki balık, gökyüzündeki kuş gibi yaşayan ben, nasıl olur da bütün hazinem ve zenginliğimin çiçeği, güzel, genç eşimle kendimi dört duvar arasına kapatabilirim? Umduğum gibi mutlu olmak ve sahip olduklarımın keyfini sürmek dururken, üstlerine yenilerini koyamadığım için bana hepsini yitiriyormuşum gibi geliyor. Durmadan çalışarak malların üstüne yenilerini ekleyen insanların aptal olduklarını düşünmek doğru değil, çünkü mutluluk bu tür didinmededir ve sürekli istemenin keyfini yaşayanlar için elde edilen zenginliğin ne olduğunun önemi yoktur. Uğraşacak bir işimin olmaması yüzünden acı çekiyorum, hareketsizlikten hasta oluyorum, bir şey yapmazsam ölmem yakındır.

“‘Elbette genç ve sevmeye değer bir kadını yalnız bırakmak tehlikeleri olan bir iştir. Heyecan uyandıran ve kolay heyecanlanan biriyle evlenip çok geçmeden onu can sıkıntısıyla, hassas duygularıyla ve arzularıyla baş başa bırakmak doğru mu? O süslü püslü genç beyler şimdiden pencerelerimin altında gidip gelmiyorlar mı? Daha şimdiden kilisede ve parklarda karıcığımın dikkatini çekmeye çalışmıyorlar mı? Kim bilir ben gittiğimde neler olacak? Bir mucize olup da eşimin kurtulacağına inanmalı mıyım? Hayır, onun yaşında ve durumunda birinin aşkın hazzından uzak durmasını beklemek aptallığın ta kendisi. Gidersen hem karının sana olan düşkünlüğünü ve bağlılığını yitirirsin, hem de ailenin onurunu...’

“Bu düşünceler ve kuşkuyla bir süre kendine eziyet etti, sağlığı daha da bozuldu. Karısı, yakınları, dostları, hastalığının nedenini anlayamadan onu iyileştirmeye çalıştılar. Sonunda bir kez daha kendisiyle baş başa kaldı: ‘Aptal adam! Kendine öylesine acı çektiriyorsun ki hastalığın böyle sürerse ölüp gideceksin, karın da bir başkasına kalacak.

Bir kadında en değerli saydığın şeyi yitirme tehlikesine karşılık hayata tutunmak daha akıllıca ve iyi değil mi? Evinde oturup da bunu önlemeyi başaramayan, ellerinde tutamadıklarından yataklara düşen ne kadar çok erkek var. Hayatın bu karara bağlıysa, niçin cesur davranmayıp böyle bir hazineden vazgeçesin?’

“Bunları söyledikten sonra rahatladı ve gemicilerini çağırdı, alışıldığı biçimde bir gemiyi hazırlamalarını, rüzgâr elverişli olur olmaz denize açılacaklarını söyledi. Sonra da karısına açıklama yaptı:

“‘Evde yolculuğa hazırlandığımı düşündüren bir hareket görecektir olursan sakın şaşırma, bir deniz yolculuğuna çıkmayı düşündüğümü söylersem de sakın üzülme! Sana olan aşkım hep aynı, hayatım boyunca da öyle kalacak. Yanında yaşadığım mutluluğun değerini biliyorum, gayretsizlik ve ihmalkârlıktan dolayı içten içe kendime kızdığım zamanlarda bunu daha saf bir şekilde hissedeceğim. Eski tutkum yeniden canlandı, eski alışkanlığım beni çağırıyor. İzin ver İskenderiye pazarını bir kez daha göreyim, üstelik bu kez çok daha isteyerek gideceğim, çünkü oradan sana pahalı kumaşlar ve nadir bulunan değerli şeyler getirebileceğimi düşünüyorum. Bütün mallarımı ve varlığımı sana bırakıyorum, annen, baban ve akrabalarıyla dilediğin gibi kullan, keyfini sür! Zaman geçecek ve birbirimizi yeniden gördüğümüzde çok daha mutlu olacağız.’

“Sevgili karısı gözyaşlarıyla boynuna sarıldı, o olmadan tek bir anının bile mutlu geçmeyeceğini söyledi, onu ne alıkoyabilirdi, ne de kısıtlamak istiyordu, tek istediği yanında olmadığında kendini iyi anımsamasıydı.

“İşler ve ev ile ilgili kimi konuları konuştuktan sonra kısa bir ara verdi, ardından şunları söyledi: ‘Rahatça konuşmama izin verirsen, yüreğime ağırlık veren bir şeyi daha söylemek istiyorum: Ne olur söyleyeceklerimi yanlış anlama, sana duyduğum sevginin bir ölçüsü olarak değerlendir.’

“‘Ne söyleyeceğini kestirebiliyorum,’ diye sözünü kesti karısı, ‘benim için endişeleniyorsun, çünkü bütün erkekler gibi biz kadınların zayıf olduğunu düşünüyorsun. Hep benim genç ve mutlu olduğumu düşündün, şimdi senin yokluğunda uçarı davranacağımı, baştan çıkarılacağımı sanıyorsun. Böyle düşündüğün için seni ayıplayamam, çünkü genellikle siz erkekler böyle düşünürsünüz, ama beni hiçbir şeyin kolaylıkla etkileyemeyeceği, hiçbir etkinin de beni bugüne kadar sevgi ve görev bilinciyle izlediğim yoldan döndüremeyeceği konusunda bana güvenmeni isterim. Merak etme, kısa bir ayrılıktan sonra akşamları kollarıma döndüğünde beni nasıl sevecen ve sana bağlı buluyorsan, geri geldiğinde de öyle bulacaksın.’

“‘Senden bunları söylemeni beklerdim,’ diye yanıtladı kocası, ‘yalvarırım sözünü tut! Ancak gel, en kötü olasılığı da düşünelim; neden bunu görmezden gezelim ki? Güzel ve çekici görünüşünün genç hemşerilerimizin bakışlarını nasıl üzerine çektiğini sen de biliyorsun, yokluğumda daha da çok çaba gösterecekler, hoşuna gitmek, yakın bir ilişki kurabilmek için her yola başvuracaklardır. Eşinin varlığı, o yanındayken olduğu gibi her zaman onları kapından ve kalbinden uzak tutamayacaktır. İyi ve soylu birisin, ama doğanın istekleri güçlü ve haklıdır, aklımızla sürekli çatışma içindedir ve genellikle kazanırlar. Sözümü kesme lütfen. Yokluğumda saygıyla beni düşünürken bile bir kadının erkeği çektiği ve erkek tarafından çekildiği isteklerin olacaktır. Bir süre isteklerinin öznesi ben olacağım, ama ne gibi durumlarla karşılaşılabileceğini, ne gibi olanaklar bulacağını, gerçekte bunlardan kimin yararlanabileceğini, yaradanın benim için neyi uygun bulduğunu kimse bilemez. Sabırsızlık etme, rica ederim beni dinle!

“‘Sen olanak dışı buluyorsun, ben de olmasını istemiyorum, ama bir erkeğin refakati olmadan daha fazla kalamadığında, aşk hazlarının yokluğunu çektiğinde, bana söz ver, ne

kadar hoş görünseler de bir kadının erdeminden daha çok onuru için tehlikeli olan o gönül eğlendiren gençlerden biriyle yerimi doldurmaya kalkma. İstekten çok kendini beğenmişlik yüzünden herkesle ilgilenirler, birini bir başkası adına kurban etmeyi çok doğal bulurlar. Kendine bir sevgili bulman gerektiğinde bunu gerçekten hak eden, gizliliğin hoşluğuna sığınarak aşkın keyfini sessizce ve alçakgönüllülükle çıkaran birini ara.'

"Güzel kadın acısını daha fazla gizleyemedi, o ana kadar tuttuğu gözyaşları boşandı. 'Hakkımda ne düşünürsen düşün,' diye ağladı, kendini tutkuyla kollarına bıraktı, 'ama hiçbir şey kaçınılmaz gördüğün suç kadar uzağımda değil. Böyle bir şey düşünecek olursam, yer yarılıp da beni içine al-sın ve varlığımızın heyecanla devamını vaat eden kutsal mutluluk umudu benden koparılıp alınsın. Kalbinden güvensizliği sil ve seni yeniden kollarımın arasında görme umuduyla beni baş başa bırak!'

"Karısını sakinleştirmek için her yola başvurduktan sonra ertesi sabah denize açıldı, hava çok elverişliydi ve kısa sürede İskenderiye'ye ulaştı.

"Bu arada eşi kendisine her türlü zevki ve rahatı sağlayacak bir varlık içinde sakince yaşadı, hatta içine kapanmıştı, ailesi ve yakınları dışında kimseyi görmedi; kocasının işlerini güvenilir hizmetkârlar yürüttüğü için zamanını büyük evinin görkemli odalarında her gün kocasının anısını tazeleyerek geçirdi.

"Ancak ne kadar sakin, kendi dünyasına kapanmış yaşasa da kentin gençleri rahat durmadılar. İkide bir penceresinin önünde dolaşmaktan vazgeçmiyorlar, gece olduğunda müzik ve şarkılarla dikkatini çekmeye çalışıyorlardı. Yalnız güzel, başlarda bunları rahatsız edici ve can sıkıcı bulsa da giderek alışmaya, uzun gecelerde dışarıdan yükselen, kaynağını merak etmediği serenatlardan keyifli bir sohbetmiş gibi hoşlanmaktan ve kocasının ardından iç çekmekten kendini alıkoyamadı.

“Bilinmeyen hayranları umduğu gibi yorulmak yerine daha fazla ve sürekli çabaladılar. Artık sadece yinelenen melodileri değil, çalgıları ve sesleri de birbirinden ayırt edebiliyor, bu yabancıların, özellikle de ısrarlı olanların kimler olduğunu merak ettiğini yadsımıyordu. Zaman geçtikçe böyle bir ilginin uyanması kabul edilebilir bir şeydi.

“Böylece zaman zaman perdenin arkasından sokaktan geçenlere bakmaya, özellikle pencerelere uzun uzun bakmaları gözlemeye başladı. Çoğu yakışıklı, iyi giyimli gençlerdi, ama gerek davranışları, gerek genel görünüşleri kendini beğenmişlik kadar ciddiyetsizlik de yansıtıyordu. Güzelin evine yönelen dikkatleri bir hayranlık ifadesinden çok kendilerinin farkına varılmasıyla ilgiliydi.

“Kendi kendine, ‘Kocam gerçekten akıllıca düşünmüş!’ diyordu şaka yollu, ‘Bir âşık bulmam için gerekli koşulları sıralarken bana ilgi duyanların ve belki de hoşuma gidebileceklerin hepsini dışladı. Sağduyu, alçakgönüllülük ve gizliliğin, aklımızın değer verdiği, ama ne düşlerimizi süsleyebilecek, ne de sevgimizi uyandırabilecek yaşlı birinin özellikleri olduğunu çok iyi biliyordu. İltifatlarıyla evimi kuşatanlar güven vermediklerinden, güvenebileceklerim de biraz olsun çekici gelmediklerinden güvendeyim.’

“Bu düşüncelerin verdiği güvenle kendini müzikle ve evin önünde dolaşan gençlerle daha çok eğlendirmeye başladı, pek farkında olmasa da direnebilmek için geç kaldığı huzursuz bir istek giderek göğsünde büyümekteydi. Yalnızlık ve aylaklık, kolay, rahat ve varlıklı bir hayatla birleştiğinde düzensiz isteklerin gelişebileceği koşulları hiç de beklemediği kadar erken yaratmıştı.

“Sessiz iç çekişlerle kocasının dünya ve insanlar hakkındaki bilgisine, özellikle de bir kadının kalbini anlayışına zamanla hayranlık duymaya başlamıştı. ‘O kadar hararetle karşı çıktığım şey mümkünmüş,’ diyordu kendi kendine, ‘bu nedenle de böyle bir olay karşısında nasıl dikkatli ve sağdu-

yulu olunabileceği konusunda öğüde ihtiyacım var. Ancak acımasız talihin belirsiz bir istekle oynar görüldüğü koşullarda dikkat ve sağduyu ne işe yarar ki? Tanımadığım birini nasıl seçebilirim, yakından tanıdığımda geriye hâlâ seçim yapacak bir şey kalır mı?’

“Bu ve bunun gibi yüzlerce düşünce, güzel kadını zaten yeterince sarmış olan rahatsızlığı artırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Kafasından çıkarmaya çalıştı, ama hoşuna giden her şey duygularını kamçıladi ve en derin yalnızlıklarında bile hayal dünyasında hoş resimler ortaya çıkardı.

“Böyle bir durumdayken hem akrabalarından, hem de kentteki tanıdıklarından, Bologna’da eğitimini tamamlayan genç bir hukukçunun doğduğu kente geri dönmüş olduğunu öğrendi. Onu öve öve bitiremiyorlardı. Olağanüstü bilgisinin yanı sıra gençlerde pek bulunmayan sağduyuya ve beceriye de sahipti, üstelik yakışıklılığına karşın alçakgönüllüydü. Avukat olarak kısa zamanda kent halkının güvenini, yargıçların da saygısını kazanmıştı. İşlerini yürütmek için her gün belediyede oluyordu.

“Güzel kadın böyle kusursuz biri hakkında söylenenleri onu yakından tanıma isteği duymadan ve onda gizlice de olsa kocasının önerileri doğrultusunda kalbini verebileceği birini bulmayı umut etmeden dinleyemedi. Her gün evinin önünden yürüyerek geçtiğini öğrendiğinde nasıl da dikkat kesilmiş, belediyede bulunduğu saati nasıl da dikkatle not etmişti! Sonunda evinin önünden geçerken gördüğünde kayıtsız değildi, gençliği ve yakışıklılığı çekici geldiyse de hâlâ ağzının sıklığıyla ilgilenmekteydi.

“Birkaç gün gizlice izledikten sonra dikkatini çekme isteğine daha fazla karşı koyamadı. Özenle giyinerek balkona çıktı, yolun başında görüldüğünde yüreği fırlayacak gibi oldu. Ancak her zamanki gibi düşünceli adımlarla kendi dünyasında ve gözleri yerde, onun farkına bile varmadan geçip gittiğinde nasıl üzüldü, nasıl utandı!

“Sonraki günlerde de benzer biçimde dikkatini çekmeye çalıştı. Hep aynı yürüyüşle, ne yukarıya ne de çevresine bakarak geçti gitti. Onu ne kadar çok gördüyse, öylesine ihtiyaç duyduğu kişi olduğuna da o kadar inandı. Ona duyduğu çekim günden güne arttı, karşı koyamadığı için de iyice şiddetlendi. ‘Soylu, anlayışlı kocan, yokluğunda ne durumda olacağını öngördüğüne, gerçekçi olarak bir dostun ve gözden olmadan yaşayamayacağını da kestirdiğine göre,’ dedi kendi kendine, ‘kader senin aklında olana da, kocanın düşündüğüne de uyan bir genci, tam bir gizlilik içinde aşkın tadını paylaşabileceğin genç bir adamı karşına çıkarmışken zaman yitirip kendini harap etmeli misin? Her şeyden güçlü olan aşka karşı koymak da, önüne çıkan fırsatı kaçırmak da aptallıktır!’

“Bu ve benzeri düşüncelerle niyetini gerçekleştirme yolunu arayan güzel kadın, kısa bir süre kararsızlık içinde gidip geldi. Sonunda uzun süre direndiğimiz bir tutku bizi alıp götürdüğünde, geriye bakınca kaygı ve korkunun, çekinme ve utancın, koşullar ve sorumlulukların sanki önemsiz engellermiş gibi görüneceği kadar ruhumuzu yücelttiğinde olanlar oldu, genç hizmetçilerinden birini hoşlandığı adama göndermeye ve ne pahasına olursa olsun onunla olmaya çabucak karar verdi.

“Kız hemen gitti, yemek masasında dostlarıyla otururken buldu, hanımının selamını ve kendisine öğrettiklerini bir bir ilettiler. Tüccarı küçüklüğünden beri tanıyan, uzaklarda olduğunu bilen hukukçu hiç şaşırmadı, evlendiğini dolaylı olarak öğrenmişse de kocasının yokluğunda hanımefendinin önemli bir konuda kendisinin hukuksal yardımına ihtiyacı olduğunu düşündü. Bu nedenle kıza kesin ve güvenilir bir yanıt verdi: Yemeğini bitirir bitirmez, hiç zaman yitirmeden hanımının hizmetinde olacaktı. Güzel kadın sonunda sevdiğini görüp konuşabileceğini büyük bir mutlulukla öğrendi. En güzel giysilerini giymeye koştu, bu arada evin ve odasının bir güzel temizlenmesini istedi. Portakal yaprakları ve

çiçekler serpildi, kanepenin üzerine güzel bir kilim serildi. O gelinceye kadarki kısa süre böyle geçirildi, yoksa katlanılmayacak kadar uzun gelecekti.

“Sonunda geldiğinde onu nasıl bir tavırla karşıladı, kendisi kanepeye oturduğunda, ona da hemen yanı başındaki iskemleye oturmasını nasıl bir şaşkınlıkla söyledi! Böylesine istediği yakınında olduğunda ne söyleyeceğini hiç düşünmemişti, o da sessizce ve saygılı biçimde yanında oturuyordu. Nihayet kendine geldi, endişe ve kaygıdan kurtulamasa da konuştu:

“Doğduğunuz kente geri döneli çok olmamış bayım ve şimdiden yetenekli, güvenilir biri olarak tanınıyorsunuz. Doğruyu söylemek gerekirse bir hukukçudan çok günah çıkarılan bir papaza anlatılması daha uygun olan önemli ve garip bir konuda ben de size güveniyorum. Bir yıldır saygıdeğer ve zengin biriyle evliyim, birlikte olduğumuz sürede üzerime titredi; dayanılmaz bir yolculuk ve ticaret yapma isteği onu bir süre önce kollarımdan almış olmasa yakınacağım hiçbir şey olmayacaktı.

“Anlayışlı ve adil biri olduğu için yokluğunun bana haksızlık olacağını farkındaydı. Genç bir kadının inciler ve değerli taşlar gibi saklanamayacağını, daha çok güzel meyvelerin bulunduğu bir bahçeye benzediğini, bencilce kapılarını uzun bir süre kapalı tutacak olursa herkes gibi kendisi için de yitip gideceğini biliyordu. Bu nedenle yola çıkmadan önce benimle çok içtenlikle konuştu ve sevgilim olmadan yaşamayacağımı söyledi, bana sadece izin vermekle kalmadı, özgürce ve direnmeksizin kalbimin sesini dinleyebileceğim konusunda söz vermemi de istedi.”

“Burada biraz ara verdiyse de genç adamın özendirici bakışlarının verdiği cesaretle açıklamasını sürdürdü.

“Ancak izin verirken bir koşul ekledi. Çok dikkatli olmamı ve ciddi, güvenilir, akıllı ve sır tutan birini seçmem gerektiğini vurguladı. Yalvarırım sözlerimi bitirmeme izin vermeyin bayım, yalvarırım size duyduğum ilgiyi itiraf et-

mekten beni kurtarın ve gerisini, umutlarımı ve isteklerimi siz tahmin edin!’

“Genç ve cana yakın adam kısa bir aradan sonra düşünceli düşünceli yanıtladı: ‘Bana duyduğunuz güven için teşekkürlerimi sunarım, beni çok onurlandırdınız ve mutlu kıldınız! Değersiz birine yönelmediğiniz konusunda içiniz rahat olsun. Ancak izin verin de önce bir hukukçu olarak yanıt vereyim; öncelikle size yaptığı haksızlığı böylesine hisseden ve öngören kocanıza hayranlık duyduğumu belirtmek isterim, çünkü uzaklardaki yabancı ülkelere gitmek için arkasında genç bir kadını bırakan birinin diğer bütün varlıklarını da tümüyle bırakmış ve her türlü hakkından vazgeçmiş olarak görüleceğine kuşku yoktur. Sahipsiz olan nesneler onları ilk bulanın mülkiyetine geçer, bu durumda olan genç bir kadının ilgisini hoş ve güvenilir bulduğu bir sevgiliye çevirmesini ve duraksamadan kendini ona armağan etmesini çok doğal ve haklı bulduğumu belirtmeliyim.

“‘Durum böyle olduğunda kusurunun farkında olan kocanın engel olamayacaklarını yapması için geride bıraktığı karısına izin vermiş olmasında ne kuşkuya yer vardır, ne de bunu kendi isteğiyle açıklamış olan birine karşı yapılan bir haksızlık söz konusudur.’

“‘Ancak şimdi,’ diye çok farklı bir bakışla ve güzel dostunun elini tutarak etkili sözcüklerle devam etti, ‘Ancak şimdi beni hizmetkârınız olarak seçiyorsanız, bugüne kadar düşlerimde bile göremediğim bir mutluluk verdiğiniz konusunda güvenmenizi isterim. Bana güvenin,’ elini öperek yüksek sesle sözlerini sürdürdü, ‘size benden daha bağlı, sevecen, sadık ve ağzı sıkı bir hizmetkâr bulmanız mümkün değil!’

“Güzel kadın bu açıklamayı duyduğunda öyle bir rahatladı ki. En sevecen duygularını göstermekten kaçınmadı, elini yakaladı, kendine yaklaştırdı ve başını omzunu dayadı. Ancak uzun süre bu durumda kalamadılar, genç adam yavaşça uzaklaştı ve hüznle konuşmaya başladı: ‘Kimse daha

garip bir durumda olabilir mi acaba? Ne yazık ki sizden uzaklaşmam, en tatlı duyguları duyduğum bir anda büyük bir acı çekmem gerekiyor. Kollarınızın arasında beni bekleyen mutluluğu tadamam, en azından şimdi... Ah! Yine de gecikme en güzel umutlarımı yerle bir etmez!”

“Bu sözlerin ne anlama geldiğini korkuyla sordu güzel hanımefendi.

“‘Bologna’da eğitimimin sonunda,’ diye yanıt verdi, ‘gelecekteki mesleğim için ölesiye çalışmaktaydım ki ciddi bir hastalık geçirdim, hayatımı tehlikeye sokmasa da bedensel ve ruhsal açıdan beni çok güçsüz bıraktı. Büyük bir korku ve dayanılmaz acılar içinde Meryem Ana’ya adak adadım, iyileşmemi sağlayacak olursa bir yıl boyunca tam bir perhize gireceğime, her türlü dünya nimetinden elimi ayağımı çekeceğime yemin ettim. On aydır yeminimi tutuyorum, gördüğüm büyük lütfun karşılığında bu asla uzun bir süre değil, bildik ve alışılmış kimi güzelliklerden uzak kalmak çok zor gelmedi. Ancak bundan sonraki iki ay bana nasıl da sonsuz gibi gelecek, çünkü ancak ondan sonra düşlerimin ötesindeki mutluluğu tadabilirim! Zaman size uzun gelmesin, bu kadar isteyerek sunduğunuz sevginizden beni mahrum etmeyin.

“Bu açıklamadan pek hoşnut kalmayan güzel, sevgilisinin sonradan söyledikleriyle yeniden cesaretlendi: ‘Adanmış olduğum adağı daha kısa sürede sona erdirebilmek için size bir öneride bulunmaya zorlukla cesaret edebiliyorum. Ettğim yemine benim kadar sıkı ve güvenilir biçimde uyabilecek, geri kalan zamanı benimle yarı yarıya paylaşacak birini bulabilirsem eğer, o zaman daha kısa sürede serbest kalabilirim, böylece isteklerimizi gerçekleştirmemizi önleyecek hiçbir şey de kalmamış olur. Sevgili dostum mutluluğumuzu çabuklaştırmak üzere yolumuzun üzerindeki engelin bir bölümünü üstlenmek ister misiniz? Adağımı ancak çok güvendiğim biriyle paylaşabilirim; sıkıdır, çünkü gün boyu

sadece iki kez ekmek yiyip su içebilirim, gecenin birkaç saatini sert bir yerde yatarak geçirmem gerekir, yığınla işim arasında da çok sayıda dua okunmalıdır. Bugün olduğu gibi reddedemeyeceğim bir yemeğe katıldığında da görevlerimi yerine getirmekten kaçınmam, tersine önüme konan her türlü lezzete karşı direnmek zorundayım. Bütün bu kurallara bir ay boyunca uyabileceğinize karar verecek olursanız, bir dosta sahip olmaktan da o kadar mutlu olacaksınız, çünkü onu her türlü övgüyü hak eden böyle bir çaba sonucu kazanacaksınız.’

“Güzel hanımefendi isteğinin önündeki engelleri duymaktan hiç de hoşnut kalmadı, ama genç adamın yanında olması ona duyduğu sevgiyi öylesine artırmıştı ki sonunda böyle bir hazine olan hiçbir sınav zor görünmedi. ‘Sevgili dostum,’ dedi en hoş ifadesiyle, ‘sağlığını yeniden kazanma-na yol açan mucizeyi öylesine değerli buluyorum ki adağının bir bölümünü paylaşmanın hem bir zevk, hem de bir görev olduğunu düşünüyorum. Böylece duyduğum sevgiyi de kanıtlama olanağını bulmuş olacağım, kurallarınıza en sıkı biçimde uyacağım ve siz bittiğini söyleyinceye kadar hiçbir şey beni bu yoldan döndüremeyecek.’

“Genç adam adağının yarısını yerine getirmesi için gerekli koşulları ayrıntılı olarak anlattıktan sonra, en kısa zamanda yeniden geleceğine ve yeminini nasıl yerine getirmekte olduğunu göreceğine söz vererek ayrıldı, böylece elini sıkmadan, bir öpücük bile alamadan, hatta anlamlı bir bakış bile yakalayamadan gitmesine izin vermek zorunda kaldı. Bu alışılmamış niyetin neden olduğu işlerden hoşnuttu, yaşayış biçimini kökten değiştirmek için yapacağı çok şey vardı. Önce o gelecek diye serpiştirilmiş olan güzel yapraklar ve çiçekler atıldılar, hayatında ilk kez açlığını ekmek ve suyla zar zor bastırdıktan sonra geceleri üzerinde yatacağı sert bir yatak kanepenin yerine yerleştirildi. Sonraki gün yoksullar ile hastalara vermeye söz verdiği belli sayıda gömleği kesip

dikmekle uğraştı. Bu yeni ve can sıkıcı işleri yaparken sürekli sevgili dostunu ve gelecekteki mutluluklarını hayalinde canlandırdı, ödediği küçük bedel bu sayede yüreğini güçlendiren besinler gibi görünüyordu.

“Bir hafta böylece geride kaldı, dostu yeniden geldiğinde yanaklarındaki güller solmaya, üstüne tam oturan giysiler bol gelmeye, bir zamanlar hızlı ve canlı olan eli kolu bitkin ve güçsüz olmaya başlamıştı, ama onun gelmesi güç ve canlılık kazandırdı. Dostu sözünde durduğu için onu övdü, örnek biri olduğunu söyleyerek cesaretlendirdi, kesintisiz bir zevk için duyduğu umutları yeşertti. Kısa bir süre kaldı ve yine geleceğine söz verdi.

“Hayırseverlik işleri sürdü, sıkı perhiz de hiçbir biçimde bozulmadı. Ama ne yazık ki ciddi biçimde hastalanmaktan da kurtulamadı. Hafta sonunda uğrayan dostu büyük bir acımayla baktı, sınavın yarısının artık geride kaldığını söyleyerek ona cesaret verdi.

“Ancak alışık olmadığı perhiz, dua ve çalışma her geçen gün daha zor geliyor, dinlenmeye ve iyi beslenmeye alışmış olan bedeni aşırı fedakârlık yüzünden gittikçe sağlığını kaybediyordu. Sonunda ayaklarının üzerinde duramaz oldu, yılın sıcak mevsimi olduğu halde vücut ısısı bir ölçüde düştüğünden iki, üç giysiyi üst üste giyyordu. Artık ayağa kalkacak durumda bile değildi, son günleri hep yatarak geçirdi.

“Durumu hakkında neler düşünmesi gerekiyordu? Bu garip durum aklından ne kadar geçiyordu? Uğruna bunca özveride bulunduğu sevgilisinin uğramadığı geçen on gün ne kadar acı vermişti! Öte yandan bu karanlık günler tamamen iyileşmesi için de yararlı oluyordu, evet kararını vermişti. Sonunda sevgilisi gelip yatağının yanında, ilk açıklamalarını dile getirdiği iskemleye oturup da dostça, evet, sevecenlikle ne kadar az zaman kaldığını söylemeye kalkıştığında güle-güle sözünü kesti ve dedi ki: ‘Değerli dostum daha fazla söze

gerek yok! Kalan birkaç günde de sözümü sabırla ve bunu benim iyiliğim için yaptığina inanarak tutacağım. Sana hissettiğim gibi teşekkür edebilecek gücüm yok. Beni kendimden kurtardınız, beni kendime verdiniz, bütün geleceğimi size borçlu olduğumu biliyorum.

“Kocam anlayışlı ve akıllıydı, kadın kalbini tanıyordu, kendi kusuru yüzünden karısının kalbinde beliren zayıflıklara engel olamayacağının yeterince farkındaydı, öylesine alçakgönüllüydü ki kendi isteklerini doğanıninkilerin altına yerleştirdi. Ancak bayım siz akıllı ve iyisiniz, içimizde zayıflıklarımızı dengeleyecek bir şeyler bulunduğunu, alıştığımız şeylerden ayrılabilceğimizi, en coşkulu isteklerimizden vazgeçebileceğimizi hissetmemi sağladınız. Bu okulda beni hata ve umutla yönlendirdiniz; ama evin efendisi oluncaya kadar, en azından nazik hatırlatmalarla varlığını devamlı fark ettirinceye kadar uzun bir süre sakın ve sessizce içimizde duran iyi ve görkemli ben’i bir kez tanıdıktan sonra artık ikisi de gerekli değil. Güle güle! Gelecekte dostunuz sizi görmekten sevinç duyacaktır; beni etkilediğiniz gibi hemşerilerinizi de etkileyin, yalnızca mülkiyetten kaynaklanan uzlaşmazlıkları çözmekle kalmayın, nazik rehberliğiniz ve örnek duruşunuzla her insanın içinde erdemin gücünün tohumlarının bulunduğunu gösterin, duyacağınız saygı sizin ödülünüz olacak, ilk devlet adamı ve kahramandan daha çok Ülkenin Babası adını hak edeceksiniz.”

“Avukatınız övülmeye değer,” dedi barones, “zarif, akıllı, eğlendirici ve eğitici, yoldan çıkmamızı önleyecek ya da yeniden doğru yola sokacak herkesin böyle olması gerekir. Anlattığınız birçok başka özelliğinin yanı sıra bir ahlak hikâyesi unvanını gerçekten hak etmektedir. Bu gibi birçok hikâye anlatınız, topluluğumuz size teşekkür borçlu.”

Yaşlı Adam: “Hikâyenin hoşunuza gitmesine çok sevindim, ancak ne yazık ki ahlak üzerine başka hikâye yok, bu ilki, aynı zamanda sonuncusu.”

Luise: “Dağarcığınızda bu güzel türden sadece bir tane hikâye olması hiç de lehinize değil.”

Yaşlı Adam: “Yanlış anladınız. Ahlak üzerine anlatabileceğim birçok hikâye var, ama sanki hep aynı hikâye yinelemiş gibi hepsi birbirine benziyor.”

Luise: “Konuşmayı dağıtan bu tür çelişkilerden vazgeçmeli, kendinizi daha açık ifade etmelisiniz.”

Yaşlı Adam: “Zevkle! Bize insanın içinde eğilimlerini dizginleyebilecek bir güç olduğunu gösteren bir hikâye ahlaki olarak anılmayı hak eder. Bu hikâye bize bunu öğretmektedir, ahlak üzerine hiçbir hikâye de başka bir şey öğretmez.”

Luise: “O zaman ahlaklı davranmak için eğilimime karşı mı çıkmalıyım?”

Yaşlı Adam: “Evet!”

Luise: “İyi olsa da mı?”

Yaşlı Adam: “Hiçbir eğilim iyi bir şeylere sebep olmadıkça tek başına iyi değildir.”

Luise: “Sadece bir iyilik yapma eğilimi olursa?”

Yaşlı Adam: “Bu yüzden kendi evini barkını mahvetmeye yöneldiğini fark eder etmez hayırsever olmayı kendine yasaklamalıdır.”

Luise: “İnsanın minnet duymak için dayanılmaz bir dürtüsü varsa?”

Yaşlı Adam: “Minnet duymanın asla bir dürtü olmaması gerekir. Ancak öyle olursa, ona iyilikte bulunan kişiye sevgisi yüzünden uygunsuz davranmaktansa, minnettar görünmeyi tercih edeni daha fazla takdir etmek gerekir.”

Luise: “O zaman ahlak üzerine sayısız hikâye olabilir.”

Yaşlı Adam: “Bu anlamda evet, ancak hiçbirisi benim avukat hikâyeminkinden öteye bir şey söylemeyecektir, o bu nedenle türünün biricik örneği sayılır, yine de haklısınız, konular çok farklı olabilir.”

Luise: “Ne anlatmak istediğinizi daha iyi anlatmış olsaydınız tartışmazdık.”

Yaşlı Adam: “O zaman konuşmuş da olmazdık. Yanlışlar ve yanlış anlamalar hayatın ve eğlencenin kaynağıdır.”

Luise: “Sizinle aynı görüşü tam olarak paylaşıyorum. Yürekli bir adam kendi canı pahasına bir başkasını kurtaracak olursa, bu ahlaki bir davranış değil midir?”

Yaşlı Adam: “Benim görüşüme göre değildir. Ancak korkak bir insan korkusunu yener de aynı davranışı gösterecek olursa, o zaman bu ahlaki bir davranış olur.”

Barones: “Sevgili dostum bize birkaç örnek daha vermenizi, böylece kuranınızı Luise ile karşılaştırmanızı diliyorum. Elbette ki farkına varacak olursak, iyiye yönelik bir eğilim bizi fazlasıyla sevindirmelidir, ancak akıl ve vicdanın yönlendirdiği eğilimden daha güzel bir şey dünyada yoktur. Böyle bir hikâyeye biliyorsanız dinlemek isteriz. Paralel hikâyeleri çok severim. Biri bir diğerrinin üzerine kurulur, böylece anlatmak istediklerini kuru bir söz yığınınından daha iyi aktarırlar.”

Yaşlı Adam: “Bu tür birkaç hikâyeye daha anlatabilirim, çünkü insan ruhunun bu özelliklerine özellikle dikkat etmişimdir.”

Luise: “Yalnız bir şey rica edeceğim. Hayal gücümüzü sürekli yabancı ülkelere çevirmemizi gerektiren hikâyelerden hoşlanmadığımı saklayacak değilim. Neden her şey İtalya’da, Sicilya’da, Doğu’da olmak zorunda? İlginç olayların meydana geldiği yerler yalnızca Napoli, Palermo ve İzmir mi? Hayal gücümüzü yönlendirmek için masallarımızın geçtiği yerin Semerkant ve Hürmüz olarak değiştirilmesi mi gerek? Eğer ruhumuza ve yüreğimize seslenmek istiyorsanız, bize kendi ülkemizde geçen hikâyeler, aile tabloları⁹ anlatın ki çok geçmeden içinde kendimizi bululalım ve kendimizle karşılaştığımızı hissettiğimizde kalbimiz daha hızlı çarpsın.”

Yaşlı Adam: “Bu konuda da tatmin olacaksınız. Ancak aile tablolarının kendine özgü bir özellikleri vardır. Birbir-

---

9 Goethe’nin kullandığı “Familiengemälde” sözcüğü Almanya’da 18. yüzyılın ikinci yarısında toplumsal konuları işleyen gerçekçi oyunları ifade eder.

lerine benzerler, ayrıca neredeyse tüm konularını sahnelerimizde iyi işlenmiş olarak görmüşüzdür. Yine de buna cüret ederek size epey tanıdık gelecek bir hikâye anlatacağım, ancak zihinlerde neler olup bittiğini tam olarak göstermesiyle yeni ve ilginç olacaktır.

[Ferdinand ve Ottilie'nin Hikâyesi]

“Bir ailedeki çocukların hem görünüş, hem de karakter bakımından kısmen babanın, kısmen de annenin özelliklerini aldığı sıklıkla görülür, kimi zaman da çocuk anne ve babasının özelliklerini dikkate değer biçimde kendisinde birleştirmiş olur.

“Ferdinand diye adlandıracığım bir genç bunun çarpıcı bir örneğidir. Görünüşü annesini de babasını da andırır, karakterinde ise her ikisinin özellikleri eksiksiz bulunmaktadır. Babasından yumuşak, neşeli yönünün yanı sıra, yaşanan anın keyfini çıkarmayı, çoğu olayda sadece kendini düşünmeyi, annesinden de sakinliği, adalet duygusunu, başkaları için kendini feda etmeyi almıştır. Kendisiyle birlikte olanların onun davranışlarını açıklayabilmek için genellikle iki ruhu olduğu savına sarıldıkları sık görülürdü.

“Gençliğine dair kimi olayları atlayacak, yalnızca karakterini olduğu gibi ortaya çıkaran ve hayatında önemli bir çığır açan bir olayı anlatacağım.

“Gençliğinde her türlü eğlenceyi tatmıştı, çünkü ailesi varlıklıydı ve çocuklarını da kendilerine yakışır biçimde yetiştirmişlerdi; babası cemiyetlerde, kumar masasında ve nefis kıyafetler için makul olandan fazlasını harcarken görülürken, iyi bir ev idarecisi olarak annesi de her şeyin denge de kalması ve hiçbir zaman yokluk çekilmemesi için sınırlar koymayı biliyordu. Babanın ticarette işi iyi gitmişti, girdiği birkaç riskli alışverişten başarıyla çıkmıştı, insanlarla birlikte olmayı sevdiğinden birçok iş bağlantısı vardı ve kendisine yardımcı olanlar eksik değildi.

“Çocuklar doğaları gereği genellikle yaşamayı ve eğlenmeyi seven aile üyesini örnek alırlar. İyi yaşamasını bilen bir babada kendi davranış biçimlerini belirleyecek olan kuralları görürler, bu anlayışa erken yaşta sahip oldukları için de hırs ve istekleri ailelerinin gücünü büyük ölçüde aşar. Her yeni kuşak yeni ve daha küçük yaşlarda başlayan ihtiyaçlarını dayatırken, anne babaların sadece herkesin daha ölçülü ve basit bir hayata alışkın olduğu zamanlarda onların da keyfine vardıkları şeyleri sağlamayı tercih etmeleri yüzünden kendilerini kısa zamanda her yönden daha da engellenmiş hissederek.

“Ferdinand bu tatsız duyguyla, oyun arkadaşlarında olanların kendinde olmadığı duygusuyla büyüdü. Giyim kuşamda, yaşam ve davranış biçiminin mutlak özgürlüğünde kimsenin gerisinde kalmak istemiyordu; örneği her gün gözlerinin önünde olan ve ona ikili bir model gibi görünen babası gibi olmak istiyordu: İlk oğlunun genel olarak yerinde bir önyargı beslediği bir baba, ama öte yandan bu şekilde davranarak keyifli ve varlıklı bir hayat sürdüğünü, herkes tarafından sevildiğini ve sayıldığını gördüğü bir erkek. Kolaylıkla anlaşılabilirdiği gibi babasının küçülmüş giysilerini giymeyi değil de kendi tarzında giyinmeyi istediği için sık sık annesiyle tartışmaktaydı. Böylece büyüdü, istekleriyse ondan da önce büyümekteydi, sonunda on sekiz yaşına geldiğinde istekleri tamamen olanaklarının ötesindeydi.

“O zamana kadar hiç borçlanmamıştı, çünkü borçlanmanın ne kadar kötü olduğunu annesi iliklerine kadar işlemiş, güvenini kazanabilmek amacıyla isteklerini karşılayabilmek ya da küçük sıkıntılar yaşamaktan kurtarabilmek için elinden geleni yapmıştı. Artık bir çocuk değil de genç bir delikanlı olarak bakışlarını dış dünyaya çevirdiğinde, çok güzel bir kızın dikkatini çekmek, daha geniş bir çevre edinmek, başkalarıyla da eşit değil de üstün olmak ve beğenilmek istediğinde, ne yazık ki evin idaresi her zamankinden

daha da zorlaşmıştı ve artık isteklerini karşılayamayan annesi onun mantığına, kalbine, kendine olan sevgisine sığınmak zorunda kalmış, ama onu ikna etse de değiştiremediği için gerçekten umutsuzluğa düşürmüştü.

“Hayatı kadar sevdiği her şeyi kaybetmeden içinde bulunduğu durumu değiştiremezdi. İlk gençliğinden bu yana bu durumla karşı karşıyaydı, –çevresindekilerle iç içe büyümüştü, eski bir okul arkadaşını, bir oyun arkadaşını, yeni ve onurlu bir tanışıklığı, en beteri de aşkını bırakmadan, içinde bulunduğu ilişkiler, cemiyetler, gezip tozmalar ve partilerle bağını koparamazdı.

“Aşkının Ferdinand’ın duygularını, ruhunu, gururunu nasıl okşadığının ve hayat dolu umutlarını nasıl beslediğinin farkına varıldığında, ona olan düşkünlüğünün ne kadar çok ve değerli olduğu kolaylıkla anlaşılıyordu. Kentin en güzel, en hoş ve en zengin kızlarından biri, en azından o an için Ferdinand’a rakiplerinin önüne geçme ayrıcalığını tanımıştı. Kendini ona adamasına izin vermişti ve ikisi de karşılıklı olarak birbirilerini bağladıkları zincirlerle gurur duyar gibiydiler. Artık nereye giderse onu izlemek, zamanını ve parasını onun uğrunda harcamak ve sevgilisinin düşkünlüğünün de onun için ne kadar değerli olduğuyla ona sahip olmanın nasıl vazgeçilmez olduğunu her fırsatta göstermek göreviydi.

“Bu çevre ve çabalar, koşullar farklı olsaydı yapmak durumunda olacağından daha çok harcama yapmasına neden oluyordu Ferdinand’ın. Ottilie ortalarda olmayan ailesi tarafından harika bir teyzeye emanet edilmişti, o da onu, toplumun bu süsünü toplum içine sokabilmek için bütün becerisini göstermekteydi. Ferdinand onunla ilgileneni onurlandırmayı bilen ve sunulanların keyifle tadını çıkaran Ottilie’ye beğendiği her şeyi sağlayabilmek için yollar arayıp durmaktaydı.

“Tam bu sırada, sevdiği ve saydığı annesi tarafından çok farklı görevlere yönlendirilmek, artık o taraftan yardım bek-

leyemeyeceğini öğrenmek, içinde bulunduğu borçlar yüzünden güçlü bir korku duymak, çünkü durumunu uzun süre devam ettiremeyecek olmak, herkesçe varlıklı ve eli açık biri olarak tanınırken her gün acil para ihtiyacı hissetmek genç ve tutkularıyla hareket eden bir ruh için kuşkusuz en acı verici durumlardan biriydi.

“Önceleri ruhunu yormayan bazı hayallerden artık kurtulamıyordu, eskiden onu sadece bir an huzursuz eden bazı düşünceler şimdi kafasını kurcalıyordu ve bazı kasvetli duygular giderek süreklilik kazanıyor ve can yakıcı oluyordu. Bir zamanlar örnek aldığı babasını artık rakip olarak görüyordu. Oğul ne istiyorsa onda vardı, ama onu bunaltan hiçbir şey babanın umurunda değildi. Söz konusu olanlar gerekli değil, vazgeçilebilir şeylerdi. Oğul kendisinin hoşnut olması uğruna babanın da kimi zaman birtakım şeylerden vazgeçmesi gerektiğini düşünüyordu. Oysa baba çok farklı görüşteydi, kendisi için çok şey yapmaya kalkışan, bu yüzden de ona bağımlı olanlardan yeri geldiğinde esirgeyen insanlardandı. Oğluna belli bir miktar para veriyor, ama karşılığında düzenli ve tam bir hesap istiyordu.

“Kısıtlanmak kadar insanın gözünü açan bir şey yoktur. Kadınlar bu yüzden erkeklerden daha akıllıdırlar ve kimse bağımlı olduğu kişinin yaptıklarını gözleyenler kadar dikkatli değildir. Böylece oğul da babanın davranışlarını, özellikle de harcamalarını merakla izler oldu. Babanın kumarda kaybettiğini ya da kazandığını duyduğunda dikkat kesildi, kendisine pahalı bir şeyler aldığında şiddetle yargıladı.

“‘Anne babaların keyiflerince hareket edip, onlara bu fırsatı veren serveti kullanarak zevküsefa içinde yaşarken,’ diyordu kendi kendine, ‘çocuklarını en hassas oldukları gençlik döneminde ucuz zevklerden bile mahrum bırakmaları garip değil mi? Bunu ne hakla yaparlar? Bu hakkı nereden alırlar? Her şey tesadüfe bırakılabilir mi ve tesadüfün söz konusu olduğu yerde bir hak olabilir mi? Torunlarını

kendi çocuğu gibi gören büyükbabam sağ olsaydı her şey benim için daha iyi olurdu, gerek duyduğum hiçbir şeyden yoksun kalmama izin vermezdi; zaten içinde doğduğumuz ve büyüdüğümüz ilişkilerden beklediklerimiz bize gerekli değil midir? Büyükbabam en azından babamın aşırılıklarına izin verdiği kadar, benim de yokluk çekmeme izin vermezdi. Eğer daha uzun yaşasaydı torununun da birtakım zevkleri tatmaya layık olduğunu açıkça görür, belki vasiyetinde benim kismetime de yer verirdi. Hatta son bir vasiyetname hazırlamayı düşünürken ansızın öldüğünü duymuştum; babam bu şekilde harcamaya devam edecek olursa tamamen yitireceğim servetten payıma düşeni tesadüf belki de böylece elimden aldı.'

"Sahip olduğu değerli küçük eşyaları elden çıkarmış olduğu ve normal harçlığı da hiçbir şekilde yetmeyeceği için, duyduğu nakit sıkıntısı yüzünden bir eğlence ya da başka bir hoş cemiyete katılmayı reddetmek zorunda kaldığı zaman, yalnız başına geçirdiği kasvetli saatlerde kişinin onayladığı bir yasa ya da düzenlemeye uymak durumunda olup olmadığı ve içten içe insanın burjuva yasalarını nereye kadar ihlal etmesinin kabul edilebilir olduğu sorusuyla, mülkiyet ve adalet üzerine safsatalarla sık sık meşgul oluyordu.

"Sonunda sessizliğe büründü, böyle zamanlarda kendisine yardım edemeyen annesine saygısını yitirdiği, önünü kestiğini düşündüğü babasından nefret ettiği söylenebilir.

"İşte bu sırada hoşnutsuzluğunu daha da artıran bir şey keşfetti. Babasının sadece kötü değil, ayrıca düzensiz bir aile idarecisi olduğunu fark etti; çalışma masasından aceleyle, hesap defterine kaydetmeden para alıyor, kimi zaman sonradan sayıyor, hesap yapıyor, toplamla kasa hesabı tutmadığında canı sıkılıyordu. Birçok defa bu gözlemi yaptı, babanın paraya elini daldırması kendisinin para sıkıntısı çektiği zamanlara denk geldiğinde oğula daha çok dokunuyordu.

“Bu ruh hali içindeyken yapmak için belirsiz ve karanlık bir dürtü duyduğu şeylere paha biçilmez bir olanak sağlayan garip bir kaza oldu.

“Babası bir sandık dolusu eski mektubu elden geçirmesini ve düzenlemesini istedi. Evde yalnız olduğu bir pazar günü sandığı taşıırken babasının kasa olarak da kullandığı yazı masasının bulunduğu odadan geçti. Sandık ağırdı, doğru dürüst kavrayamamıştı ve bir an bırakmak ya da daha çok bir yere dayamak istedi. Beceremeyince de sandık şiddetle yazı masasının köşesine çarptı ve masanın kapağı açılıverdi. Zaman zaman kaçamak bakışlarla baktığı para keseleri önündeydi, sandığı yere bıraktı ve uzun boylu düşünmeden babasının keyfi harcamaları için ayırdığını izlediği keselerden birini aldı. Kapağı kapattı ve yandan vurarak yeniden açmayı denedi: Kapak her seferinde sanki anahtar sokulmuşçasına açıldı.

“O güne kadar kaçınmak zorunda kaldığı her eğlenceye yeniden katılmaya başladı. Güzel sevgilisi için daha çok çaba gösteriyordu, giriştiği, yaptığı her şeyde daha heyecanlıydı; canlılığı ve cazibesi coşkulu, neredeyse vahşi bir hal almıştı, gerçi kötü değildi, ama kimseye karşı cömert de değildi.

“Kıvılcım dolu bir silah için neyse, fırsat da eğilim için odur ve vicdanımıza aykırı olarak tatmin ettiğimiz her eğilim bizi olağanüstü bir fiziksel enerji kullanmaya zorlar, yeniden vahşi insanlar gibi davranırız ve bunun dışavurumunu saklamak zordur.

“Ferdinand içindeki hassasiyetle ne kadar çok çelişirse, o kadar çok bahaneyi peş peşe sıralıyor ve bir yanının ne kadar baskın geldiğini hissederse, o kadar cesur ve özgür görünüyordu.

“Bu sıralarda gerçek bir değeri olmayan pahalı nesneler moda olmuştu. Otilie süslenmekten hoşlanıyordu, Ferdinand da nereden geldiğini göstermeden Otilie’yi hediyelere boğmanın bir yolunu aramaktaydı. Otilie yaşlı bir amcasın-

dan kuşkulandı, hem güzel sevgilisinin hediyelerden memnun olması, hem de amcasından kuşkulandırması Ferdinand'ın eğlencesini ikiye katladı.

“Ancak bu eğlence için babasının yazı masasını birkaç kez daha açmak zorunda kaldı, babasının değişik zamanlarda deftere yazmadan para koyup aldığını gördükçe de bunu daha az endişelenerek yaptı.

“Sonunda Otilie'nin birkaç ay için anne babasının yanına gitme zamanı geldi. Gençler ayrılmak zorunda oldukları için çok üzgündüler, üstelik ortaya çıkan bir durum bu ayrılığı daha da önemli hale getirdi. Bir rastlantı sonucu Otilie hediyeleri gönderenin Ferdinand olduğunu öğrendi, konuyu açıp da Ferdinand itiraf ettiğinde canı çok sıkılmış göründü. Hediyeleri geri alması için çok ısrar etti, bu olmayacak istek karşısında Ferdinand çok acı çekti. Onsuz yaşayamayacağını, yaşamak da istemediğini söyledi, bağlılığını sürdürmesi için yalvardı ve geçimini sağlayıp ev bark sahibi olduğunda uzattığı eli reddetmemesi için söz vermesini istedi. Otilie de onu seviyordu, ne isterse yapacağına söz verdi, bu mutlu anda verdiği sözü tutkuyla sarılarak ve binlerce öpücükle mühürlediler.

“O gittikten sonra Ferdinand kendini çok yalnız hissetti. Katıldığı cemiyetler artık o olmadığından zevk vermiyordu. Arkadaşlarına ve eğlencelere sadece alışkanlıktan gidiyordu, artık kendisine hiç de zevk vermeyen eğlencelerin giderlerini karşılayabilmek için babasının kasasını isteksizce birkaç kez daha açtı. Çoğunlukla yalnızdı ve iyi yanı üstünlüğü kazanır gibi görünüyordu. Adalet ve mülkiyet üzerine sofistçe düşünceleri, başkasının malı üzerinde hak iddia etme ve adına ne denirse densin benzer konuları sakın sakın değerlendirdiğinde, bunları nasıl olup da bu kadar soğuk ve çarpık bir şekilde sokabildiğine ve böylece haksız bir davranışı kabul edilebilir gördüğüne şaşıyordu. Sadece doğruluk ve inancın insanları değerli kıldığını, aslında iyi birinin başkası uymazken ya da kişisel çıkarı için kullanırken bile bütün yasaları

utandırarak şekilde yaşaması gerektiğini giderek daha açık seçik görüyordu.

“Ancak bu doğru ve iyi düşünceler açıklık kazanır, bir karara yönelirken, gerektiğinde birkaç kez daha yasak kaynağa başvurdu, ama her seferinde sanki kötü bir ruh saçlarından çekiyormuş gibi isteksizce davrandı.

“Sonunda cesaretini topladı ve bu işi yapabilmeyi olanaksız kılmaya, babasını yazı masasının durumundan haberdar etmeye karar verdi. Akıllıca davrandı ve şimdi içinde düzene sokulmuş mektupların bulunduğu sandığı babasının bulunduğu bir sırada taşırken kazaymış gibi yazı masasına çarpıverdi, kapağın açıldığını gördüğünde babası nasıl da şaşırmıştı! Birlikte kilidi incelediler ve dilinin zamanla eskidiğini, çalışmadığını gördüler. Her şey hemen onarıldı ve Ferdinand paranın iyice güvende olduğunu gördüğünde uzun zamandır tatmadığı bir rahatlık duydu.

“Babasından yürüttüğü ve ne kadar olduğunu gayet iyi bildiği parayı tekrar toparlayıp, öyle veya böyle geri vermeyi aklına koydu. Doğru dürüst yaşamaya ve harçlığını mümkün olduğunca biriktirmeye başladı. İsraf ettiği ile karşılaşılırıldığında elinde kalan miktar kuşkusuz azdı, ama yaptığı haksızlığı düzeltmek için bir başlangıç olduğundan gözüne şimdiden büyük görünüyordu. Elbette insanın borç aldığı son taler ile ödediği ilk taler arasında muazzam bir fark vardır.

“Babası onu ticarete sokmaya karar verdiğinde bu doğru yolda daha yeni sayılırdı. Uzaktaki bir fabrika ile bağlantı kuracaktı. Tasarlanan, el emeği ve ham maddelerin çok ucuz olduğu bir yerde şirket kurulması, işin başında bir ortağın durması, bu avantajla hem kendisinin kazanması, hem de nakit ve kredi kullanarak işin büyütülmesiydi. Ferdinand bunun için yerinde inceleme yapacak ve etraflı bir rapor hazırlayacaktı. Babası seyahat masrafları için cömert bir miktar ayırdığından şikâyetçi olacağı bir şey yoktu.

“Yolculuğunda da Ferdinand parasını çok dikkatli harcadı, hesap üzerine hesap yaptı ve iyice titiz davranırsa yolculuk için verilen paranın üçte birini artırabileceğini gördü. Daha da tasarruf edebileceği bir olanak bulabileceğini umuyordu, buldu da. Olanak tarafsız bir tanrıcadır, kötülüğü olduğu kadar iyiliği de gözetir.

“Gittiğinde her şeyin beklendiğinden de avantajlı olduğunu gördü. Herkes verimsiz eski zanaat yöntemleriyle çalışmaktaydı. Yeni yöntemler konusunda ya bilgileri yoktu ya da bunları kullanmıyorlardı. Sınırlı bir parayla yatırım yapılıyor, sınırlı bir kazançla memnun olunuyordu, Ferdinand kısa sürede gördü ki belli bir sermaye yatırılır, ham maddeler büyük ölçekte satın alınır, deneyimli ustaların yardımıyla makineler kurulacak olursa, büyük ve istikrarlı bir düzen oturtulabilirdi.

“Bu olası faaliyet düşüncesi kendisini çok yüreklendirdi. Her an sevgili Ottilie’sini düşündüğü bu olağanüstü güzel yer, babasının onu buraya yerleştirmesini, yeni işyerini ona bırakmasını, böylece beklenmedik biçimde varlık bahşetmesini istemesine neden oldu.

“Her şeyi kendininmiş gibi gördüğünden büyük bir dikkatle izliyordu. Bilgisini, aklını, yargısını kullanabileceği bir olanak eline ilk kez geçmişti. Çevrenin yanı sıra gördüğü her şey de çok ilgisini çekiyor, şimdi gözüne en büyük suç olarak görünen bir delilik ettiği babaevini acı duymadan hatırlamadığı için yaralı olan yüreğine ferahlık ve şifa veriyordu.

“Bir aile dostu, böyle bir işyeri kurma fikrini ilk defa mektuplarında ortaya atmış olan cesur ama hasta bir adam sürekli yanındaydı, ona her şeyi gösteriyor, düşüncelerini anlatıyor, genç adam karşı çıktığında –ve elbette katıldığında seviniyordu. Bu adam kısmen buna eğilimi olduğundan kısmen de sağlığı öyle gerektirdiğinden çok basit bir yaşam sürüyordu. Çocuğu yoktu, kendisine bir yeğeni bakıyordu, mirasını ona bırakmayı düşünüyor, genel olarak bildiği, ama

fiziksel ve ekonomik koşullarının yapmasına engel olduğu işi, dış sermaye desteği ve taze enerjisi ile yürütecek cesur ve faal biriyle hayatını birleştirmesini diliyordu.

“Ferdinand’ı ilk görüşünde aradığı adam olduğunu düşündü, gencin işe ve çevreye olan ilgisini gördüğünde umudu daha da arttı. Düşüncesini yeğenine açtı, o da karşı çıkmış görünmedi. Genç, iyi yetişmiş, sağlıklı, her açıdan iyi bir kızdı. Amcasının evini çekip çevirmesi her zaman eli çabuk ve hamarat olmasını, sağlığı ile ilgilenmesi de yumuşak ve yardımsever olmasını sağlamıştı. Bir eş olarak daha iyisi düşünülemezdi.

“Gözü Ottilie’nin güzelliği ve aşkından başka bir şey görmeyen Ferdinand, ya köylü kızının farkına bile varmamış ya da eşi olarak buraya yerleşecek olursa evi çekip çevirmesi için Ottilie’ye böyle azimli birini bulmayı arzu etmişti. Yine de serbestçe kıza dostluk ve yakınlık gösteriyor, onu daha iyi tanıyor ve değer veriyor, giderek daha fazla özen gösteriyordu; kız da, amcası da bu davranışlarını kendi istekleri doğrultusunda yorumluyorlardı.

“Ferdinand artık yeterince görmüş, her şeyi araştırmıştı. Amcanın yardımıyla bir plan yapmış, her zamanki rahatlığıyla planı kendisinin uygulayacağını düşündüğünü de saklamamıştı. Bu arada yeğene iltifatlar etmiş, böylesine özenli bir idarenin her eve mutluluk vereceğini söylemişti. Gerek kız, gerek amca onun gerçekten kendileriyle aynı niyette olduğunu düşünmüşlerdi, bu nedenle her konuda görüşlerine iltifat ediyorlardı.

“Ferdinand yaptığı araştırmalar sonucunda sadece gelecekte buradan çok şey beklenebileceğini değil, kârlı bir ticarete de girişebileceğini, babasına gereken ödemeyi yapabileceğini ve sırtındaki bu yükten kurtulabileceğini de görmüş olmaktan mutluydu. Niyetinden bahsettiğinde dostu olağanüstü sevinçle karşıladı ve mümkün olan her türlü yardımı yapacağını söyledi, genç arkadaşına her şeyi krediyle sağ-

layacaktı. Ferdinand ise bunu kabul etmedi, bir bölümünü hemen seyahat parasından artırdığıyla karşıladı ve geri kalanını da öngörülen sürede ödemeye söz verdi.

“Malları ne kadar sevinçle toplatıp yüklettiğini kelimelerle anlatmak mümkün değil, dönüş yoluna ne kadar memnun koyulduğu ancak hayal edilebilir. İnsan en büyük hazzı önemli bir hatadan, bir suçtan kendi gücüyle dönüp kurtulmaktan alır. Doğru yolda dikkate değer hiçbir sapma göstermeden giden iyi insan, sakın, övgüye değer bir yurttaştır, buna karşın diğeri bir kahraman, kendini aşan biri olarak takdir edilmeye ve ödüllendirilmeye hak kazanır ve çelişkili görünse de Tanrı’nın hak yolunda giden doksan dokuz kişi yerine günahattan dönen bir kişiyi yeğlediği sözü bu anlamda söylenmiştir.

“Ancak ne yazık ki Ferdinand’ın verdiği doğru kararlar, iyi yönde değişmesi ve yaptıklarını telafi etmeye çalışması, yaptıklarının onu bekleyen ve artık sakinleşmiş olan dünyasını yeni acıların pençesine alacak olan hazin sonuçlarını ortadan kaldıramadı. Yokluğu boyunca toplanan kara bulutlar babaevine adım atmasıyla fırtınaya dönüşecekti.

“Bildiğimiz üzere Ferdinand’ın babası kendi hesabı kitabı konusunda dünyanın en düzenli insanı değildi, ticari işleri ise becerikli ve titiz ortağı tarafından çok düzgün yürütül-mekteydi. Oğlunun aldığı paranın farkına bile varmamıştı, ne yazık ki kumarda bir yabancından kazanmış olduğu ve buralarda pek bulunmayan bir kese madeni para yerinde değildi ve durum kuşku uyandırıcıydı. Ayrıca bir süre önce borç verdiği, ama ödendiğinden emin olduğu, her biri yüz dukadan oluşan birkaç kesenin de yerinde olmaması tedirginliğini artırdı. Yazı masasının bir vuruşta açıldığını biliyordu, soyulduğundan emin oldu ve çok öfkelen-di. Herkesten kuşkulandı. Korkunç tehditler ve lanetler savurarak durumu karısına anlattı, evin baştan aşağı aranmasını, bütün uşakların, hizmetçilerin ve çocukların sorgulanmasını istedi, öfke-

sinden herkes payına düşeni aldı. İyi yürekli eşi kocasını sakinleştirebilmek için elinden geleni yaptı, bu olay duyulacak olursa hem kendisi, hem de ailesi için nasıl bir mahcubiyete ve itibar kaybına neden olacağını, kimsenin başlarına gele- ne aldırmayacağını, sadece aşağılanmalarına yol açacağını, böyle bir durumun da hem onu, hem de kendisini utandıra- cığını, hiçbir şey ortaya çıkmayacak olursa ne biçim sözler edileceğini, yapanın belki de bulunacağını ve hayatı kendi- ne zehretmeden paranın geri alınabileceğini anlattı. Bu ve benzeri sözlerle sonunda kocasının sakinleşmesini ve olayın sessiz sedasız araştırılmasını sağladı.

“Ancak ne yazık ki olay çok geçmeden ortaya çıkacak- tı. Otilie’nin teyzesi gençlerin karşılıklı verdikleri sözlerden haberdardı. Yeğenin aldığı hediyeleri biliyordu. Bundan hiç de hoşnut değildi ve sadece yeğeni yanında olmadığı için sessizliğini korumuştı. Ferdinand ile sağlam bir bağı yararlı buluyordu, ama belirsiz bir maceradan yana değildi. Ferdinand’ın yakında geri döneceğini öğrenir öğrenmez, ye- ğenin de o günlerde gelmesini beklediğinden, olan biteni aileye haber vermek ve konu hakkındaki fikirlerini öğren- mek, Ferdinand’ın evlenmeye hazır olup olmadığını ve ye- ğeniyle evlenmesini isteyip istemediklerini sormak için acele etti.

“Anne olanları öğrendiğinde pek şaşırmadı. Ancak Fer- dinand’ın Otilie’ye neler hediye ettiğini duyduğunda korku- ya kapıldı. Şaşkınlığını açığa vurmadı ve fırsat bulduğunda konuyu kocasıyla konuşabilmek için teyzeden kendisine bi- raz zaman tanımasını istedi, Otilie’yi uygun bir eş olarak gördüğü ve oğlu için de öyle olacağını umduğu konusunda güvence verdi.

“Teyze gittikten sonra Ferdinand’ın annesi durumu ko- casına anlatmayı uygun bulmadı. Kötü sırrı çözmesi, kork- tuğu gibi Ferdinand’ın hediyeleri babasının parasıyla mı aldığını öğrenmesi gerekiyordu. Bu tür takılar satan satıcı-

ya koştı, benzerleri için pazarlık etti ve sonunda kendisine yüksek fiyat söylememesini, çünkü böyle bir takıyı oğluna çok daha ucuza vermiş olduğunu söyledi. Satıcı bunun olmayacağı karşılığını verdi, kesin fiyatı gösterdi, üstelik Ferdinand bir kısmını yabancı parayla ödediği için de fiyatın üstüne biraz fark eklenmiş olduğunu belirtti. Paranın ne olduğunu söyleyerek ona en büyük acıyı verdi: Babanın eksik olan parasıydı.

“Satıcı belgeyi de gösterdikten sonra yüreği sıkışarak dükkândan ayrıldı. Ferdinand’ın yoldan çıkmışlığı ortadaydı, babanın eksik olan parası büyük miktardaydı ve annesi kaygılı yüreği ile çok kötü bir suçu ve korkutucu sonuçlarını görüyordu. Yine de olayı kocasından saklayacak kadar basiret sahibiydi, korku ve endişe içinde oğlunun geri dönmesini bekledi. Olanları netleştirmek istiyordu ve en kötüsünü öğrenmekten korkuyordu.

“Sonunda Ferdinand neşe içinde geri geldi. Yaptığı işler için övgü bekliyordu, onu gizli suçundan kurtaracağını düşündüğü kadar parayı da eşyalarının arasına saklayarak getirmişti.

“Babası kurduğu ilişkilerden hoşnut kaldıysa da umduğu kadar sevinmiş görünmedi, çünkü yitirdiği para, üstelik o sırada ödemesi gereken epeyce büyük miktarlar yüzünden adam dalgın ve keyifsizdi. Babasının davranışı da, işlediği suça tanık olan duvarların, mobilyaların, yazı masasının varlığı da içini daralttı. Bütün keyfi kaçtı, umutları ve beklentileri yerle bir oluverdi, kendini sıradan, hatta kötü bir insan gibi hissetti.

“Kısa süre sonra gelecek olan malları sessizce elinden çıkarmak, böylece sefilliğinden kurtulmak istiyordu, bunları düşünürken annesi yanına çağırdı, yaptığını sevgi ve içtenlikle ortaya koydu ve yalan söyleyerek kaçabileceği hiçbir çıkış yolu bırakmadı. Yufka yüreği paramparça oldu, gözyaşları içinde annesinin ayaklarına kapandı, bağışlaması

için yalvardı, Ottilie'ye olan düşkünlüğünün kendisini yoldan çıkardığını, bu tür başka bir davranışının olmadığını söyledi. Bunun üstüne pişmanlığının hikâyesini, kaza sonucu babasının yazı masasını açmanın yolunu keşfettiğini, seyahati boyunca para biriktirerek ve şanslı bir alışveriş yaparak her şeyi tekrar yerine koyabilecek durumda olduğunu anlattı.

“Hemen vazgeçmek niyetinde olmayan annesi, hediyeler çok küçük bir bölümünü oluşturduğundan, o kadar çok miktarda parayla ne yaptığını sordu. Babasının ortada olmayan parasının bir dökümünü gösterdi; Ferdinand gümüşlerin hepsini almadığına, altınlardan ise hiç bilgisi olmadığına binlerce defa yemin etti. Annesi çok öfkелendi. İyi yönde değişmesi ve doğru yola gelmesi için belki de şimdi doğru dürüst pişman olması gerektiğini, sevgili anneciğini yalan ve masallar anlatarak kandırmayı düşündüğünü, birini yapabilenin diğerlerini de yapabileceğini çok iyi bildiğini söyledi. Büyük ihtimalle o işe yaramaz arkadaşları suç ortağıydı, büyük ihtimalle girdiği ticareti çalıntı parayla yapmıştı ve büyük ihtimalle işlediği suç kazara ortaya çıkmasaydı bu konuya hiç değinmeyecekti bile. Babasının öfkesiyle, yasal cezayla, tamamen reddetmekle tehdit etti; ancak annesinin de farkına vardığı gibi Ottilie ile arasındaki ilişkinin sadece lafının edilmesi kadar onu inciten bir şey yoktu. Annesi onu keder içinde bırakıp, yüreği acıyla sızlayarak odadan çıktı. Yaptığı hatanın ortaya çıktığını, suçunun daha büyük olmasından kuşkulandığını görüyordu. Altını almadığına onları nasıl inandırabilirdi? Babasının öfkesinin açık bir patlamaya dönüşmesinden korkuyor, olabilecekleri görebiliyordu. Faal bir hayat, Ottilie ile birleşme umudu suya düşmüştü. Kendini dışlanmış, kaçak, yabancı ülkelerde her türlü zorlukla boğuşurken görüyordu.

“Ancak ona acı veren ise hayallerinin yıkılmasına, gurunun kırılmasına, sevgisinin örselenmesine yol açan bütün

bunlar değildi. İyi niyetinin, yiğitçe kararının, olan biteni düzeltmeye yönelik planının tamamen yanlış anlaşılması, baştan sona yalan olarak görülmesi ve tam tersi sonuç vermiş olması onu derinden yaralıyordu. Bu düşünceler onu karanlık bir umutsuzluğa itti, bu kaderi hak ettiğini yadsı-mıyordu, yapılan bir kötülüğün iyi çabaları yerle bir edebileceğine dair üzücü gerçeği görmüş olması onu fazlasıyla etkiliyordu. Böyle kendini dinlemesi, bu düşünceler dayanma gücünü kırıyor, yüreğini paralıyordu; artık yaşamak istemiyordu.

“Bu anlarda ruhu ilahi bir desteğe açlık duydu. Gözyaş-larıyla ıslattığı yere diz çöktü, Tanrı’dan yardım diledi. Du-ası dinlemeye değerdi: Kusurlarından arınanın yardım talep etmeye hakkı vardı, sahip olduğu güçlerin birini bile kullanmadan bırakmayan kişi onların yetmediği, erişemediği yerde cennetteki babamıza seslenebilirdi.

“Bu inançla, bu dilekleri dile getirerek bir süre böyle kaldı, sonra kapının açıldığının, birinin içeriye girdiğinin farkına vardı. Yüzü gülererek yanına gelen annesiydi, şaşkınlığını gördü ve şu rahatlatıcı sözleri söyledi: ‘Öyle mutluyum ki en azından yalancı olmadığını, pişmanlığının gerçek olduğunu gördüm. Altın bulundu, baban arkadaşından aldıktan sonra veznedara vermiş, sonra da günün hayhuyu içinde unutmuş. Gümüş paralara gelince söylediklerin doğru, miktar çok daha azmış. Ne kadar sevindiğimi anlatamam, babana eğer sakinleşir ve konuyu bir daha değerlendirmeye söz verecek olursa, eksik olan miktarın yerine konacağına söz verdim.’

“Ferdinand’ın duyduğu sevinç anlatılamaz. İş bağlantılarını çabucak tamamladı, kendisinin almadığı, babasının düzensizliği yüzünden yitirmiş olduğunu bildiği miktarı da ekleyerek parayı annesine verdi. Dertsiz ve neşeliydi artık, yine de bütün bu olayın onun üzerinde ciddi bir etkisi oldu. İnsanın iyi olanı isteme ve yapma gücü olduğunu gördü;

kendisinin de yaşadığı gibi, Tanrı'nın insana yardımcı olacağına inandı. Döndüğü yerle ilgili planını büyük bir coşkuyla babasına anlattı. Bütün düzenini kendi çevresi ve kazandığı ile kurdu, babası karşı çıkmadı, annesi de kocasına gizlice Ferdinand ve Ottilie'nin ilişkisinden söz etti. Böyle hoş bir gelin babasını çok memnun etti ve oğlunu hiçbir harcama yapmadan evlendirebilmek de işine geldi."

Yaşlı adam sözlerini bitirdiğinde, "Bu hikâyeyi sevdim," dedi Luise, "günlük hayattan alınmış olmasına gelince, bana pek öyle sıradan gelmedi. Çünkü kendimize sorduğumuzda ve başkalarını izlediğimizde fark ederiz ki şu ya da bu istekten vazgeçmek içimizden gelmez, çoğunlukla bizi buna zorlayan dış koşullar olur."

"Ben isterdim ki," dedi Karl, "kendimizden bir şeyi esirgemek zorunda kalmayalım, onun yerine sahip olmamız gereken şeyleri hiç bilmeyelim. Ne yazık ki bizim koşullarımızda her şey bir araya getirilmiştir, her yer ağaçlıktır, bütün ağaçlar meyve doludur ve tek yapmamız gereken onlara dokunmadan altlarından geçmek, gölgelerinden yararlanmakla yetinmek ve en hoş zevklerden uzak durmaktır."

"Hikâyenin devamını dinleyelim," dedi Luise yaşlı adama.

Yaşlı Adam: "Aslında bitti."

Luise: "Olayların gelişmesini dinledik, ama sonunu da duymak isteriz."

Yaşlı Adam: "Doğru bir ayrım yaptınız, mademki dostumun kaderiyle ilgileniyorsunuz, o zaman neler olduğunu kısaca anlatayım.

"Böylesine çirkin bir kabahatin yükünü sırtından attıktan sonra kendisinden hoşnut olarak düşüncelerini gelecekteki mutluluğuna yöneltti ve durumu anlatmak, verdiği sözü herkese duyurmak için Ottilie'nin dönüşünü özlemle bekle-

di. Ottilie anne babasıyla birlikte döndü, Ferdinand hemen görmeye gitti, onu çok daha güzel ve neşeli buldu. Onunla yalnız konuşabileceği ve geleceğe yönelik düşüncelerini önüne sereceği anı sabırsızlıkla bekledi. Sonunda o an geldi, büyük bir sevinç ve yumuşacık bir sevgiyle umutlarını, mutluluğunun yakın olduğunu ve onunla paylaşmak istediğini anlattı. Anlatılanları kayıtsız, hatta hor görerek dinlemesine nasıl şaşırdı, hatta nasıl yıkıldı. Kabul etmesini beklediği inzivaya çekilme, bir kulübenin çatısı altında erkek ve kadın çoban olarak oynayacakları roller konusunda Ottilie hiç de zarif olmayan şakalar yaptı.

“Perişan halde ve öfkeyle geri döndü, Ottilie’nin tavrı karşısında afallamış, bir an donup kalmıştı. Ottilie kendisine haksızlık etmişti ve şimdi daha önce gözünden kaçmış olan eksikliklerinin de farkına varıyordu. Ayrıca onunla birlikte gelmiş olan sözde bir kuzenin dikkatini kendi üzerine çektiğini ve önemli ölçüde sevgisini kazanmış olduğunu görmek için de gözlerinin çok keskin olması gerekmiyordu.

“Ferdinand içine düştüğü bu tatsız acıdan kısa sürede sıyrıldı, bir kere üstesinden gelmişti, ikinci kez gelmemesi için de bir neden görünmüyordu. Ottilie’yi sık sık görüyor, yakından izliyor, kazanmaya çalışıyordu, dostça, hatta sevecen yaklaşıyordu; Ottilie de ondan geri kalmıyordu, ancak çekiciliği eski büyük gücünü yitirmişti ve Ferdinand kısa bir süre sonra onun yaptığı neredeyse hiçbir şeyin içten olmadığını hissetti, keyfine göre sevecen veya soğuk, çekici veya itici, sevimli veya sevimsiz olabiliyordu. Giderek ilgisi azalmaya başladı, sonunda aralarındaki son bağı da koparmaya karar verdi.

“Ancak bu iş düşündüğünden çok daha acılıydı. Bir gün yalnız yakaladı, cesaretini topladı, verdiği sözü, en hassas duygularla gelecekteki hayatlarını düşledikleri anların her birini ona hatırlattı. Ottilie’nin yaklaşımı dostça, hatta neredeyse sevecen oldu, Ferdinand’ın yüreği yumuşadı, o an

her şeyin önceden kararlaştırdığından farklı olmasını diledi. Kendini toparladı ve önünde uzanan sakin ve sevgi ile kurulu bir düzenin hikâyesini anlatmaya koyuldu. Otilie bu duruma seviniyor ve bu yüzden bir araya gelmeleri yine erteleneceğinden bir ölçüde de hayıflanıyor göründü. Kentten ayrılmaya hiç niyetinin olmadığını anlamasını istedi; söylediği yerde birkaç yıl çalıştıktan sonra dönebileceğine, hatta yurttaşları arasında önemli bir yere gelebileceğine dair umudunu belirtti. Gelecekte babasından daha ileri bir noktaya ulaşmasını ve her açıdan daha saygın ve dürüst olmasını beklediğini üstü kapalı olmayan bir şekilde belirtti.

“Ferdinand bu tür bir bağılıktan mutluluk bekleyemeyeceğini fazlasıyla hissetti, ama bunca şeyden vazgeçmesi de zor olacaktı. Otilie’ye gereğinden çok yakınlık gösteren kuzen olmasaydı belki de kararsız kalacaktı. Bunun üzerine, verdiği yeni karara uyacak olursa kendisini mutlu edeceği konusunda bir kez daha söz verdiği, ama ne zaman geleceği belli olmayan bir umutla yaşamının ve belirsiz bir gelecek için söz vermenin ikisi için de iyi olmayacağını belirttiği bir mektup yazdı.

“Bu mektuba olumlu bir yanıt almayı istiyordu, ama olmadı, kalbinin de aklının da kabul edeceği bir yanıt gelmedi. Otilie kalbini tamamen özgür bırakmasa da onu verdiği sözden kibarca azat ederken kendi durumunu da dile getirdi, kalben bağlıydı ama verdiği sözle değil.

“Lafı niye daha uzatayım ki? Ferdinand hemen huzur dolu ortamına geri döndü, hayatını kısa zamanda kurdu, düzenli ve çalışkandı, önceden tanıdığımız o iyi kızla hayatını birleştirdikten sonra daha da düzenli ve çalışkan oldu, yaşlı amca da onları rahat ettirmek ve durumlarını sağlama almak için elinden gelen her şeyi yaptı.

“Onu sonraki yıllarda tanıdım, kalabalık, iyi yetişmiş bir ailesi vardı. Hikâyesini bana kendisi anlattı, genç yaşlarda başına önemli bir şey gelen her insanda olduğu gibi onda da

bu olay öyle derin biz iz bırakmıştı ki hayatı üzerinde çok büyük etkisi olmuştu. Bazen ona zevk verecek bir şeyden bir eş ve baba olarak uzak durmayı sadece bu güzel erdeme ulaşmak için tercih etmiş ve çocuklarının eğitimi de böyle bir yaklaşım üzerine oturtmuştu.

“Önce inanmadıysam da, örneğin çok sevdiği bir yemeği yemek üzere masaya oturan çocuğa tabağına el sürmesini yasakladığını gördüm ve şaşakaldım, çocuk sanki bir şey olmamış gibi söylediğine uydu.

“Evin büyükleri de aynı şekilde kendi iradeleri ile güzel bir meyveye ya da başka bir lezzetli yiyeceğe el sürmeden geçiyorlardı, buna karşılık söylemek isterim ki her şeye izin vardı ve ailesinde düzen de düzensizlik de yok değildi. Evde ne iyi, ne de kötü davranışlar eksikti. Her şeye karşı ilgisiz görünüyordu ve onları neredeyse tamamen özgür bırakmıştı, sadece haftada bir kez her şeyin dakik olması zorunluydu. O zaman sabah ilk iş saatler ayarlanıyor, herkese gün içinde neler yapacağı bildiriliyor, iş ve eğlence sıraya sokuluyor, kimsenin bir saniye bile şaşmasına izin verilmiyordu. Bu sıra dışı yetiştirme tarzı üzerine konuşmalarını ve yorumlarını saatlerce dinleyebilirdim. Katolik bir din adamı olduğundan yeminlerime şaka yollu takılır, aslında her insanın her zaman değil, ama doğru zamanda uygulamak üzere kendisi için feragat, başkaları için itaatkârlık yemini etmesi gerektiğini savunurdu.”

Barones birkaç yorum yaptı ve bu dostunun yerden göğe haklı olduğunu söyledi, bir imparatorlukta da her şey yürümenin elindeydi; yasa koyucu istediği kadar mantıklı olabilirdi, ama yöneten güçlü olmazsa bunun devlete bir yararı olmazdı.

Bu sırada Luise pencereye koştu, Friedrich’in avluya girdiğini duymuştu. Onu karşılamaya gitti ve odaya getirdi. Yangın yerinden daha yeni geldiği halde neşeli görünüyordu,

teyzesinin evini saran alevleri tam olarak anlatmak yerine, buradaki yazı masasının şiddetli bir çatırtıyla parçalandığı anda teyzesinin evindeki yazı masasının da yandığına teminat verdi.

“Alevlerin odaya yaklaşmakta olduğu anda,” dedi, “hizmetkârlardan biri yazı masasının üzerinde duran saati kurtarmış. Dışarıya taşırken çarklarında bir şeyleri oynatmış olacak ki saat on bir buçukta durmuş. En azından zaman konusunda aynı görüşteyiz.” Barones gülümsedi, öğretmen ise iki olay çakışıyor olsa da aralarında bir ilişki olduğunun söylenemeyeceğini savundu. Buna karşılık iki olay arasında bağ olması, özellikle de nişanlısının iyi olduğunu haber almış olduğu için Luise’in hoşuna gitti, ötekilerin hayal güçleri de doludizgin harekete geçti.

“Bize anlatabileceğiniz herhangi bir masal yok mu?” dedi Karl yaşlı adama. “Hayal gücü güzel bir servet, sadece gerçekte olmuş bir şeyi çarpıttığında sevmiyorum. Yaratdığı bulutumsu varlıklar kavramsal olarak çok hoş, ama gerçekle bağlantılı olduğunda ortaya genellikle sadece mucizeler çıkıyor, o zaman da akla ve mantığa ters düşüyor. Hayal gücü bir gerçekle bağlantılı olmamalı, bir gerçek oluşturmaya çalışmamalı, bir sanat eseri oluşturur gibi bizim üzerimizde müzik çalmalı, içimizde bir şeyleri harekete geçirmeli ve bunu öyle yapmalı ki bizi canlandırmanın ne olduğunu unutturmali.”

“Bir hayal ürününden beklentilerinizi daha fazla anlatmayın,” dedi yaşlı adam, “Zevk alabilmek için hayal gücünün tadının herhangi bir zorlama olmadan çıkarılması gerekir; çünkü hayal gücü de kimseyi zorlayamaz, ona bahsedilecek şeyi beklemek zorundadır. Plan yapmaz, kendine bir yol seçmez, aksine onu taşıyan ve götüren kendi kanatlarıdır, oraya buraya salındığında da izlediği o güzelim sürecin izlerini bırakır. İzin verin de alışıģım yolu izleyeyim, geçmiş yıllarda beni eğlendiren o güzel düşleri yeniden canlandır-

yım. Bu akşam öyle bir masal anlatacağım ki size hem hiçbir şey hatırlatmayacak, hem de her şeyi hatırlatacak.”

Yaşlı adamın isteğini, özellikle de neler olup bittiği hakkında Friedrich’in getirdiği haberlere dair bir ipucu vereceğini umduklarından memnuniyetle kabul ettiler.

Masal

Yaşlı kayıkçı bütün gün çalışmaktan yorgun düşmüş, şiddetli yağmurun kabartıp taşırdığı büyük nehrin yanı başındaki küçük kulübesinde uyuyormuş. Gece yarısı yüksek seslerle uyanmış, duyduğu karşıya geçmek isteyen yolcuların sesleriymiş.

Kayıya çıktığında iki büyük bataklık yalazının kıyıya bağlı kayığının üzerinden süzüldüğünü görmüş, çok aceleleri olduğunu, bir an önce karşı kıyıya geçmeleri gerektiğini söylemişler. Yaşlı kayıkçı hiç oyalanmamış, kayığını itmiş, her zamanki becerisiyle nehirde yola koyulmuş, bu arada iki yabancı kendi aralarında bilinmeyen bir dilde hızla tıslıyor, zaman zaman attıkları kahkahalarla konuşmaları kesiliyor, kayığın bir bu yanına, bir öbür yanına sekiyorlarmış.

“Kayık yan yatıyor,” diye bağırarak yaşlı adam, “doğru durmazsanız devrilecek, oturun bataklık yalazları!”

Bu sözleri gürültülü bir kahkahayla yanıtlamışlar, yaşlı adamla alay etmişler ve öncekinden daha çok hareket etmeye başlamışlar. Yaşlı adam arsızlıklarına sabırla katlanmış ve sonunda karşı kıyıya ulaşmış.

“İşte zahmetinizin karşılığı!” diye bağırarak yolcular ileri geri sallanmışlar ve pırıl pırıl parlayan altın parçaları kayığın ıslak zeminine düşmüş. “Tanrı aşkına! Ne yapıyorsunuz?” diye bağırarak yaşlı adam, “Felaketime sebep olacaksınız! Suya bir parça bile altın düşecek olursa, altına hiç dayanmayan nehir beni de kayığı da yutacak korkunç dalgalar yaratır, ondan sonra da başımıza neler geleceğini kimse bilemez; şu paranızı geri alın!”

“Silkelenip attıklarımızı geri alamayız,” demişler.

“Başıma iş açtınız,” diye söylenmiş yaşlı adam eğilip altın parçalarını kasketine koyarken, “onları toplamam, kıyıya taşımam ve gömmem gerekiyor.”

Bataklik yalazları kayıktan atlamışlar ki yaşlı adam bağırmış: “Benim ücretim ne olacak?”

“Altın kabul etmeyen biri sonsuza kadar bedavaya çalışmak zorundadır!” diye bağırmış bataklik yalazları. “Ücret olarak sadece yeryüzünün meyvelerini kabul ettiğimi bilmenizi isterim.” – “Yeryüzü meyveleri mi? Onlardan nefret ederiz, hiç de tatmadık.” – “Bana üç lahana, üç enginar, üç de büyük soğan getirmeye söz vermezseniz sizi bırakmam.”

Bataklik yalazları gülüşerek gitmek istemişlerse de açıklanması mümkün olmayan bir şekilde zincirlenmiş gibi oldukları yerde kalmışlar, bu o güne kadar hissettikleri en sevimsiz duyguymuş. Kayıkçının isteğini en kısa sürede yerine getireceklerine söz vermişler, yaşlı adam da onların gitmelerine izin vermiş, kendisi de kayığına binmiş. Arkasından, “İhtiyar! Hey ihtiyar! En önemli şeyi unuttuk!” diye seslendiklerinde uzaklaşmış bile, onları duymamış. Tehlikeli altınları nehrin aynı yakasında suyun asla ulaşamayacağı kayalık bir yere gömmek üzere kayığını akıntıya bırakmış. Orada yüksek kayaların arasında devasa bir yarık bulmuş, elindeki maden parçalarını oraya fırlatmış, sonra da kulübesine dönmüş.

O yarıкта yatan çok güzel bir yeşil yılan yuvarlanan altınların sesiyle uykusundan uyanmış. Parlayan altınlara gözünü dikmiş, sonra da hepsini bir güzel midesine indirmiş, çalıların, kayaların arasına dağılmış olanları da bir bir toplamış.

Daha hepsini anca yutmuş ki altının içinde tatlı tatlı eridiğini, bütün vücuduna dağıldığını hissetmiş, ardından da saydam ve ıslık ıslık olduğunu büyük bir sevinçle fark etmiş. Çok zaman önce böyle bir görünüşün mümkün olduğunu

söylemişler, ancak bu parlaklığın süreceğinden kuşku duyduğundan, hem meraktan, hem de geleceğini güvene alma isteğinden bu değerli maden parçacıklarını atanın kim olduğunu görebilmek için yuvasından çıkmış. Ortalarda kimsecikler yokmuş. Kayalıkların ve çalılarının arasından süzülürken görünüşüne ve zarif ışığının taze yeşillikte yayılışına hayran kalmış. Her yaprak zümrüt yeşiliymiş, her çiçek yeni bir güzelliğe bürünmüş. Issız doğayı boşu boşuna dolanmış, ama açık araziye çıkıp da uzaktan kendisinininkine benzeyen bir parlaklık görünce içi umutla dolmuş. “Benzerimi buldum sonunda!” diye bağırarak aceleyle o tarafa yönelmiş. Bataklik ve sazların arasından geçmenin zorluğunu hiç düşünmemiş bile, kuru dağlık yerlerde, yüksek kaya kovuklarında yaşamayı sevmesine, güzel kokulu bitkileri tatmasına, narin çiy ve taze kaynak suyuyla susuzluğunu gidermesine karşın, bu altının aşkı uğruna ve o ilahi ışığın umuduyla karşısına çıkan her şeyin üstesinden gelebilirmiş.

Sonunda yorgun argın bizim iki bataklik yalazının sağa sola koşuşup oynadığı nemli bir sazlığa varmış. Yaklaşmış, selam vermiş ve akrabalarından böyle kibar iki beyefendiyi bulduğuna sevinmiş. Bataklik yalazları ona doğru süzül-müşler, üstünden atlamışlar, kendilerine özgü biçimde gül-müşler. “Teyze hanım,” demişler, “siz böyle yatay durdukça pek bir anlamı yok, görünen o ki sadece parıltımız benze-şiyor, bakın” –burada yayılmış olan alevlerini toplamışlar, olabildiğince uzun ve sivri birer alev olmuşlar– “dikey ola-rak nasıl da hoş görünüyoruz. Bizi yanlış anlamayın, ama hangi aile böyle bir şeyle övünebilir ki? Bataklik yalazları var olduklarından bu yana ne oturmuşlar, ne de uzanmış-lardır.”

Yılan bu söylenenlerden çok rahatsız olmuş, başını ola-bildiğince yükseğe kaldırmayı istese de kıpırdayabilmesi için yine yere yapıştırması gerekmiş; önceden karanlıklar için-de kendini olağanüstü ölçüde iyi hissetmiş, ama şimdi bu

kuzenlerin karşısında sanki parlaklığı her geçen an sönüyormuş, sonunda parlaklığının tamamen yok olacağından korkmuş.

Kısa süre önce yarığından aşağı yuvarlanan bu parıldayan altının nereden geldiği konusunda beyefendilerin bilgi verip veremeyeceklerini bu korku içinde aceleyle sormuş; kendi düşüncesi gökten altın yağmuru yağdığınımış. Bataklık yalazları gülerek sallanmışlar ve etraflarına altın parçaları saçılmış. Yılan da yutmak için ileri atılmış. “İstediğiniz gibi tadına bakabilirsiniz teyze hanım,” demiş kibar beyler, “isterseniz biraz daha verebiliriz.” Sonra da hızlı hızlı birkaç kez daha sallanmışlar, öyle ki yılan onca altını zar zor mideye indirebilmiş. Parlaklığı giderek daha da artmış, gerçekten ilahi bir ışıkla parıldıyormuş; bu arada bataklık yalazları epey cılızlaşmışlar, kısalmışlar, ama keyiflerinden hiçbir şey kaybetmemişler.

Yeme yutma faslını bitirip nefeslendiğinde, “Size sonsuza kadar bağlı kalacağım,” demiş yılan, “ne istediğinizi söyleyin! Elimden ne gelirse yaparım.”

“Ne kadar iyi!” diye bağışmış bataklık yalazları. “O zaman söyle bakalım, güzel zambak nerede oturuyor? Bizi onun sarayına ve bahçesine götür, hem de hiç zaman yitirme, ayaklarına kapanmak için sabırsızlanıyoruz.”

“Bunu şimdi yapamam,” demiş yılan iç geçirerek, “Güzel zambak ne yazık ki suyun öte yakasında oturuyor.” – “Suyun öte yakası mı? Bu fırtınalı gecede oradan daha yeni geldik! Bizi ayıran nehir ne kadar acımasız! Yaşlı adamı tekrar çağırmak mümkün değil mi?”

“Bir işe yaramaz ki,” demiş yılan, “onu kıyının bu tarafında bulsanız bile sizi almayacaktır, çünkü birilerini ancak o kıyıdan buraya getirebilir, asla buradan oraya götüremez.” – “Buyrun bakalım! Suyu geçmenin başka bir yolu yok mu?” – “Bir iki yolu daha var, ama şu anda değil. Beyefendileri ben geçirebilirim, ama öğlenden önce olmaz.”

– “O da gezinmeyi sevmediğimiz bir zaman.” – “Öyleyse gece devin gölgesine sığınarak gidebilirsiniz.” – “O nasıl olacak?” – “Koca devin yaşadığı yer buradan çok uzakta değil, gövdesi hiç güçlü değildir, elleriyle bir saman çöpünü bile kaldıramaz, omuzlarında bir pirinç tanesini bile taşıyamaz, ama gölgesi çok şeye, hatta her şeye kadirdir. Günbatımı ile gündoğumu en güçlü olduğu zamanlardır ve akşamları gölgesinin sadece ensesine oturulabilir; sonra dev kıyıya iner, gölgesi de gezginleri suyun üzerinden öbür tarafa geçirir. Ancak öğle vakti ormanın kenarında, sık çalılardan kıyıya uzandığı yerde beklerseniz sizi ben geçirebilir ve güzel zambağa götürebilirim; yok öğle sıcağından kaçınıyorsanız akşama doğru kayalıklarda dev aramalısınız, sizi gördüğüne kesinlikle memnun olacaktır.”

Genç beyefendiler hafifçe eğilerek uzaklaşmışlar, yılan da onlardan kurtulduğuna memnun olmuş, böylece hem kendi parlaklığının keyfini sürebilecekmiş, hem de kendini çoktandır rahatsız eden bir merakını giderebilecekmiş.

Sık sık girip çıktığı yarıklardan birinde garip bir keşifte bulunmuş. Oralarda sürünerek dolaşırken hiç ışık görmediğinden nesneleri dokunma duyusu ile tanımış. Her yerde bir kalıba uymayan doğa ürünlerini bulmaya alışkınmış, bir keresinde büyük kristal parçalarının sivri uçları arasından sürünmüş, başka bir sefer saf gümüşün kancalarını ve tüylelerini hissetmiş, bazen de bazı değerli taşları yeryüzüne çıkarmış. Dört bir yanı kapalı bir kaya kovuğunda insan eliyle biçimlendirildiğini açık eden nesneleri de büyük bir şaşkınlık içinde fark etmiş. Tırmanamayacağı düzlükte duvarlar, sivri, keskin köşeler, çok düzgün sütunlar ve ona en garip gelen de bir çok defa etrafından dolaştığı ve madenden ya da dışı cilalanmış mermerden yapılmış diye düşündüğü insansı şekiller. Bütün bu deneyimlerini şimdi görme duyusu ile bir araya getirmek ve böylece sadece tahminde bulunabildiği şeylerin doğruluğunu onaylamak istiyormuş. Şimdi kendi

ışığıyla yer altındaki bu sıra dışı kubbeyi aydınlatabileceğine inanıyor, bu sıra dışı nesneleri iyice tanımak için can atıyormuş. Hemen geri dönmüş ve tapınağa süzüldüğü o bildik yarığı bulmuş.

Oraya ulaştığında merakla çevresine bakınmış, parıltısı kubbenin altındaki her nesneyi aydınlatamasa da yakınındakiler yeterince seçiliyorlarmış. Som altından yapılmış saygın bir kral heykelinin durduğu parıldayan bir oyuga şaşkınlık ve huşu içinde bakmış. İnsan cüssesini aşsa bile uzun değil de daha kısa birine ait olduğu biçiminden anlaşılmış. İyi yapılmış bedenini sadece bir pelerin örtüyormuş, meşe yapraklarından bir taç da saçlarını tutuyormuş.

Yılan bu heykele bakar bakmaz kral konuşmaya başlamış ve sormuş: “Buraya nereden geldin?” – “Altınların bulunduğu kovuktan,” diye yanıt vermiş yılan. “Altından daha değerli olan nedir?” diye sormuş kral. “Işık,” diye yanıtlamış yılan. “Işıktan daha iç açıcı olan nedir?” diye sormuş öteki. “Konuşma,” demiş beriki.

Bu konuşma sırasında gözü yan tarafa kaymış ve bir sonrakı oyukta görkemli başka bir heykel olduğunu görmüş. Gümüş bir kral oturuyormuş, daha uzun ve inceymiş, süslü bir giysiye bürünmüş, tacı, kemeri ve asası değerli taşlarla bezenmiş, duyduğu gurur yüzüne yansımış, tam konuşacakmış ki mermer duvarda koyu renkli damarlardan biri birden ıslıl ıslıl olmuş ve hoş bir ışık bütün tapınağa yayılmış. Bu ışıpta yılan üçüncü kralı görmüş, bronzdan yapılmış, bütün heybetiyle orada oturuyormuş, topuzuna doğru eğilmiş, defne yaprağından bir taçla süslenmiş ve insandan çok bir kayayı andırıyormuş. Yılan biraz uzaktaki dördüncüye de bir bakmak istemiş, ama parıldayan damarın bir şimşek gibi çakıp kaybolmasıyla duvar açılmış.

Yarıktan içeriye giren orta boylu bir adam yılanın dikkatini üzerine çekivermiş. Köylü gibi giyinmiş, elinde de insanın alevinden gözünü ayıramayacağı küçük bir lamba var-

muş ve garip bir biçimde hiç gölge yapmadan bütün tapınağı aydınlatıyormuş.

Altın kral, “Işığımız varken neden geldin?” diye sormuş. – “Biliyorsunuz ki karanlık olanı aydınlatamam.” – “Krallığım sona erecek mi?” diye söze karışmış gümüş kral.” – “Er geç ya da asla,” diye yanıtlamış yaşlı adam.

Bronz kral güçlü bir sesle sormuş: “Ne zaman ayağa kalkacağım?” – “Yakında,” diye yanıtlamış adam. “Kiminle birlikte olacağım?” diye sormuş kral.

“Büyük kardeşlerinize,” demiş yaşlı adam. “Küçük ne olacak?” diye sormuş kral. “O oturacak,” diye yanıtlamış adam.

“Yorgun değilim ki,” diye kekeleyerek bağırmış dördüncü kral.

Bu konuşma sürerken yılan sessizce tapınağı dolaşmış, her şeyi incelemiş ve şimdi dördüncü krala yakından bakıyormuş. Bir sütuna dayanmış, gösterişli bedeni güzel olmaktan çok ağırmış. Ancak hangi madenden yapıldığı kolayca anlaşılamıyormuş. Dikkatle bakılırsa ağabeylerinin yapıldığı üç madenin karışımından yapılmış. Ancak anlaşılan döküm sırasında bu madenler çok iyi karışmamışlar; altın ve gümüş damarlar kütlede düzensiz dağılmış, hoş olmayan bir görünüm vermiş.

Bu arada altın kral adama sormuş: “Kaç sır biliyorsun?” – “Üç,” diye yanıtlamış adam. “En önemlisi hangisi?” diye gümüş kral söze karışmış. “Açık olanı,” diye yanıtlamış yaşlı adam. “Bize de açacak mısın?” diye sormuş bronz kral. “Dördüncüyü bilir bilmez,” demiş yaşlı adam. “Beni ne ilgilendirir!” diye mırıldanmış karışım kral kendi kendine.

“Dördüncüyü ben biliyorum,” diyen yılan adama yanaşmış, kulağına bir şeyler tıslamış. “Zamanı geldi!” diye güçlü bir sesle haykırmış yaşlı adam. Sözleri tapınakta yankılanmış, heykeller titremişler ve göz açıp kapayıncaya kadar yaşlı adam batıya, yılan da doğuya dönüp hızla kayanın yarıklarından geçip yok olmuşlar.

Yaşlı adamın geçtiği her geçit o geçer geçmez altınla dolmuş, elinde taşıdığı lambanın öyle bir özelliği varmış ki taşları altına, ağaçları gümüşe, ölü hayvanları değerli taşla dönüştürebiliyor, her madeni de yok edebiliyormuş. Ancak bu özelliğini gösterebilmesi için başka ışık olmadan yanması gerekiyormuş. Yakında bir başka ışık olduğunda lambadan sadece güzel bir ışık yayılıyor, canlı her şeye canlılık veriyormuş.

Yaşlı adam bir tepenin eteğindeki kulübesine gitmiş. Karısını son derece üzgün bulmuş. Ateşin yanında oturmuş ağlıyor, bir türlü keyfi yerine gelmiyormuş. “Ne kadar mutsuzum,” diye bağırmış. “Bugün bir yere gitmemeni söylememiş miydin?” – “Ne oldu ki?” diye sakın sakın sormuş yaşlı adam.

Hüngür hüngür ağlayarak, “Sen gider gitmez,” diye anlatmış, “kapıya gürültücü iki gezgin geldi, düşüncesizlik ettim içeri aldım. Saygıdeğer kişilere benziyorlardı, üzerlerinde bataklık yalazlarından alınmış alevden giysiler vardı. Eve girer girmez bana utanmazca sözler söylediler, o kadar ileri gittiler ki düşündükçe utancımдан yerin dibine geçiyorum.”

“Kuşkusuz,” demiş adam gülerek, “beyefendiler şaka yapmışlardır, yaşına hürmeten kibarlık göstermişlerdir.”

“Yaş mı?” diye bağırmış karısı, “ikide bir yaşımdan söz etmek zorunda mısın? Yaşım ne ki? Kibarlıkmış! Bir şey biliyorum herhalde. Çevrene bir bak, duvarlar nasıl görünüyor, yüz yıldan bu yana görmediğim eski taşlara bak: Bütün altını yalayıp yutmuşlar, nasıl da çabucak olduğuna inanamazsın, tadının bildiğimiz altından çok daha iyi olduğunu söyleyip durdular. Duvarları yalayıp tertemiz yaptıkça daha cesur göründüler ve gerçekten de kısa sürede çok daha büyük, geniş ve parlak oldular. Sonra yine haylazlığa başladılar, beni okşadılar, kraliçeleri olduğumu söylediler, ileri geri sallandılar, her yanlarından altınlar döküldü, bak orada koltuğun altın-

da nasıl parıldıyorlar. Ama nasıl bir felaket! Köpek birkaçını yemiş, bak ölmüş, orada ocağın yanında yatıyor, zavallı hayvan! Nasıl mutlu olabilirim ki? Onlar gittikten sonra fark ettim, yoksa borçlarını kayıkçıya götürmeye söz vermezdim.” – “Ne borcu?” diye sormuş yaşlı adam. “Üç lahana,” diye yanıtlamış karısı, “üç enginar, üç de soğan; sabah olduğunda nehre götürmeye söz verdim.”

“İstediklerini yapabilirsin,” demiş yaşlı adam, “belki bize yine yardımcı olurlar.”

“Yardımcı olurlar mı bilemem, ama söz vermişler, üstelik yemin de etmişler.”

Bu arada ocaktaki ateş alev almış, yaşlı adam kömürleri külle örtmüş, parıldayan altın parçalarını da yanına koymuş, böylece lambası yeniden tek başına ışık saçmaya başlamış; duvarlar altın kaplanmış, köpek de düşünülebilecek en güzel akik taşına dönüşmüş. Bu değerli taşın kahverengi ve siyah renkleri ender görülen bir sanat eseri oluşturmuş.

“Sepetini al,” demiş yaşlı adam, “akiki de içine koy; sonra da üç lahana, üç enginar, üç de soğan alıp nehre götür. Öğlen olduğunda yılan seni karşıya geçirir. Güzel zambağa git akiki ver! Nasıl dokunuşuyla bütün canlıları öldürebiliyorsa, canlandırabilir de... Böylece sadık bir yoldaş edinmiş olur. Üzülmemesini söyle, yakında kurtulacak, en büyük kader en büyük mutluluk olabilir. Çünkü zamanı geldi.”

Yaşlı kadın sepetini doldurmuş, gün ağarınca yola koyulmuş. Güneş karşı yakadan yükseliyor, nehrin parıltısı uzaklardan bile görülüyormuş. Yaşlı kadın sepet ağır geldiğinden yavaş yürüyormuş, ağırlık eden yalnızca akik değilmiş. Taşıdığı cansız şeylerin ağırlığını hissetmezmiş, genellikle sepeti başının üzerine yerleştirir, öyle taşımış. Ancak taze sebze ya da canlı küçük bir hayvan taşımak çok yorucuymuş. Canı sıkıla sıkıla bir süre yürümüş ki ansızın korkuyla durmuş, az kalsın ovayı kaplamış olan devin gölgesine basıyormuş. Nehirde yıkanan devi ise tam sudan çıkarken görmüş ve ondan

nasıl kaçacağını bilememiş. Dev onu görür görmez şakacı bir ifadeyle selamlamış, gölgesinin elleri de sepeti kavramış. İçinden bir lahana, bir enginar, bir de soğan alıp devin ağzına götürmüş, sonra dev yine nehre girmiş, böylece kadının yolu açılmış.

Geri dönüp eksilen sebzeleri bahçeden almaktansa yoluna devam etmenin daha doğru olacağını düşünmüş. Sonra da çabucak nehir kıyısına ulaşmış. Uzun süre oturup kayıkçının gelmesini beklemiş, sonunda kayığında ilginç bir yolcuyla kayıkçı görünmüş. Genç, soylu, yakışıklı bir adammış, ama kadın yeterince göremeden kayıktan inmiş.

“Ne getirdiniz?” diye seslenmiş yaşlı adam. “Bataklık yalazlarının borcu olan sebzeleri,” diyen kadın sepetteki sebzeleri göstermiş. Ancak her sebzededen ikişer tane olduğunu gören yaşlı adam çok öfkelenmiş, hiçbirini almayacağını söylemiş. Kadın alması için ısrar etmiş, taşıdıkları ağır olduğundan şimdi eve gidip getiremeyeceğini anlattıysa da yaşlı adamı ikna edememiş. Adam kararlıymış, onu ilgilendiren bir şey olmadığını söylemiş. “Yapabileceğim tek şey dokuz saat boyunca bir köşeye koymak, üçüncüleri nehre verinceye kadar hiçbir şeye el sürmemek,” demiş. Epey didişmişler, sonunda yaşlı adam demiş ki: “Bir yol daha var! Nehre karşı borcu üstlenirsen bu altı sebzeyi alırım, ama bir tehlike var!” – “Sözümü tutarsam ne tehlikesi olacak ki?” – “Elbette olmaz! Elini nehre sok,” diye sürdürmüş konuşmayı yaşlı adam “ve yirmi dört saat içinde borcunu ödeyeceğine söz ver.”

Yaşlı kadın söyleneni yapmış, ama sudan çıkardığı elinin kömür gibi kapkara olduğunu görünce korkudan ödü kopmuş. Öfkeyle adama dönmüş, en güzel yanının elleri olduğunu, yaptığı onca ağır işe karşın bedeninin bu soylu parçalarını bembeyaz tuttuğunu haykırmış. Hayal kırıklığı içinde eline bakmış, çıldırmış gibi, “Daha da kötüleşiyor, neredeyse yok olacak, ötekinden ne kadar küçük kaldı,” demiş.

“Şimdilik sadece öyle görünüyor,” demiş yaşlı adam, “ama sözünü tutmazsan gerçekten öyle olacak. El küçüldükçe küçülecek, sonunda görünmez olacak, yine de eskisi gibi kullanabileceksin. Eskiden yapabildiğin her şeyi yapabileceksin, ama kimse elini göremeyecek.” – “Kullanmamayı yeğlerim, kimsenin de bunu görmemesini,” demiş yaşlı kadın, “aslında bunun hiçbir anlamı yok, çünkü bir an önce bu kara deriden ve dertten kurtulmak için sözümü tutacağım.” Sonra da aceleyle sepetini alıp başının üstüne koymuş, yavaşça ve düşünceli düşünceli kıyıda yürümekte olan genç adamın peşinden seğirtmiş, soylu görünüşü ve garip giysisi onu çok etkilemiş.

Göğsü parlak bir zırhla örtülüymüş, güzel bedeninin her hareketinde sallanıyormuş. Omzunda mor bir pelerin asılıymış, açık olan başında dalgalı kahverengi saçları uçuşuyormuş, güneş ışınları güzel yüzünde ve biçimli ayaklarında parlıyormuş. Sıcak kumda yalın ayak yürürken derin bir acı bıraktığı bütün izlenimi bastırıyormuş.

Çenebaz yaşlı kadın sohbet etmeyi denediyse de o bir iki sözcükle geçiştiriyormuş, sonunda kadın güzel gözlerinin ilgisizliğinden yorgun düşmüş ve ayrılırken şunları söylemiş: “Bana göre çok yavaş yürüyorsunuz bayım, benim zamanım değerli; yeşil yılanın sırtında nehri geçmem, kocamın bu kıymetli hediyesini güzel zambağa vermem gerekiyor.” Sözlerini bitirince de hızlı hızlı yürümeye başlamış, ama genç adam da ona ayak uydurmuş. “Güzel zambağa mı gidiyorsunuz?” diye bağırmış, “o zaman *aynı* yere gidiyoruz demektir. Nasıl bir hediye götürüyorsunuz?”

“Bayım,” diye kadın karşılık vermiş, “sorduğum onca soruyu tek kelimeyle geçiştirdikten sonra benim sırlarımı böyle sorgulamanız hiç de hoş değil. Ancak değiş tokuş yapar, başınızdan geçenleri bana anlatacak olursanız, ben de durumumu ve hediyesi anlatmaktan kaçınmam.” Hemen-cecik anlaşılmışlar. Kadın başına gelenleri, köpeğinin geçmişi- ni anlatmış, o biricik hediye- yi görmesine de izin vermiş.

Genç adam doğal sanat eserini sepetten çıkarmış, sakın sakın dinleniyormuş gibi duran köpeği kollarının arasına almış. “Mutlu hayvan!” diye ağlamış, “Elleriyle sana dokunacak, sana can verecek, oysa yaşayan biri eli değmesin, başına kederli bir olay gelmesin diye ondan bucak bucak kaçır. Neden ‘kederli’ diyorum ki? Bakışıyla yaralanmak onun ellerinde ölmekten çok daha acı ve korkutucu! Bakın bana,” demiş kadına, “onca yıl o kadar acı çektim ki. Savaşta onurla giydiğim bu zırhı ve akıllıca bir yönetim sonucu kazandığım bu pelerini kaderim bana işe yaramaz bir yük ve anlamsız bir süs olarak bıraktı. Tacım, asam, kılıcım, hepsi elimden gitti, yeryüzünün diğer evlatları gibi ben de çıplak ve yoksulum; çünkü mavi gözleri öylesine acımasız ki canlı her varlığın gücünü tüketiyor, dokunuşuyla ölmeyenler de bir canlı cenazeye dönüyorlar.”

Ne yaptığı, ne çektiği konusunda dert dinlemek istemeyen kadını merak içinde bırakarak böyle yakınmayı sürdürmüştü. Kadıncağzı ne babasının, ne de krallığının adını öğrenebilmişti. Genç adam, güneş ışınları ile göğsünün sıcaklığının sanki canlıymış gibi ısıttığı taş kesilmiş köpeği okşamış. Elinde lambayla dolaşan adam hakkında, kutsal ışığın etkileri hakkında bir sürü soru sormuş, sanki kederine bir çözüm arar gibiymiş.

Böyle konuşurken, bir yakadan öbürüne uzanan, güneşin altında parlaklığı göz alan o köprünün büyük kemerini uzaktan görmüşler. Bu yapıyı hiç böyle görkemli görmediklerinden ikisi de hayran olmuşlar. “Nasıl!” diye haykırmış prens, “Sanki yeşim taşı ve yeşil kuvarstan yapılmış gibi gözümüzün önünde, yeterince güzel değil miydi? Zümrüt, krizopraz ve zebercetin nefis bir karışımı gibi görünürken üzerine basmaktan korkulmaz mı?” İkisi de yılanın geçirdiği değişimi bilmiyormuş, çünkü her gün öğle zamanı nehrin üzerinde bir yakadan ötekine uzanarak bir köprüye dönüşen yilandan başkası değildi. Gezgindir saygıyla üzerine çıkar, sessizce karşıya geçerlermiş.

Onlar karşı kıyıya geçtikten hemen sonra köprü sallanıp hareket etmeye başlamış, kısa sürede suya değmiş ve her zamanki biçimiyle yeşil yılan da arkalarından karaya çıkmış. Sırtında karşıya geçmelerine izin verdiği için teşekkür ederken, göremeseler de kendilerinden başka birilerinin daha orada olduğunu hissetmişler. Yanı başlarında bir tıslama duymuşlar, yılan da aynı anda bir tıslamayla yanıt vermiş, kulak kabartmışlar ve sonunda şu sözleri duyabilmişler: “Önce kendimizi tanıtmadan,” diyormuş değişen sesler, “güzel zambağın parkına göz atacağız, sonra da gece bastırıldığında bizi şık ve bakımlı halimizle o kusursuz güzelliğe takdim etmeniz için sizi bulacağız. Büyük gölün kıyısında buluşalım.” – “Olur,” diye yanıtlamış yılan, tıslayan ses de yok oluvermiş.

Bizim üç gezgin hangi sırayla o güzel hanımefendinin karşısına çıkacaklarını, çünkü çevresinde ancak kaç kişi bulunabileceğini, derin bir acıya maruz kalmamaları için yanına tek tek girilmesine izin verildiğini konuşmuşlar.

Bahçeye önce sepetinde değişime uğramış köpeğiyle yaşlı kadın gelmiş, beyaz zambağa bakınmış, bulması hiç de zor olmamış, çünkü arp çalıp şarkı söylüyormuş, en güzel tınılar önce durgun suyun yüzeyinde daireler oluşturuyor, sonra hafif bir esintiyle otları ve çalıları kımıldatıyormuş. Görkemli bir ağaç kümesinin gölgesinde, yemyeşil bir yerde oturuyormuş, ilk anda yaşlı kadının gözlerini, kulaklarını ve kalbini yeniden büyülemiş; hayranlıkla yaklaşıırken son gördüğünden bu yana daha da güzelleştiğine yemin etmiş. Daha yaklaşımadan genç kıza selam vermiş ve iltifat etmiş: “Sizi görebilmek ne büyük mutluluk! Cennet varlığınızın çevresinde yayılıyor! Arpı ne güzel tutuyorsunuz, kollarınız ne kadar yumuşak sarmış, ne güzel göğsünüze dayamışsınız, narin parmaklarınızın dokunuşuyla ne zarif sesler çıkarıyor! Burada olmalarına izin verilenler ne kadar şanslı!”

Bunları söylerken iyice yaklaşmış, beyaz zambak gözlerini kaldırmış, ellerini arptan çekmiş ve şunları söylemiş:

“Zamansız övgülerle beni üzme! Mutsuzluğum daha da artıyor. Bakın ayağımın dibinde arpa konarak şarkılarıma eşlik eden zavallı kanaryam cansız yatıyor, bana dokunmaması konusunda özenle eğitilmişti; ancak bu sabah daha yeni uyanmış, hafif bir sabah şarkısı çalıyordum, küçük şarkıcım da her zamankinden çok daha güzel şakırken ansızın başımın üstünden bir atmaca geçti, zavallı küçük yaratık öyle korktu ki göğsüme sığındı ve anında aramızdan ayrılan yaşamının son nağmelerini duydum. Gerçi o haydut atmaca bakışlarıma yakalandı ve kendinden geçip taş gibi suya düştü, ama onun cezalandırılmasının bana ne yararı olabilir ki! Biriciğim öldü, mezarı yalnızca bahçemdeki kederli çalıları çoğaltacak.”

“Güzel zambak, güçlü olun!” diye konuşmuş kadın, bir yandan da mutsuz genç kızın anlattıklarıyla gözüne dolan yaşları siliyormuş. “Toparlanın, kocam size şunları söylememi istedi: Kendinizi harap etmeyin, en büyük keder en büyük mutluluğun habercisi olabilir, çünkü zamanı geldi. Gerçekten de,” diye devam etmiş, “dünya giderek garipleşti. Elime bakın, nasıl kapkara oldu! Daha da küçülecek, tamamen yok olmasını önlemek için acele etmeliyim! Neden bataklık yalazlarına hizmet sunmam gerekiyormuş, neden devle karşılaştım, neden elimi nehre soktum? Bana bir lahana, bir enginar, bir de soğan verebilir misiniz? Onları çabucak nehre götüreyim de elim eskisi gibi, neredeyse sizinkinin yanına yaraşacak kadar bembeyaz olsun.”

“En iyi ihtimalle lahanayla soğanı bulabilirsin, ama enginarı boşuna ararsın. Bahçemdeki bitkilerin ne çiçeği, ne de meyvesi var; ancak kırdığım her dal, sevdiğim birinin mezarına diktiğimde hemen yeşerir, boy atar. Ne yazık ki bunların hepsinin, bütün bu çalılardan, bütün bu ağaçların büyümesini seyrettim. Çam ağacından şemsiyeler, servi ağacından dikili taşlar, meşe ve kayın ağaçlarından sütunlar, hepsi vaktiyle kurak toprağa ellerimle kederli bir anıt olarak diktiğim küçük filizlerdi.”

Yaşlı kadın bu sözleri pek de can kulağıyla dinlememiş, beyaz zambağın karşısında yitirdiği her dakikada daha da kararan ve küçülen elinden gözlerini ayıramıyormuş. Sepetini alıp ayrılacaktı ki en önemli şeyi unuttuğunu anımsamış. Taşa dönüşmüş köpeğini sepetten çıkarmış, beyaz zambaktan uzak olmayan bir yerde otların üzerine koymuş. “Kocam,” demiş, “bu yadigârı size gönderdi, dokunuşunuzla bu değerli taşa can verebileceğinizi biliyorsunuz. Bu güzel ve sadık köpek sizi çok eğlendirecektir, onu yitirmekten duyacağım üzüntüyü yalnızca sizin yanınızda olduğunu bilmem hafifletecektir.”

Güzel zambak hayvana sevinçle ve apaçık bir hayranlıkla bakmış. “Bana umut veren birçok işaret bir araya gelmiş,” demiş, “ama aah! Bunca talihsizlik çevremizi sarmışken en güzel şeylerin çok yakında olduğunu düşünmek yalnızca tabiatımızdan kaynaklanan bir kuruntu değil mi?”

Bunca işaret benim ne işime yarar?
Kuşumun ölümü, dostumun kara eli?
Taştan bir köpek, eşi benzeri mi var?
Onu bana gönderen lamba değil mi?

Uzakta bütün insani zevklerden,
Kucağına terk edildiğim üzüntü.
Ah tapınak nehirde değil neden!
Ah neden yapılmadı bu köprü!”

Yaşlı kadın beyaz zambağın arpiyla çalıp söylediği, başka herkesi hayran bırakacak bu şarkıyı sabırsızlıkla dinlemiş. İzin alıp ayrılmak üzereymiş ki yeşil yılanın gelmesi onu alıkoymuş. Yılan şarkının sonunu duymuş, bu nedenle hiç kuşku duymadan güzel zambağa cesaret vermiş.

“Köprüyle ilgili kehanet gerçekleşti,” demiş, “kemerin nasıl görkemli görüldüğünü bu iyi kadına sorun. Sadece mat yeşim taşı, sadece yeşil kuvars olan, olsa olsa üstünden geçerken kenarları parlayan köprü, şimdi saydam bir değerli

taşa dönuştü. Hiçbir beril bu kadar berrak, hiçbir zümrüt bu kadar güzel renkte olamaz.”

“Size mutluluk dilerim,” demiş zambak, “ancak kehanetin daha gerçekleşmediğini düşündüğüm için beni bağışlayın. Köprünüzden sadece yayalar geçebiliyor, oysa atların, arabaların ve her türden yolcunun aynı anda karşıdan karşıya geçebileceğine söz verilmişti. Kendiliğinden nehirden yükselecek büyük sütunlar konusunda da kehanette bulunulmamış mıydı?”

Hâlâ eline bakmakta olan kadın burada konuşmayı bölerek izin istemiş. “Biraz bekle,” demiş güzel zambak, “zavallı kanaryamı da birlikte götür. Lambaya söyle, onu güzel bir topaza dönuştürsün, o zaman dokunuşumla onu yeniden hayata döndürebilirim; böylece o ve sizin sadık köpeğiniz en iyi arkadaşlarım olacak. Ancak acele edin, günbatımıyla birlikte zavallı kuş çürümeye başlayacak ve güzelliğini bir arada tutan bağlar sonsuza kadar kopmuş olacak.”

Yaşlı kadın kuşun küçük ölüsünü yumuşak yapraklarla sararak sepetine yerleştirmiş ve yola koyulmuş.

“Gerisi ne durumda olursa olsun,” diye devam etmiş yılan, “tapınak inşa edildi.”

“Ancak nehrin yanında değil,” demiş güzel zambak.

“Henüz yeryüzünün derinliklerinde yatıyor,” demiş yılan, “kralları gördüm ve onlarla konuştum.”

“Ne zaman yeryüzüne çıkacak?” diye sormuş zambak.

Yılan yanıtlamış: “Tapınakta şu sözlerin yankılandığını duydum: ‘Zamanı geldi!’”

İç açan bir neşe güzel zambağın yüzünde yayılmış. “Bugün bu güzel sözü ikinci kez duyuyorum. Üçüncü kez ne zaman duyabileceğim acaba?”

Ayağa kalkmış, aynı anda sevimli bir kız çalılarının arasından çıkmış, arpını almış. Onu bir başkası izlemiş, o da zambağın oturduğu oymalı fildişi sandalyeyi ikiye katlamış ve gümüş minderi kolunun altına sıkıştırmış. Elinde büyük,

üzeri incilerle süslü bir şemsiye taşıyan bir üçüncüsü görünmüş, zambağın yürüyüş yapmak isteyip istemediğine bakmış. Bu üç kızın güzelliğini anlatacak söz bulunamazmış, güzellikleri zambağın güzelliğini daha da artırıyormuş, ancak kimsenin güzelliği onunkine yaklaşılamazmış.

Bu arada güzel zambak harikulade köpeğe hayranlıkla bakmaktaymış. Eğilip dokununca köpek doğrulmuş, çevresine bakınmış, sağa sola koşmuş, sonra da kendisine can vereni dostça selamlamış. O da köpeği kollarının arasına almış, göğsüne bastırmış. “Ne kadar üşümüştün,” demiş, “yarı canlı olsan da hoş geldin, seni şefkatle seveceğim, birlikte güzel oyunlar oynayacağız, seni tatlı tatlı okşayacağım ve sımsıkı göğsümde tutacağım.” Sonra yere bırakmış, biraz uzaklaşmasını beklemiş, yeniden çağırmış, onunla öylesine eğlenmiş, peşinden koşmuş, otların üzerinde yuvarlanmış ki az önceki üzüntüsü göreni nasıl acısına ortak ediyorsa, şimdi böyle keyifli gören biri de neşesini paylaşmadan duramazmış.

Bu mutluluk, bu keyifli oyun üzgün genç adamın gelmesiyle yarıda kesilmiş. Zaten bildiğimiz haliyle içeri girmiş, yalnızca günün sıcaklığı onu daha da bitkin düşürmüştü ve sevdiğinin karşısında her geçen an daha rengi soluyormuş. Elinin üstünde bir güvercin gibi kıpırdamadan duran bir atmaca varmış.

“Bu yaptığın hiç de hoş değil!” diye bağırmış zambak, “bu lanet hayvan, bu canavar bugün benim küçük şarkıcıyı öldürdü.”

“Bu zavallı kuşu suçlama,” diye yanıt vermiş genç adam, “kendine ve kaderine bak, izin ver de kederimin yoldaşı ile dost olayım.”

Bu arada köpek türlü şaklabanlıklar yaparak güzel zambağı eğlendirmeyi sürdürmekteymiş, o da sevdiği hayvana dostça karşılık vermiş. Korkutmak için ellerini çırpmış, sonra onu göğsüne bastırmak için peşinden koşmuş. Kaç-

tığında onu yakalamaya çalışmış ve sokulmaya çalıştığında kovalamış. Genç adam ses çıkarmadan, ama gittikçe artan bir öfkeyle izliyormuş, ancak sonunda ona iğrenç gelen bu çirkin hayvanı kollarının arasına alıp da bembeyaz göğsüne bastırduğunda, kara burnunu o tanrısal dudaklarıyla öptüğünde kendini tutamamış, çaresizce bağırmuş: “Kara bahtım yüzünden belki de senden daima ayrı kalacak olan, senin yüzünden her şeyi, hatta kendimi kaybeden ben, böyle bir hilkat garibesinin sana mutluluk verdiğini, ilgini çektiğini, kollarında huzur bulduğunu seyretmek zorunda mıyım? Hâlâ bir oraya bir buraya savrulmam, nehrin hüznünlü akışına bir yukarıdan bir aşağıdan bakmam mı gerekiyor? Hayır, hâlâ yüreğimde o eski kahramanlığımın bir kıvılcımı yatıyor ve şu an alevi son kez parlıyor. Taşlar göğsünde huzura erebiliyorsa taş olmak isterim, dokunuşun öldürüyorsa senin ellerinde ölmeyi arzu ederim.”

Bunları söylerken yaptığı sert bir hareketten ürken atmaca elinden uçuvermiş; genç adam da korumak için beyaz zambağa koşmuş, zambak onu uzak tutmak için ellerini iki yana açmış, ama bu hareketiyle ona sadece daha erken dokunmuş. Bilincini yitirmiş ve zambak dehşetle o güzel yükü göğsünde hissetmiş. Beyaz zambak bir çığlık atarak geri çekildiyse de zarif genç kollarının arasından cansız yere düşmüş.

Felaket gerçekleşmiş! Tatlı zambak hareketsiz yerde yatan cansız bedene bakakalmış. Kalbi artık çarpmıyor gibiymiş, gözlerinden bir damla yaş gelmiyormuş. Köpek hoplayıp zıplayarak boşuna dikkatini çekmeye çalışıyormuş, dostuyla birlikte bütün dünya da ölmüş. Sessiz çaresizliği yardım aramıyormuş, hiçbir yardımın işe yaramayacağını biliyormuş.

Bunlar olurken yılan da boş durmamış, yardımcı olmak ister görünüyormuş, gerçekten de yaptığı garip hareketler hiç olmazsa felaketin takip eden korkutucu sonuçlarını bir

süre önlemeye yaramış. Kıvrak bedeniyle cesedin çevresinde bir çember oluşturmuş, kuyruğunu dişlerinin arasına alarak öyle sessizce orada kalmış.

Çok geçmeden güzel hizmetkârlarından biri fildişi sandalyeyi getirmiş, sevecen tavırlarla güzel zambağı oturtmuş, ardından ateş rengi bir örtüyle ikincisi gelmiş ve örtmekten çok bununla sahibesinin başını süslemiş, üçüncüsü de arpı getirmiş; o da görkemli aleti göğsüne dayayıp tellerinden birkaç tını çıkarmış ki ilk gelen hizmetkâr elinde yuvarlak bir aynayla yeniden gelmiş, zambağın tam karşısına yerleştirmiş, böylece gözü aynaya iliştiğinde doğada bulunabilecek en olağanüstü güzelliği görebilmesini sağlamış. Acı güzelliğini, örtü çekiciliğini, arp da zarafetini artırmış, üzgün halinin düzelmesini ne kadar istesiniz de şimdiki imgesinin sonsuza kadar kalmasını da o kadar istemişsiniz.

Donuk donuk aynaya bakarken tellerden insanın içine dokunan tınılar çıkarmış, duyduğu acı artmış gibi görünüyor, teller de feryatlarla yanıt vermişler; şarkı söylemek için birkaç kez ağzını açtıysa da sesi çıkmamış, acısı göz yaşlarına dönüşmüş, iki kız kollarından tutmuşlar, arp kucağından kaymış, ama eli çabuk hizmetkârlardan biri yere düşmeden yakalamış ve içeri götürmüştü.

Yılan, “Bizi güneş batmadan lambalı adama kim götürecekt?” diye yavaş ama duyulabilecek bir sesle tıslamış, kızlar birbirlerine bakmışlar, zambağın gözyaşları daha da artmış. İşte tam bu sırada kolunda sepetiyle yaşlı kadın nefes nefese geri gelmiş. “Yolumu şaşırdım, üstelik de sakatlandım!” diye bağırarak, “Görüyor musunuz, elim neredeyse tamamen yok olmuş. Nehre borçlu olduğum için ne kayıkçı, ne de dev beni karşıya geçiriyor; ödül olarak yüz lahana, yüz de soğan önerdim, üçten fazlasını istemiyorlar ve bu çevrede enginar da yok.”

“Kendi derdinizi bir yana bırakın da bize yardım edin,” demiş yılan, “belki böylece kendinize de yardımcı olmuş

olursunuz. Gidebildiğiniz kadar hızlı gidin, bataklık yalazlarını arayın, hava hâlâ aydınlık olduğundan onları göremeyebilirsiniz, ama belki kahkahalarını, oraya buraya uçuştuklarını duyabilirsiniz. Ellerini çabuk tutabilirlerse devin gölgesinde nehri geçebilir, lambalı adamı bulup buraya gönderebilirler.”

Kadıncağz elinden geldiği kadar hızlı davranmış, ikisinin dönmesini beklerken yılan da en az zambak kadar sabırsız görünüyormuş. Ne yazık ki batan güneşin ışınları artık sadece ağaçların tepelerini parlatıyor, denizin ve tarlanın üzerine uzun gölgeler düşüyormuş; yılan sabırsızca kıpırdanmış, zambağın gözyaşları sel olmuş.

Bu sırada yılan dört bir yana göz kulak olmaktaymış, çünkü her an güneşin batacağından, büyülu çemberin bozulacağından ve yakışıklı gencin geri getirilemeyeceğinden korkuyormuş. Sonunda gökyüzünde prensin pembe-kırmızı atmacasının süzüldüğünü, güneşin son ışınlarının göğsüne vurduğunu fark etmiş. Bu iyi işaret yüzünden sevinçle titrerken yanılmıyormuş, çünkü kısa bir süre sonra da adamın elinde lambasıyla sanki ayağında kayak varmış gibi suyun üzerinde süzülerek yaklaştığını görmüş.

Yılan duruşunu değiştirmemiş, ama zambak ayağa fırlayarak bağırmış: “Tam sana ve lambana ihtiyacımız olduğu anda hangi iyi ruh seni buraya gönderdi?”

“Lambamın ruhu uyardı beni,” diye yanıtlamış yaşlı adam, “atmaca da buraya getirdi. İhtiyaç olduğunda lambamın ışığı yanıp söner, ben de gökyüzüne bakar bir işaret ararım, bir kuş ya da bir göktaşı gitmem gereken yeri gösterir. Sakin olun güzel kızlar! Yardım edip edemeyeceğimi bilmiyorum; tek bir kişinin yardımı işe yaramaz, uygun zamanda birden çok kişinin yardımının birleştirilmesi gerekir. Bekleyelim ve umudumuzu koruyalım.” Sonra da yılan dönmüş, “Çemberi bozma,” demiş ve yanı başındaki tepeye oturup cansız bedeni aydınlatmış. “Kanaryayı da buraya

getirip çemberin içine koyun,” demiş. Kızlar küçük kuşun cansız bedenini yaşlı kadının bıraktığı sepetten çıkarmışlar ve adamın dediğini yapmışlar.

Bu arada güneş batmış ve karanlık çöktüğünde kendine özgü ışığıyla parlamaya başlayan sadece yılan ve yaşlı adamın lambası değilmiş, zambağın örtüsü de kendiliğinden hafifçe ısıldıyor, soluk yanaklarına ve beyaz giysisine sabah kızılığı gibi renk veriyormuş. Herkes ses çıkarmadan birbirine bakıyormuş, umut endişe ve üzüntüyü hafifletmiş.

Bu yüzden yaşlı kadının yanında iki neşeli alevle gelmesi hiç de tatsız kaçmamış, gerçi son derece inceldiklerinden çoktan yok olmaları gerekirmiş, ama yine de prenses ve diğer kadınlar karşısında çok zarif davranıyorlarmış. Alışlageldik sözleri büyük bir güvenle, etkili bir biçimde söylemişler, ancak parıldayan örtüden zambağa ve yanındakilere yayılan ışık özellikle dikkatlerini çekmiş. Kadınların yavaşça gözlerini kaçırmaları güzelliklerini daha da artırmış. Yaşlı kadın dışında herkes memnun ve sessizmiş. Her ne kadar kocası lambası aydınlattığı sürece elinin daha fazla küçülmeyeceğini söylemişse de her şey böyle gidecek olursa, gece yarısından önce bu kıymetli organının yok olacağından yakınmış durmuş.

Lambalı yaşlı adam bataklık yalazlarının konuşmalarını dikkatle dinlemiş, zambağın bu konuşulanlardan hoşnut olduğunu ve eğlendiğini görmüş. Gece yarısının geldiğinin kimse farkına varmamış, yaşlı adam yıldızlara baktıktan sonra konuşmaya başlamış: “Bu mutlu saatte birlikteyiz, herkes görevini bilsin, kendi işini yapsın; nasıl genel bir mutsuzluk şahsi sevinçleri yok ediyorsa, ortaya çıkacak olan ortak mutluluk da şahsi acıları silip atacaktır.”

Bu sözleri müthiş bir curcuna izlemiş, çünkü orada bulunan herkes kendisi için konuşuyor ve yüksek sesle neler yaptığını anlatıyormuş, sadece üç kızın hiç sesi çıkmıyormuş, biri arpın, ikincisi şemsiyenin, üçüncüsü de koltuğun

yanında uyuya kalmış, iyice geç olduğundan kimse onları suçlayamazmış. Işıldayan gençler hizmetkârlar hakkında bir iki güzel söz söyledikten sonra bütün iltifatlarını güzeller güzeli zambağa yöneltmişler.

Yaşlı adam atmacaya, “Aynayı al!” demiş, “Günün ilk ışınlarını üç uykucuya yansıt ve onları uyandır.”

Yılan kıpırdanmaya başlamış, çemberi bozmuş ve yavaşça büyük kıvrımlar çizerek nehre yönelmiş. İki bataklık yalazı da ağır ağır onu izlemişler, gören de doğadaki en ciddi alevler olduklarını düşünürmüş. Yaşlı kadın ve kocası o ana kadar yumuşak ışığı pek fark edilmeyen sepeti almışlar, iki yanından tutarak çekmişler, sepet gittikçe büyümüş ve ısıldamış; gencin cansız bedenini içine yerleştirmişler, göğsüne de kanaryayı koymuşlar; sepet yükselmiş ve yaşlı kadının başının üzerinde süzölmüş, kadın da bataklık yalazlarının peşinden gitmiş. Güzel zambak köpeği kollarının arasına almış, yaşlı kadının peşine takılmış, lambalı adam da arkalarından yürümüş, böylece etraf bu birbirinden farklı ışıklarla acayip bir biçimde aydınlanmış.

Nehre ulaştıklarında görkemli bir kemerin iki yakayı birleştirdiğini şaşkınlıkla görmüşler, yardımsever yılan onlara pırıl pırıl bir yol hazırlamış. Gündüzleri köprüyü oluşturan saydam değerli taşlara hayran kalınırken, gece de o ısıldayan görkemine hayran kalınıyormuş. Kemer en yüksek yerinde sivrilererek karanlık gökyüzüne uzanıyor, ama aşağıda canlı ışınlar çevreye yayılıyor ve yapının sağlamlığını gösteriyormuş. Kafile yavaşça üzerinden geçmiş, uzaklarda kulübesinde oturmakta olan kayıkçı parıldayan kemere ve üzerinden geçen acayip ışıklara hayretle bakmış.

Daha anca karşı kıyıya ulaşmışlar ki köprü her zaman olduğu gibi sallanmaya ve dalgalanarak suya doğru alçalmaya başlamış. Hemen ardından yılan karaya çıkmış, sepet yere inmiş ve yılan yine çevresinde bir çember oluşturmuş, yaşlı adam önünde eğilmiş ve sormuş: “Neye karar verdin?”

“Başkası tarafından kurban edilmektense kendimi kurban etmeye,” diye yanıt vermiş yılan, “ama bana söz ver, kıyıda en küçük bir taş bile bırakmayacaksın.”

Yaşlı adam söz vermiş, sonra da güzel zambağa dönmüş, “Sol elinle yılanı, sağ elinle de sevgiline dokun!” demiş. Zambak diz çökmüş, yılanı ve cansız bedene dokunmuş. Genç adam göz açıp kapayıncaya kadar hayata dönmüş, sepette doğrulup oturmuş. Zambak ona sarılacakmış ki yaşlı adam durdurmuş, gencin ayağa kalkmasına, sepetten ve çemberden çıkmasına yardım etmiş.

Genç adam ayakta durmuş, kanarya da omzunda kanat çırpıyormuş, ikisi de tekrar canlıymışlar, ama ruhları daha geri dönmemiş; yakışıklı gencin gözleri açılmış, ancak hiçbir şey görmüyormuş, her şeye boş boş bakıyormuş; yavaş yavaş olan biten karşısında duyulan şaşkınlık azalıyormuş ki yılanın nasıl tuhaf bir biçimde değiştiğinin farkına varmışlar. O güzel zarif bedeni parçalanıp yüzlerce binlerce parlak değerli taşla dönmüş, sepetini almaya giden yaşlı kadın yanlışlıkla ona çarpmış ve ortada artık yılan diye bir şey yokmuş, otların üstünde ışıldayan değerli taşlardan güzel bir çember varmış sadece.

Yaşlı adam karısının da yardımıyla taşları toplamış, sepete koymuş. Sonra ikisi birlikte sepeti nehrin kıyısına, yüksek bir yere götürmüşler, adam güzel zambakla karısının birkaç parçayı saklama isteklerine kulak asmadan hepsini nehre boşaltmış. Taşlar parlayan ve göz kırpan yıldızlar gibi dalgalara karışmış, uzaklara mı gittikleri, dibe mi çöktükleri bilinmemiş.

Yaşlı adam bataklık yalazlarına dönerek, “Baylar,” demiş saygılı bir sesle, “size şimdi yolu göstereceğim, geçidi de açacağım, bu defa kapısından geçmek zorunda olduğumuz ve kilidini sizden başka kimsenin açamayacağı tapınağa girmemizi sağladığınızda bize büyük bir hizmette bulunmuş olacaksınız.”

Bataklık yalazları anlayışla eğilmişler ve geride kalmışlar. Lambalı yaşlı adam adım attıkça açılıp yol veren kayalara tırmanmış, genç adam neredeyse kurulmuş gibi onu izlemiş, beyaz zambak sessiz ve kuşkulu, biraz geriden gelmiş, yaşlı kadın geride kalmak istememiş ve elini uzatmış ki kocasının elindeki lambanın ışığı aydınlatılsın. Şimdi kafilenin en gerisinden bataklık yalazları geliyormuş, alevlerinin uçları birbirine değiyor, birbirleriyle konuşmaya dalmış gibi görünüyormuş.

Çok geçmeden kabile kendini büyük bir demir kapının önünde bulmuş, kapının kanatları altın bir kilitte kilitliymiş. Yaşlı adam bataklık yalazlarını yanına çağırmış, cesaretlendirmeye pek gerek yokmuş, sivri alevleriyle kilidi ve sürgüyü yemeye başlamışlar.

Madeni bir gürültü yükselmiş ve kapılar açılıvermiş, kralların tapındaki değerli heykelleri içeri dolan ışıkla aydınlanmış. Hepsi bu saygıdeğer hükümdarların önünde eğilmişler, özellikle bataklık yalazları bunu biraz abartmışlar.

Biraz durakladıktan sonra altın kral sormuş: “Nereden geliyorsunuz?” – “Yeryüzünden,” diye yanıtlamış yaşlı adam. “Nereye gidiyorsunuz?” diye gümüş kral sormuş. “Yeryüzüne,” demiş yaşlı adam. “Bizden ne istiyorsunuz?” diye bronz kral sormuş. “Saygılarımızı sunmak,” diye yanıtlamış yaşlı adam.

Karışım kral da soru soracaktı, ama altın kral çok yakınına sokulmuş olan bataklık yalazlarına dönmüş, “Benden uzak durun,” demiş, “benim altınım size yaramaz.” Bunun üzerine gümüş krala dönüp sırtlanmışlar, üzerindeki giysi sarımtırak yansımalarla pek güzel parlıyordu. “Hoş geldiniz!” demiş, “Ama sizin yemeğiniz olamam, karnınızı başka yerde doyurun, ama bana ışığınızı getirin.” Ondan da uzaklaşıp, onları fark etmemiş gibi görünen bronz kralın yanından geçmişler, karışım kralın önünde durmuşlar. Kekeleyen bir sesle, “Yeryüzüne kim hükmedecek?” diye sormuş.

“Kim ayaklarının üstünde durabilirse“ diye yanıtlamış yaşlı adam. “Bu benim!” demiş karışım kral. “Bunu göreceğiz,” demiş yaşlı adam, “çünkü zamanı geldi.”

Güzel zambak yaşlı adamın boynuna sarılıp onu içinden gelerek öpmüş. “Kutsal babacığım,” demiş, “sana binlerce kez teşekkür ederim, bu anlamlı sözü üçüncü kez duyuyorum.” Tam cümlesini bitirmiş ki yaşlı adama daha sıkı sarılmış, çünkü altlarındaki toprak sallanmaya başlamış; yaşlı kadınla genç adam da birbirlerine tutunmuşlar, sadece kıpır kıpır kıpırdayan bataklık yalazları hiçbir şeyin farkında de-ğillermiş.

Bütün tapınak demir alıp limandan uzaklaşan bir gemi gibi ağır ağır hareket ediyormuş, sanki o ilerledikçe toprağın derinlikleri önünde ikiye ayrılıyormuş. Hiçbir şeye çarpma-mış, yoluna hiçbir kaya çıkmamış.

Biraz sonra da kubbe açılmış, içeriye ince ince yağmur yağmaya başlamış; yaşlı adam zambağı daha da sıkı tutmuş, şunları söylemiş: “Nehrin altındayız, yakında hedefe ulaşacağız.” Çok geçmeden hareketin durduğunu düşünmüşler, ama bu aldatıcıymış: Tapınak yukarı çıkıyormuş.

O sırada başlarının üstünde değişik bir gürültü olmuş. Açık kubbeden içeriye tahta parçaları, direkler düşmeye başlamış. Zambakla yaşlı kadın yana sıçramışlar, lambalı adam genci tutarak olduğu yerde kalmış. Kayıkçının kulübesi –tapınak yükselirken yerinden kopup toprağın içine gömüldüğü için– parça parça içeri düşmüş ve yaşlı adamla gencin üzerine yığılmış.

Yaşlı kadın yüksek sesle haykırmış, tapınak ansızın karaya oturan bir gemi gibi sarsılmış. Kadınlar korkuyla alacakaranlıkta kulübeye koşmuşlar, kapılar sımsıkı kapalıymış, yumrukladılsa da kimse yanıt vermemiş. Daha çok yumruklamışlar, sonunda kapıdan bir şingirtı yükseldiğinde de az şaşırmamışlar. İçerideki lambanın gücüyle kulübenin içi gümüşe dönüşmüş. Kısa bir süre içinde görünüşü de de-

ğışmış, o değerli maden tahtaların, direklerin ve kirişlerin rastgele biçimini terk ederek ince bir işçiliği olan görkemli bir yapı haline gelmiş. Şimdi büyük tapınağın ortasında görkemli küçük bir tapınak ya da dilerseniz tapınağa yaraşır bir sunak duruyormuş.

İçeriden bir merdivenle soylu genç yükselmiş, lambalı adam onu aydınlatıyormuş ve kısa, beyaz giysili, elinde gümüşten bir kürek bulunan bir başkası da onu koruyor gibiymiş, bunun dönüşüme uğrayan kulübede eskiden oturan kayıkçı olduğu anlaşılmış.

Güzel zambak tapınaktan sunağa giden merdivene çıkmış, ama hâlâ sevdiğinden uzakta durmak zorundaymış. Lambanın ortada olmadığı sürede eli daha da küçülmüş olan yaşlı kadın bağırmış: “Mutsuzluğum daha sürecektir mi? Bunca mucize içinde elimi kurtaracak bir mucize yok mu?” Kocasını açık olan kapıyı göstermiş: “Görmüyor musun, gün ışıyor. Acele et, git de nehre gir.” – “Ne de güzel bir öneri!” diye haykırmış kadın, “Baştan ayağa kararıp da kaybolayım, daha borcumu ödemedim ki!” – “Git!” demiş yaşlı adam, “Dediğimi yap! Borcun ödendi.”

Yaşlı kadın koşarak gitmiş ve o anda güneşin ilk ışınları kubbenin üzerine düşmüş. Yaşlı adam delikanlı ile genç kızın arasına girmiş ve yüksek sesle bağırmış: “Yeryüzüne hükmeden üç şey var: Akıl, görünüm ve güç.” İlk sözcükle altın kral, ikincisiyle gümüş kral, üçüncüsüyle de bronz kral yavaşça yerlerinden doğrulmuşlar, karışım kral ise ansızın çökmüştü.

Onu gören gülmekten kendini alamamış, ne oturuyormuş, ne uzanmış, ne de eğilmiş, biçimsizce çökmüş.

Şimdiye kadar onunla ilgilenmekte olan bataklık yalazları yana çekilmişler. Epeyce iyi beslenmiş gibi görünüyorlarmış, gün ısıdığı halde hâlâ alevleri canlıymış, devasa heykelin altın damarlarını o sivri dilleriyle yalayıp bitirmişler. Bu sırada ortaya çıkan düzensiz boşluklar bir süre daha öylece

kalmış, figür de bir süre daha önceki biçimini koruyabilmiş. Ancak en sert damarı da bitirdiklerinde heykel tam da insan oturduğunda bile dimdik kalan yerlerinden çökmüş, oysa kıvrılması gereken eklemler bükülmeden kalmışlar. Gülmemek için kendini zor tutanlar gözlerini kaçırmak zorundaymışlar; bir biçimle bir yumru arasındaki şeyin görünüşü pek iticiymiş.

Lambalı adam hâlâ boş boş önüne bakan yakışıklı genci sunaktan indirmiş ve dosdoğru bronz krala götürmüştü. Bu güçlü hükümdarın ayaklarının önünde bronz kınında bir kılıç duruyormuş. Genç adam kılıcı beline takmış. “Kılıç solda, hakkını ver!” diye madeni bir sesle bağırarak kral. Sonra gümüş krala gitmişler, o da hükümlerlik asasını gence vermiş. Genç adam sol eliyle asayı kavradığında kral yumuşak bir sesle, “Koyunları otlat!” demiş. Altın kralın yanına gitdiklerinde babacan bir tavırla onları durdurmuş, gencin başına meşe yapraklarından yapılmış tacı koymuş ve “En yüksek olanı tanı!” demiş.

Bütün bunlar olurken, yaşlı adam genci dikkatle gözlemlemekteymiş. Kılıcı beline taktığında göğsü inip kalkmış, kolları kıpırdamış, yere daha sağlam basmış; asayı eline aldığı anda gücünü denetleyebilmiş, anlatması zor bir etkiyle daha görkemli görünmüş, ama taç başına konduğunda yüzü canlanmış, anlatılamaz bir ruhla gözlerinin ışığı gelmiş ve ağzından çıkan ilk sözcük “Zambak” olmuş.

Gümüş merdivenlerden yukarıya koşarken, “Sevgili zambak,” diye bağırarak, zambak onun yukarıya geldiğini sunağın deliğinden görmüş. “Sevgili zambak! Her şeyle donanmış biri, senin göğsünün bana verdiği masumiyet ve sessiz düşkünlükten daha değerli ne isteyebilir ki?.. Ah sevgili dostum!” diye yaşlı adama dönerek ve üç kutsal heykele bakarak sürdürmüş sözlerini, “Atalarımızın krallığı görkemli ve güvenlidir, ama geçmişten beri yeryüzüne hükmeden, daha evrensel, daha belirleyici olan dördüncü gücü unuttun:

Aşkın gücü.” Bu sözlerle birlikte güzel kızın boynuna sarılmış, o da başındaki örtüyü çıkarıp atmış, yanakları en güzel, ölümsüz kırmızıya bürünmüş.

Burada yaşlı adam gülerek söze karışmış: “Aşk yönetmez, ama yaratır, bu daha önemlidir.”

Yapılan tören, yaşanan mutluluk ve coşku sırasında artık günün tamamen aydınlandığını kimse fark edememiş ve birdenbire açık kapının dışında hiç beklenmeyen nesneler topluluğun gözüne çarpmış. Sütunlarla çevrili büyük bir meydan ön avlu olmuş, bittiği yerde çok sayıda kemerle iki yakayı birbirine bağlayan uzun, görkemli bir köprü görünüyormuş, iki yanında da yaya yolcuların rahat yürümesi için görkemli kemer altları varmış, binlerce kişi orada toplanmış, bir o tarafa, bir bu tarafa yürüyorlarmış. Ortadaki geniş yol sürülere, katırlara, atlılara ve arabalara ayrılmış, birbirlerine hiç engel olmadan iki yöne gidip geliyorlarmış. Herkes ne kadar rahat ve görkemli olduğuna bakakalmış, yeni kral da eşiyle birbirlerine duydukları sevginin verdiği mutluluk kadar bu büyük kalabalıktaki hareket ve canlılığa sevinmiş.

“Haşmetmeap, ylanı düşünün,” demiş lambalı adam, “hayatınızı ona borçlusunuz, bu insanlar da komşu iki kıyıya canlılık getiren ve birbirine bağlayan bu köprüyü ona borçlular. Yüzen ve parıldayan her değerli taş onun kurban ettiği bedeninin parçaları, bu görkemli köprünün temelleridir; onların üzerinde yükselmiş ve onların üzerinde duracak.”

Bu olağanüstü sırrı açıklaması istenecekken tapınağın kapısında dört güzel kız belirmiş. Ellerindeki arp, şemsiye ve sandalyeden zambağın yardımcıları oldukları hemen anlaşılmış, onlardan çok daha güzel olan, onlarla kardeşçe şakalaşarak tapınağın içinden geçen ve gümüş basamakları çıkan dördüncüsü bir yabancıymış.

Lambalı adam o güzele dönerek, “Artık bana inanacak mısın sevgili karıcığım?” demiş, “Sen ve bu sabah nehre giren her canlı, sağlıklı yaşayın!”

Eski halinden hiçbir iz kalmamış, gençleşmiş ve güzelleşmiş olan yaşlı kadın genç kollarıyla lambalı adama sarılmış, o da bu sevgi gösterisine karşılık vermiş. Gülererek, “Senin için çok yaşlıysam eğer,” demiş, “bugün bir başkasını kocan olarak seçebilirsin, yenilenmeyen bir evlilik bugünden sonra geçerli değildir.”

“Yoksa,” diye yanıt vermiş kadın, “kendinin de gençleştiğini bilmiyor musun?” – “Genç gözlerine yakışıklı bir genç olarak görünüyorsam sevinirim. Yeniden elini tutar ve önümüzdeki bin yıl boyunca seve seve seninle birlikte olurum.”

Kraliçe yeni dostunu karşıladıktan sonra o ve yeni oyun arkadaşlarıyla birlikte sunağa inmiş, bu arada iki adamın ortasındaki kral da köprüye doğru bakmakta, merakla kalabalığı izlemekteymiş.

Ancak memnuniyeti uzun sürmemiş, anında keyfini kaçırarak bir şey gözüne ilişmiş. Sabah uykusundan daha tam uyanamamış olan dev sendeleyerek köprüden geçiyor ve çevresinde büyük bir kargaşaya neden oluyormuş. Her zaman olduğu gibi uykulu uykulu ayağa kalkmış, yıkanmak için nehrin bildiği bir köşesine gitmiş, ancak orada köprüünün sert ve geniş zeminiyle karşılaşmış. İnsan olsun, hayvan olsun aralarına karıştığı herkes ona şaşkınlıkla bakıyormuş, ama hiçbiri varlığını hissetmiyormuş, ta ki güneş devin gözlerini kamaştırana ve o da gözlerini ovalamak için ellerini kaldırıncaya kadar; o kocaman yumruklarının gölgesi güçlü ve beceriksizce peşlerinden gelmiş, insanları ve hayvanları birbirine katmış, zarar vermiş ve nehre düşme tehlikesi ile yüz yüze getirmiş.

Bu durumu gören kralın eli istemeden kılıcına gitmiş, ancak kendine gelmiş, önce esasına, sonra da yanındakilerin elindeki lamba ile küreğe bakmış. “Ne düşündüğünü kestirebiliyorum,” demiş lambalı adam, “ancak biz ve gücümüz, güçsüzlere karşı güçsüzdür. Sakin ol! Son kez çevresine zarar veriyor ve bereket gölgesi bizim üstümüze düşmüyor.”

Bu arada dev daha da yaklaşmış, ancak gözlerini açıp da gördükleri karşısında afallayınca ellerini indirmiş, başka bir zarar vermeden şaşkın şaşkın ön avluya girmiş.

Dosdoğru tapınağın kapısına gitmiş, avlunun ortasına geldiğinde bir adım daha atamamış. Parlayan kırmızı taşlardan yapılma anıtsal, görkemli bir heykel olarak öylece orada kalakalmış, gölgesi de çevresinde yere çizilen bir çemberin üstünde sayı değil, soylu ve anlamlı imgeler halinde sıralanan saatleri göstermiş.

Devin gölgesinin yararlı bir iş yapması kralın çok hoşuna gitmiş, tapınaktan köprüye bakışı neredeyse kapatmış olan bu büyük heykel, yardımcılarıyla birlikte muhteşem bir şekilde süslenmiş olarak sunaktan çıkan kraliçenin de hoşuna gitmiş.

Bu arada kalabalık artık hareket edemeyen devin çevresinde toplanmış ve geçirdiği değişime şaşıp kalmış. Oradan daha yeni farkına vardıkları tapınağa yönelmişler, kapıya yüklenmişler.

O anda elinde aynayla atmaca kubbenin üstünde belirmiş, güneş ışınlarını yakalamış ve sunaktakilerin üzerine yansıtmış. Kral, kraliçe ve yanlarındakiler tapınağın loş kemerinde ilahi bir ışıkla parıldayarak görünmüşler ve halk yere kapanmış. Kalabalık yeniden sakinleşip ayağa kalktığı anda kral ve yanındakiler gizli bir geçitten geçerek saraya gitmek üzere sunağa inmişler, halk da merakını gidermek için tapınağın içine dağılmış. Ayakta duran üç krala hayranlık ve saygıyla bakmışlar, ancak dördüncü oyuğu örten halının altında ne olduğunu daha çok merak etmişler, çünkü kim olduğu bilinmeyen biri acıyarak dördüncü kralın üzerine iyi niyetle harikulade bir örtü örtmüş ve hiçbir gözün altını görmesi, hiçbir elin de kaldırması mümkün değilmiş.

İnsanlar bakmaya doyamıyormuş, hayranlıklarının sonu yokmuş, dikkatlerini büyük meydana çeken bir şey olmasaymış tapınağın içinde sıkışıp kalacaklarmış.

Mermer levhaların üzerine gökten yağar gibi beklenmedik bir şekilde altın parçaları düşmüş, en yakındakiler toplamak için koşuşmuşlar; bu mucize değişik yerlerde birkaç kez yinelenmiş. Bunun biraz daha eğlenmek isteyen bataklık yalazlarının işi olduğu, yere yığılan kraldan aldıkları altını böyle eğlenceli biçimde harcadıkları anlaşılmış. İnsanlar hâlâ, hatta artık altın düşmese de açgözlülükle birbirlerini itiyorlarmış. Sonunda yavaş yavaş dağılmışlar, herkes kendi yoluna gitmiş ve bugün bile köprüünün üzeri gezginlerle doluymuş, tapınak da tüm dünyanın en çok ziyaret edilen yeri olmuş.

*Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832):
Alman edebiyatının en önemli yazarlarından.
Hukuk eğitimi almış, resimle ve doğa bilimleriyle
uğraşmış, araştırmalar yapmış, yazılar yazmıştır.
İlk romanı Genç Werther'in Acıları ile Şiir ve Hakikat en
dikkat çekici eserlerindendir. Roma Ağrıları, Faust gibi
pek çok eseri yayımlandığı dönemde büyük ilgi görmüş,
yazarın yüzyıllar süren edebi ününü pekiştirmiştir.
Alman Göçmenlerin Sohbetleri'nde anlatının eksenini Birinci
Koalisyon Savaşı (1792-1797) sırasında evlerinden uzak
kalan bir grup Alman soylusunun sohbetleridir. Goethe
bu sohbetlerde anlatılan öykü ve masallar aracılığıyla
edebiyattan eğitime, politikadan ahlaka kadar pek çok
konuda görüşlerini aktarır.*

*Tunç Tayanç (1942): St. Georg Avusturya Lisesi ve
Kabataş Erkek Lisesi'nde okudu. 1967'de Mülkiye'yi
bitirdi, 1981'e kadar DPT'de çalıştı. 2008'e kadar bir
araştırma şirketinin yöneticiliğini yaptı. Daha sonra çeviri
ve edebiyat araştırmalarında yoğunlaştı. Aralarında
C. Witterich, V. Eskenazi, V. Woolf ve G. Parker'ın da
bulunduğu birçok yazarın eserlerini Füsün Tayanç ile
birlikte çevirdi. Bilge Karasu'nun Şiir Çevirileri ile Ece
Ayhan'ın Adım Ece Ayhan Çağlar... adlı kitaplarını yayına
hazırladı. Gazete ve dergilerde yazılar yazdı. Tek başına ya
da ortak yaptığı araştırmalarla Yunus Nadi, Karacan, Pen
Kulüp, Dedeman Turizm ödüllerini aldı.*

9 786053 323488

